

**Českomoravská společnost chovatelů, a.s., Praha
Výzkumný ústav živočišné výroby, v.v.i., Praha-Uhřetěves
Svaz chovatelů českého strakatého skotu
Svaz chovatelů holštýnského skotu ČR, o.s.
Český svaz chovatelů masného skotu**

R O Č E N K A

CHOV SKOTU V ČESKÉ REPUBLICE

Hlavní výsledky a ukazatele za rok 2009

Z podkladů dodaných spolupracujícími organizacemi

zpracovali

**Jindřich Kvapilík
Zdeněk Růžička
Pavel Bucek
a kolektiv**

Praha, květen 2010

ISBN 978-80-904131-4-6

Lektoroval: Jaroslav Pytloun

Obsah	Strana
1. Úvod	5
2. Základní ukazatele agrárního sektoru a chovu skotu v ČR	6
3. Produkce mléka	10
4. Produkce jatečného skotu	22
5. Výsledky kontroly užitkovosti (KU) dojených krav	30
6. Kontrola užitkovosti masných plemen skotu	47
7. Odchov a kontrola výkrmnosti býků českého strakatého plemene	54
8. Reprodukce a inseminace skotu	58
9. Vybrané údaje z ústřední evidence skotu	63
10. Vybrané ukazatele chovu skotu v krajích ČR	67
11. Veterinární léčivé přípravky v chovech skotu	72
12. Výživa a krmení krav	76
13. Závěr	81
14. Summary	82
15. List of Tables	83
16. List of Graphs	86
17. Přílohy	87

1. Úvod

Chovateli dojených krav očekávaný zvrat nepříznivého vývoje nákupních cen mléka ve druhé polovině roku 2008 a jejich návrat alespoň na průměr minulých let se v průběhu celého roku 2009 neuskutečnil. Ceny mléka vykázané MZe dosáhly v letech 2007 až 2009 v průměru 8,38, 8,43 a 6,14 Kč za litr mléka. Při nákladech kolem 8,50 Kč lze ekonomickou ztrátu v roce 2009 odhadnout na 13 až 15 tis. Kč na krávu, resp. na 2,20 až 2,40 Kč na litr mléka. Tuto ekonomickou ztrátu nemohou ve většině případů sami chovatelé zlepšit maximálními úsporami, zvýšením produktivity ani zlepšením organizace práce. K průměru let 2007 a 2008 se ceny mléka v roce 2010 (leden až březen 6,90 Kč) přibližují jen pozvolna. Znamená to, že nepříznivá ekonomická situace chovatelů dojnic přetrvává přes nárůst užitkovosti i v roce 2010, a že chovateli neovlivnitelný propad tržeb za mléko spolu s podprůměrnými cenami všech kategorií jatečného skotu bude mít za následek další pokles stavů dojených krav a skotu celkem. Schopnost chovatelů dojnic v ČR konkurovat výrobcům v EU-15 je kromě nižších cen mléka negativně ovlivněna i nižšími přímými platbami na hektar zemědělské půdy.

Stejně jako v minulých letech se i v roce 2009 zvýšila dojivost, snížily se stavy dojnic a skotu celkem, mírně narostla obměna stáda (intenzita vyřazování), stagnovaly ukazatele plodnosti krav a náklady na výrobu mléka. Přibližně na stejné úrovni se udržela dobrá jakost mléka. S pokračující koncentrací výroby mléka se snížil počet podniků a stáji s výrobou mléka a zvýšila se velikost stád spolu s objemem výroby mléka na chovatele.

Hlavními příčinami dlouhodobé stagnace produkce jatečného skotu a výkrmu býků (v roce 2009 cca 87 % výroby v roce 2000) jsou nízké stavy skotu a ekonomické důvody, které mají mimo jiné za následek nárůst vývozu zástavového skotu a telat. Důsledkem je nižší spotřeba krmiv, pokles počtu pracovních míst, nižší využívání kapacity jatek a zpracovatelského průmyslu aj. Snižující se výroba hovězího masa v EU má za následek pokles soběstačnosti u této tradiční potraviny pod 100 %. Proto lze případnou nadprodukcii jatečného skotu uplatnit na vnitřním trhu unie.

Početní stavy se dlouhodobě zvyšují u jediné kategorie skotu, kterou jsou krávy bez TPM. Příčinami jsou dobrá práce většiny chovatelů, možnosti vývozu kvalitního zástavu za vyšší než tuzemské ceny a dosud poměrně příznivé aktuální přímé platby a dotace.

I přes uvedené problémy a stagnaci zemědělské produkce je zásobování obyvatel ČR potravinami živočišného původu v odpovídajícím objemu a kvalitě zajištěno. Nízké stavy skotu a ovcí však neumožňují na žádoucí a se státy EU-15 srovnatelné úrovni plnit všechny neprodukční funkce, mezi které patří ekonomické a ekologické využívání TTP, udržování krajiny v přirozeném a kulturním stavu, udržení stávajících a vytváření nových pracovních příležitostí ve všech regionech a rozvoj životnosti venkova.

Jedním z předpokladů úspěšného chovu skotu jsou informace, které má poskytnout již jedenácté „vydání“ ročenky. Je zaměřena na hlavní výsledky za rok 2009 a za uplynulé pětileté období s cílem soustředit často rozptýlené údaje zjišťované a publikované MZe, ČSÚ, ČMSCH, a.s. chovatelskými svazy, Agrární komorou a dalšími institucemi do přehledné a stručné publikace. Z podkladů těchto organizací vychází většina ukazatelů v „ročněnce“ uvedených. Autoři považují za povinnost poděkovat za spolupráci při zpracování „ročenky“ pracovníkům všech zainteresovaných organizací.

2. Základní ukazatele agrárního sektoru a chovu skotu v ČR

Hrubý domácí produkt (HDP) v běžných cenách se zvýšil v období 2004 až 2008 o 891 mld. Kč a 31,7 %, zatímco v roce 2009 se z důvodu hospodářské krize snížil o 79 mld. Kč a 2,1 %. Obdobný vývoj byl vykázan u produkce zemědělského odvětví v běžných cenách. V letech 2004 až 2008 se o 3 mld. a 2,6 % zvýšila a v roce 2009 ze stejných důvodů jako u HDP meziročně poklesla o 21,4 mld. Kč a 18 %. V stálých cenách se zemědělská produkce za období 2004 až 2008 snížila o jednu miliardu Kč a 1 %, v roce 2009 však meziročně poklesla o 3,9 mld Kč a 3,5 %. Na tomto poklesu se 1,2 mld Kč a 2,1 % podílela rostlinná a 2,6 mld Kč a 5,3 % živočišná produkce (tab. 1). Jedním z důvodů vykázaného nepříznivého vývoje je pokles cen mléka v roce 2009.

ČSÚ každoročně uváděnou „hrubou zemědělskou produkcí“ nahradil údaj „produkce zemědělského odvětví“, který je používán v mezinárodním měřítku. Data za předchozí období jsou v tab. 1 na „produkci zemědělského odvětví“ přepočítána.

Tab. 1 Základní ukazatele agrárního sektoru ČR (HDP stav v květnu 2010)

Ukazatel	jedn.	2004	2006	2007	2008	2009
HDP v běžných cenách	mld. Kč	2 815	3 232	3 559	3 706	3 627
PZO ¹⁾ v běžných cenách	mld. Kč	115,8	102,3	120,2	118,8	97,4
PZO ¹⁾²⁾	mld. Kč	111,3	101,5	105,1	110,3	106,4
	index	100,0	91,2	94,4	99,1	95,6
z toho rostlinná produkce ²⁾	mld. Kč	59,6	49,5	52,7	57,2	56,0
živočišná produkce ²⁾	mld. Kč	47,9	48,0	49,1	49,5	46,9
skot ²⁾	mld. Kč	5,5	5,8	5,9	6,3	6,3
prasata ²⁾	mld. Kč	14,7	13,6	14,6	13,4	11,5
mléko ²⁾	mld. Kč	18,9	19,9	19,8	20,1	20,0
pracovníci v resortu zemědělství a myslivosti	tis.	155,1	150,2	142,0	141,5	x ³⁾
	% ³⁾	3,2	3,1	2,9	2,9	x ⁵⁾
Ø měs. mzda zaměstnanců v resortu zemědělství	Kč	12 632	14 080	15 953	16 961	16 663
	% ⁴⁾	74,6	74,2	73,5	77,2	73,3

Pramen: ČSÚ.

- 1) *produkce zemědělského odvětví;*
- 2) *ve stálých cenách roku 2000;*
- 3) *z celkového počtu pracovníků všech resortů;*
- 4) *z průměrné mzdy v ČR;*
- 5) *údaj za rok 2009 nebyl k datu uzávěrky ročenky k dispozici.*

V letech 2004 až 2008 se snížil počet pracovníků v resortu zemědělství a lesnictví o 13,6 tis. a 8,8 %, v roce 2008 o 500 osob a 0,4 %. Znamená to, že v roce 2008 pracovalo v odvětví zemědělství a myslivosti 2,9 % celkového počtu pracovníků všech resortů národního hospodářství. Údaje za rok 2009 nebyly k datu uzávěrky ročenky k dispozici.

I přes meziroční zvýšení průměrných měsíčních mezd pracovníků agrárního sektoru v roce 2008 o 1 008 Kč a 6 % dosahovala jejich výše pouze 77 % průměru mezd vyplácených ve všech odvětvích. V roce 2009 došlo k poklesu průměrných měsíčních mezd pracovníků v zemědělství a jejich výše dosáhla 73,3 % průměru v národním hospodářství.

Chov skotu se vyznačuje úzkou vazbou na zemědělskou půdu. Jedná se především o výrobu a spotřebu objemných a jadrných krmiv, udržování úrodnosti půdy statkovými hnojivy, výrobu objemných krmiv a spotřebu píce z TTP. V souladu s úkoly a cíli národní a společné zemědělské politiky unie se zvyšuje význam skotu pro ekologické udržování TTP v přirozeném a kulturním stavu, zejména v regionech se ztíženými podmínkami (LFA oblasti) a při rozvoji venkova (udržování zaměstnanosti, sociální působení aj.). Bez chovu skotu je zajišťování neprodukčních funkcí zemědělství těžko představitelné.

Podle údajů Českého úřadu zeměměřičského a katastrálního se výměra zemědělské a orné půdy v posledních letech téměř nemění. Výměra trvalých travních porostů (luk a pastvin) se v období let 2004 až 2009 (tab. 2) pohybovala kolem 978 tis. ha s tendencí k mírnému zvyšování (podíl z výměry zemědělské půdy 23,2 %).

Ze srovnání v tab. 2 uvedené výměry zemědělské půdy a TTP s údaji vycházejícími ze soupisu ploch osevů vyplývá, že ne veškerá vykazovaná plocha půdy je využívána k produkci. K 1. květnu 2009 činila podle „soupisu“ výměra zemědělské půdy 3 545,8 tis. ha a TTP 925,1 tis. ha. Rozdíl mezi oběma vykazovanými údaji pak dosahuje cca 693 tis. ha zemědělské půdy a 58 tis. ha TTP.

Tab. 2 Zemědělská půda a chov skotu

Ukazatel	jedn.	2004	2006	2007	2008	2009
zemědělská půda	tis. ha	4 265	4 254	4 249	4 244	4 239
zem. půda na obyvatele	ha	0,42	0,42	0,41	0,41	0,41
orná půda	tis. ha	3 055	3 040	3 032	3 026	3 017
zornění	%	71,6	71,5	71,4	71,3	70,7
TTP celkem	tis. ha	972	976	978	980	983
zatravnění	%	22,8	22,9	23,0	23,1	23,2
skot celkem	tis.	1 428	1 374	1 402	1 363	1 349
krávy celkem	tis.	573	564	569	560	552
skot na 100 ha zem. půdy	kusy	33,5	32,3	33,0	32,1	31,8
krávy na 100 ha zem. půdy	kusy	13,4	13,3	13,4	13,2	13,0

Pramen: Český úřad zeměměřičký a katastrální, ČSÚ a vlastní propočty.

V souladu se zásadami společné zemědělské politiky unie a ochrany životního prostředí by se měl podíl TTP v ČR postupně zvyšovat zatravněním obtížně obdělávatelných a vodní erozí ohrožených ploch orné půdy především v regionech se ztíženými podmínkami pro hospodaření, v pásmech ochrany vod a speciálních přírodních biotopů. Zatravnění je, především z důvodu ochrany přírody a životního prostředí, podporováno i v rámci společné zemědělské politiky. Obtížně řešitelným úkolem však je zajištění ekologického a ekonomického využívání TTP při stávajících početních stavech skotu. Z údajů v tab. 2 je zřejmé, že v uplynulém pětiletém období se v přepočtu na 100 ha zemědělské půdy snížily stavy skotu celkem z 33,5 na 31,8 kusy, to je o 1,7 kusu a 5,1 %.

Podrobnější údaje o vývoji početních stavů skotu obsahuje tab. 3. Vyplývá z nich, že dlouhodobý trend snižování stavů skotu v posledních letech pokračoval i v roce 2009, a že aktuální údaje nesignalizují výraznější změnu tohoto nepříznivého vývoje. Meziroční snížení stavů skotu celkem k 1. dubnu 2010 o 15 tis. kusů a 1,1 % se týkalo všech kategorií s výjimkou krav bez TPM, kde došlo k nárůstu o 8 tis. kusů a 5 %.

Tab. 3 Početní stavy hospodářských zvířat k 1. dubnu (tis. kusů)

Ukazatel	2006	2007	2008	2009	2010	rozdíl ¹⁾
skot celkem	1 374	1 391	1 402	1 364	1 349	-15
z toho telata do 6 měs. věku	212	218	216	210	254²⁾	x
mladý skot 6-12 měs.	193	197	200	188	146³⁾	x
býci nad 1 rok	136	139	144	133	129	-4
jalovice 1 - 2 roky	199	201	205	201	198	-3
jalovice nad 2 roky	70	71	68	72	70	-2
krávy celkem	564	565	569	560	552	-8
z toho dojené krávy	424	410	406	400	384	-16
krávy BTM	140	155	163	160	168	+8
prasata celkem	2 840	2 830	2 433	1 971	1 909	-62
koně celkem	23	24	27	28	30	+2
ovce a berani celkem	148	169	184	183	197	+14
kozy a kozlí celkem	14	16	17	17	22	+5
drůbež celkem	25 736	24 592	27 317	26 491	24 838	-1 653

Pramen: ČSÚ.

1) rozdíl mezi roky 2010 a 2009;

2) do 8 měsíců;

3) 8 měsíců až 1 rok.

Z hlediska dlouhodobého vývoje ukazatelů chovu skotu a členství ČR v EU je snižování stavů všech kategorií skotu nutno hodnotit negativně. Pokles početních stavů plemenic skotu může v mnoha podnicích ohrožovat prostý obrat stáda, snižuje výrobu jatečného skotu a možnosti exportu některých kategorií skotu (např. zástavu a jalovic).

V roce 2010 dosahují stavy skotu 98,2 %, prasat 67,2 %, koní 130,4 %, ovcí 133,1 %, koz 157,1 % a drůbeže 96,5 % početních stavů stejných druhů zvířat v roce 2006.

Nepříznivou tendenci (s výjimkou ovcí a koz) potvrzují orientační údaje o „hustotě“ jednotlivých druhů hospodářských zvířat na 100 ha zemědělské půdy (tab. 4). V období 2004 až 2010 lze v přepočtu na 100 ha zemědělské půdy odhadnout snížení u skotu o 1,6 dobytčích jednotek (DJ) a prasat o 5,7. Počet dobytčích jednotek u ovcí a koz a drůbeže se výrazněji nezměnil. I tyto údaje poukazují na složitou situaci v ekologickém a ekonomickém využívání zvyšující se výměry TTP.

Významným ukazatelem agrárního sektoru je objem vývozu a dovozu agrárních produktů a jejich podíl na zahraničním obchodu ČR. Z tab. 5 je zřejmé, že v letech 2004 až 2009 se zvýšil objem vývozu (o 43,9 mld. Kč a 71,4 %) i dovozu (o 39,9 mld. Kč a 42,7 %). Projevuje se tendence růstu podílu agrárních vývozu na celkových vývozech ČR (z 3,6 na 4,9 % v letech 2004 až 2009) a růst podílu agrárních dovozu na celkových importech zboží do ČR (5,4 % v roce 2004 a 6,7 % v roce 2009). V letech 2004 až 2009 se snížila záporná bilance zahraničního obchodu s agrárními výrobky o 4 mld. Kč a 12,5 %. Z ukazatelů za rok 2009 vyplývá, že meziročně došlo ke snížení vývozu (o 1,6 mld. Kč a 1,5 %) a ke zvýšení dovozu (o 3,2 mld. Kč a 2,5 %). V roce 2009 se meziročně zvýšilo negativní saldo zahraničního obchodu s agrárními produkty. Vzhledem k dostatečnému výrobnímu potenciálu, k příznivým přírodním a výrobním podmínkám a k uspokojivé kvalitě většiny hlavních agrárních výrobků v ČR je nutno dlouhodobě vysoce záporné saldo agrárního obchodu hodnotit negativně.

O vývozech a dovozech živého skotu je stručně pojednáno i v kapitole 9 „Vybrané údaje z ústřední evidence skotu“.

Tab. 4 Počty hospodářských zvířat na 100 ha zem. půdy (dobytčích jednotek)

Rok	ukazatel	skot	ovce, kozy	prasata	drůbež	celkem
2004	DJ	24,2	0,5	14,7	5,7	45,1
	%	53,7	1,1	32,6	12,6	100,0
2006	DJ	24,3	0,6	13,4	6,1	44,4
	%	54,7	1,4	30,2	13,7	100,0
2007	DJ	25,6	0,6	13,3	5,8	45,3
	%	56,5	1,3	29,4	12,8	100,0
2008	DJ	23,4	0,7	11,5	6,4	42,0
	%	55,7	1,7	27,4	15,2	100,0
2009	DJ	23,6	0,7	9,3	6,2	39,8
	%	59,3	1,8	23,4	15,6	100,0
2010 ¹⁾	DJ	22,6	0,8	9,0	5,8	38,2
	%	59,2	2,1	23,6	15,2	100,0

1) orientační ukazatele.

Pramen: ČSÚ a vlastní propočty autorů.

Tab. 5 Vývoj agrárního zahraničního obchodu ČR

Ukazatel	jedn.	2004	2006	2007	2008	2009 ¹⁾
agrární vývozy	mld. Kč	61,5	79,2	99,6	107,0	105,4
- podíl na celkových vývozech	%	3,6	3,7	4,0	4,3	4,9
agrární dovozy	mld. Kč	93,5	113,3	129,7	130,2	133,4
- podíl na celkových dovozech	%	5,4	5,4	5,4	5,4	6,7
saldo agrárního obchodu	mld. Kč	-32,0	-34,1	-30,1	-23,2	-28,0
- index	%	100,0	106,6	94,1	72,5	87,5

Pramen: ČSÚ - statistika zahraničního obchodu.

1) předběžné údaje.

3. Produkce mléka

Výroba a spotřeba mléka

Z ukazatelů vývoje chovu dojnic a výroby mléka (tab. 6) je zřejmé, že v uplynulém pětiletém období se počet dojených krav snížil o cca 51 tis. kusů a 11,5 % (z toho v roce 2009 meziročně o 9 tis. kusů a 2,2 %), a poprvé v historii ČR se dostal pod hranici 400 tis. dojnic. Pozoruhodné je zvýšení dojivosti krav od roku 2004 o 864 litrů a 14,4 %, z toho v roce 2009 o 94 litrů a 1,4 %. Tržní produkce mléka se v letech 2004 až 2009 zvýšila o 54 mil. litrů a 2,1 %, v roce 2009 poklesla o 51 mil. litrů a 1,9 % na 2 588 mil. litrů. Z tohoto objemu nakoupily české mlékárny cca 2 292 mil. litrů a 88,6 % mléka, zbytek (cca 296 mil. litrů a 11,4 %) pak připadá na syrové mléko vyvezené do zahraničí. Výrazně negativní byl meziroční pokles průměrné nákupní ceny mléka v první třídě jakosti v roce 2009 z 8,45 na 6,15 Kč, to je o 2,30 Kč a 27,2 %.

Tab. 6 Ukazatele výroby mléka

Ukazatel	jedn.	2004	2006	2007	2008	2009	rozdíl ¹⁾
dojnice (Ø stav)	tis.	445	423	410	403	394	-9
Ø denní dojivost	l/krávu	16,41	17,45	17,94	18,51	18,82	+0,31
Ø roční dojivost	l/krávu	6 006	6 370	6 548	6 776	6 870	+94
produkce mléka	mil. l	2 602	2 694	2 684	2 728	2 708	-20
tržní produkce mléka ²⁾	mil. l	2 534	2 612	2 619	2 639	2 588	-51
tržnost	%	97,4	97,0	97,6	96,7	95,6	-1,1
tučnost mléka	%	4,00	3,90	3,88	3,86	3,85	-0,01
NC³⁾ mléka (1. tř.)	Kč/l	8,08	7,83	8,37	8,45	6,15	-2,30

Pramen: ČSÚ - chov skotu, MZe - rezortní statistika, SZIF - mléčné kvóty.

1) rozdíl mezi roky 2009 a 2008;

2) dodávky a přímý prodej (SZIF);

3) průměrná nákupní cena mléka první třídy jakosti.

Užitkovost na krávu dosažená v roce 2009 (6 870 litrů, to je cca 7 055 kg) je vyšší než průměrná dojivost dosažená v tomto roce v EU-15 (6 911 kg). S růstem užitkovosti je nutno počítat i v dalších letech. V rámci zlepšování ekonomiky výroby mléka však musí být odpovídající pozornost zaměřena rovněž na zdravotní stav a plodnost krav, snižování úhynů a nutných porážek, obměnu stáda, jakost tržních produktů apod. Prioritou by mělo být zvyšování ekonomické efektivity a nikoliv pouze zvyšování produkce. V lepších podmínkách a při intenzivní výrobě bude „ekonomická“ užitkovost vyšší než v extenzivních oblastech s převahou TTP.

Méně příznivým doprovodným znakem nárůstu dojivosti je snižování stavů dojnic v důsledku mléčných kvót. Od 1. dubna 2008 o dvě procenta navýšenou národní kvótu mléka (2 792 689,6 tun) je, při tržní produkci 6 500 kg až 7 750 kg mléka na krávu, možno plně využít chovem 360 až 430 tis. dojnic (tab. 7).

Tab. 7 Plnění národní kvóty mléka, tržní produkce a počty dojnic

Ukazatel		tržní produkce mléka na krávu (kg)					
		6 500	6 750	7 000	7 250	7 500	7 750
dojnic	tis. kusů	430	414	399	385	372	360
	%	100	96	93	89	87	84

Z jednoduché bilance produkce a využití mléka (tab. 8) vyplývá, že v roce 2009 se o 6 mil. litrů (0,2 %) meziročně snížila celková nabídka mléka, o 18 mil. litrů a 0,8 % se zvýšila domácí spotřeba mléka, při stagnaci vývozu se o 1,6 % zvýšil podíl dovozu mléčných výrobků a stupeň soběstačnosti ve výrobě mléka se snížil o 4 %. Nepříznivý vývoj komodity "mléko" potvrzují údaje za období 2004 až 2009. Např. objem ročních dovozů se zvýšil o 524 mil. litrů (159 %), nárůst vývozu dosáhl 172 mil. litrů (23 %).

V rozmezí let 2004 až 2009 se zvýšil podíl dovozu na spotřebě z 15,6 na 38,2 %, podíl vývozu na tržní produkci mléka z 29,6 na 39,7 %. S růstem domácí spotřeby, poklesem nákupu a zvyšováním dovozu se snížil stupeň soběstačnosti ve výrobě mléka ze 118 na 103 %.

Tab. 8 Bilance produkce a využití mléka (mil. litrů)

Ukazatel	2004	2006	2007	2008	2009 ¹⁾
počáteční zásoba mléka	92	66	56	71	98
produkce mléka	2 602	2 694	2 684	2 728	2 708
nákup mléka	2 497	2 330	2 381	2 369	2 292
dovoz mléka a mléčných výrobků	330	701	836	810	854
celková nabídka	2 919	3 097	3 273	3 250	3 244
domácí spotřeba	2 111	2 191	2 244	2 215	2 233
vývoz mléčných výrobků	738	851	958	937	910
konečná zásoba výrobků	70	55	71	98	60
podíl dovozu na spotřebě (%)	15,6	32,0	37,3	36,6	38,2
podíl vývozu z nákupu mléka (%)	29,6	36,5	40,2	39,6	39,7
stupeň soběstačnosti (%) z nákupu	118,3	106,3	106,1	107,0	103,0

Pramen: ČSÚ; MZe.

1) předběžné údaje.

V posledních letech se výrazně zvyšuje dovoz hlavních mléčných výrobků, který souvisí se snahou států s nadprodukcí zajistit odbyt vlastních mléčných produktů a s rozvojem činnosti nadnárodních obchodních řetězců. V období 2007 až 2009 se zvýšil dovoz másla o 6,8 tis. tun a 51,1 %, sýrů a tvarohů o 4,7 tis. tun a 6,8 %. Ve stejném období poklesly vývozy z ČR, např. u mléka a smetany zahuštěné o 3,6 tis. tun a 9,2 %, u syrovátky o 8,6 tis. tun a 17,2 % a u másla o 7,2 tis. tun a 33,8 %. Výrazný převis dovozů nad vývozy vykazují v roce 2009 zejména sýry, tvarohy a máslo (tab. 9 a 10).

Tab. 9 Zahraněční obchod s mlékem a mléčnými produkty (tis. tun)

Výrobek	vývozy			dovozy		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009
mléko a smetana ¹⁾	585,6	643,7	645,9	130,8	123,0	109,3
mléko a smetana ²⁾	39,3	38,0	35,7	9,4	6,9	8,0
jogurty, kefir aj.	68,1	60,8	75,9	39,8	38,5	38,0
syrovátka	50,0	52,9	41,4	53,3	37,9	19,9
máslo	21,3	14,9	14,1	13,3	15,6	20,1
sýry, tvarohy	21,5	22,1	25,4	69,4	64,4	74,1

Pramen: ČSÚ - celní statistika (9.2.2010) - předběžné údaje.

1) nezahuštěná včetně syrového mléka pro zpracování;

2) zahuštěná.

Tab. 10 Saldo a ceny dovážených a vyvážených mléčných výrobků

Výrobek	saldo (tis. tun)		průměrná cena (Kč/kg)			
	2008	2009	dovoz		vývoz	
			2008	2009	2008	2009
mléko a smetana ¹⁾	+520,7	+536,6	12,07	10,86	9,78	7,77
mléko ²⁾	+31,1	+27,7	35,99	31,04	59,59	41,86
jogurty, kefirý aj.	+22,3	+37,9	27,00	26,34	32,13	28,88
syrovátka	+15,0	+21,5	4,50	6,96	8,95	8,19
máslo	-0,7	-6,0	78,80	69,41	63,26	54,82
sýry, tvarohy	-42,3	-48,7	74,00	67,24	87,94	74,44

Pramen: ČSÚ - celní statistika (9.2.2010) - předběžné údaje.

- 1) nezahuštěné, včetně syrového mléka pro zpracování;
- 2) mléko, zahuštěná smetana, sušené a kondenzované mléko.

Finanční bilance zahraničního obchodu s mléčnými výrobky vykazuje dlouhodobě pozitivní saldo. V roce 2009 došlo ve srovnání s předchozím rokem k jeho výraznému snížení o 2 177 mil. Kč a 44 % (tab. 11). Objem vývozu mléčných výrobků se snížil v roce 2009 o 2 162 mil. Kč (15,6 %) při zvýšení dovozů o 15 mil. Kč (0,2 %).

Tab. 11 Bilance zahraničního obchodu s mléčnými výrobky (mil. Kč)

Ukazatel	2004	2006	2007	2008	2009	rozdíl ¹⁾
vývoz	7 677	11 872	14 977	13 872	11 710	-2 162
dovoz	5 065	7 611	9 446	8 943	8 958	+15
saldo	+2 612	+4 261	+5 531	+4 929	+2 752	-2 177

Pramen: ČSÚ - celní statistika (9.2.2010) - předběžné údaje.

- 1) rozdíl mezi roky 2009 a 2008.

Významným faktorem ovlivňujícím výrobu, odbyt a nákupní ceny je spotřeba mléka a mléčných výrobků. Zatímco do konce osmdesátých let patřila ČR ve spotřebě mléka na přední místo v Evropě, od začátku devadesátých let došlo ke snížení spotřeby o jednu třetinu pod 200 kg na obyvatele a rok. Nejnižší spotřeba (bez másla) v uplynulém pětiletém období byla vykázána v roce 2004 (230,0 kg na osobu), do roku 2009 vzrostla o 19,6 kg a 8,5 % na cca 249,6 kg mléka (tab. 12).

Tab. 12 Orientační roční spotřeba mléka a mléčných výrobků na obyvatele (kg)

Ukazatel	2004	2006	2007	2008	2009 ¹⁾	rozdíl ²⁾
konzumní mléko	61,6	53,6	52,1	57,0	59,7	+2,7
máslo	4,6	4,4	4,2	4,7	5,0	+0,3
sýry celkem	12,0	13,4	13,7	12,9	13,4	+0,5
tvaroh	3,6	3,3	3,4	3,4	3,3	-0,1
ostatní výrobky	29,8	31,7	32,3	32,2	33,7	+1,5
mléčné konzervy	2,2	1,9	1,9	1,8	2,0	+0,2
celkem ³⁾	230,0	239,4	244,6	242,7	249,6	+6,9

Pramen: ČSÚ, MZE, ÚZEI.

- 1) předběžné údaje;
- 2) rozdíl mezi roky 2009 a 2008;
- 3) mléko a mléčné výrobky v hodnotě mléka (bez másla).

V roce 2009 došlo k nárůstu spotřeby mléka a mléčných výrobků v hodnotě mléka o 6,9 kg a 2,8 %. S výjimkou tvarohu se zvýšila spotřeba na obyvatele u všech hlavních mléčných výrobků. Spotřeba konzumního mléka na obyvatele (59,7 kg) přesto patří v ČR mezi nejnižší v Evropě. V roce 2006 např. spotřeboval jeden obywatel Finska 184 kg, Dánska 138 kg, Nizozemí 123 kg, Německa 95 kg, Rakouska 80 kg a států EU-15 a EU-10 cca 99 a 69 kg konzumního mléka.

Podpora spotřeby školního mléka

Ve školním roce 2008/2009 bylo do programu "Podpora spotřeby školního mléka" zapojeno 6 mlékáren a cca 2 100 škol. Celkem bylo do škol dodáno 6 773 tis. kusů podporovaných mléčných výrobků (PMV). Jednalo se o polotučné ochucené (91 %) a neochucené mléko (7 %) a ochucené ovocné jogurty (2 %). Schváleným mlékárnám byla vyplacena podpora z rozpočtu EU ve výši 8 102 tis. Kč. V porovnání se školním rokem 2007/08 je to v důsledku změny unijní a národní legislativy o 49 % méně. Nařízení vlády čis. 205/2004 Sb. z 1.8.2009 obnovilo poskytování národní podpory na vybrané mléčné výrobky (ostatní kysaná mléka, ochucené jogurty, sýry a smetanový krém a další). Za kalendářní rok 2009 bylo vyrobeno 1 855,3 tis. litrů školního mléka (z toho 1 647,4 tis. litrů mléka ochuceného).

Jakost syrového kravského mléka

Právním podkladem hodnocení jakosti syrového mléka určeného k mlékárenskému zpracování je „Veterinární zákon“ a související vyhlášky. Analytickou činnost v oblasti zjišťování jakosti mléka vykonávají tři akreditované laboratoře, z nichž největší podíl (cca 70 % vzorků mléka) připadá na dvě laboratoře ČMSCH, a.s. (Buštěhrad a Brno-Tuřany). Zbývající podíl zajišťuje Centrální laboratoř Madeta v Českých Budějovicích.

Čtyři akreditované laboratoře vykonávají následující referenční činnosti:

- *zjišťování reziduí inhibičních látek ve SVÚ Jihlava;*
- *zjišťování počtu somatických buněk ve SVÚ Praha-Lysolaje;*
- *chemicko-fyzikální rozborů Výzkumný ústav pro chov skotu v Rapotíně;*
- *mikrobiologická jakost ve Výzkumném ústavu mlékárenském.*

Zjištěné ukazatele jakosti mléka jsou laboratořemi předávány mlékárnám pro účely zpeněžení mléka a informačnímu centru SVS k výkonu veterinárního dozoru nad výrobou a zpracováním mléka. Výsledky analýz jsou prostřednictvím mlékáren nebo přímo poskytovány producentům mléka.

Jakost mléka je v centrálních laboratořích a v laboratořích ČMSCH, a.s. zjišťována přístroji FOSS ELECTRIC a Bentley. Kalibrace a kontrola správnosti výsledků se ověřuje referenčními vzorky a mezilaboratorními a mezinárodními srovnávacími testy.

Laboratoře pracují podle požadavků zákazníků, kterými jsou hlavně mlékárny. Vedle analýz vzorků zajišťují pracovníci laboratoří odborné poradenství.

Z tab. 13 je patrné, že průměry většiny ukazatelů jakosti syrového mléka zjišťované v centrálních laboratořích mléka nevykazují v období 2007 až 2009 větší rozdíly.

Počty somatických buněk, v mnoha podnicích značně přesahující vykázaný průměr (cca 264 tis. v ml mléka), poukazují na výskyt subklinických mastitid a na ekonomické ztráty způsobené především nižší užitkovostí krav. I když průměrný počet somatických buněk odpovídá požadavkům EU i ČR na jakostní mléko, není zcela v souladu s požadavky na zdravé stádo (do 200 tis. v 1 ml). Jednou z možných příčin tohoto stavu může být nedostatečné zohlednění ukazatelů jakosti v nákupní ceně mléka.

Tab. 13 Průměrné ukazatele jakosti syrového kravského mléka¹⁾

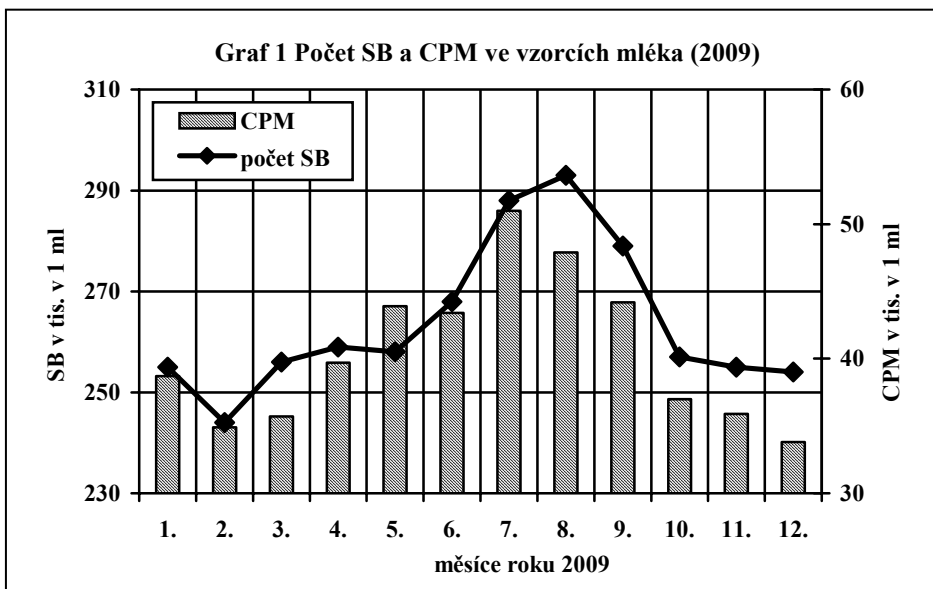
Jakostní ukazatel	jednotka	2007	2008	2009
celkový počet mikroorg.	tis./ml	40,5	40,3	40,5
počet somatických buněk	tis./ml	266,2	262,6	264,0
rezidua inhibičních látek	% pozit. vzorků	0,22	0,12	0,20
bod mrznutí	°C	-0,527	-0,527	-0,527
obsah bílkovin	%	3,39	3,35	3,35
obsah tuku	g/100 g	4,03	4,01	4,02
TPS	%	8,83	8,76	8,77
kasein	%	2,71	2,67	2,66
močovina	mg/100 ml	27,07	26,87	24,52
volné mastné kyseliny	mmol/100g tuku	0,66	1,07	1,29
koliformní bakterie	v 1 ml	187	195	212
termorezistence mikroorg.	(tis./ml)	0,69	0,33	0,31
psychotropní mikroorg.	(tis./ml)	8,47	9,33	8,87

Pramen: ČMSCH, a.s.

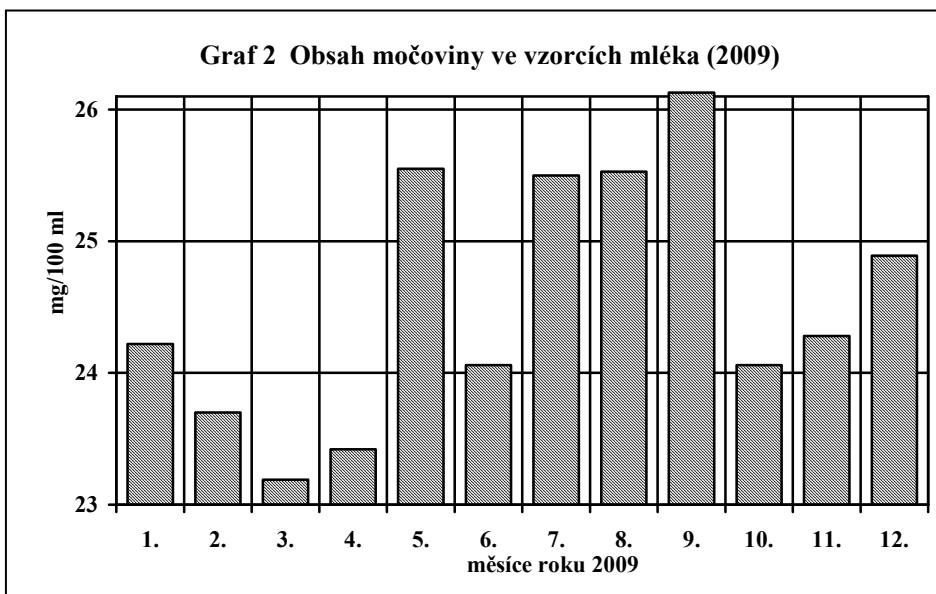
1) LRM Buštěhrad a Brno-Tuřany (bez CL Madeta Agro a za dodávky do zahraničí).

Podíl pozitivně reagujících vzorků mléka na inhibiční látky se přibližuje hodnotám vykazovaným v mlékařsky vyspělých zemích.

I přes uvedené dílčí nedostatky lze konstatovat, že hlavní jakostní ukazatele mléka stanovené předpisy EU (klouzávkový geometrický průměr CMP za poslední dva měsíce do 100 tis. a klouzávkový geometrický průměr SB za poslední tři měsíce do 400 tis. v 1 ml, negativní test na obsah reziduí inhibičních látek) byly v roce 2009 plněny (graf 1, údaje z laboratoří Buštěhrad a Brno-Tuřany). Zjištěné průměry dosáhly 41 % (CPM) a 66 % (PSB) maximálních hodnot stanovených pro mléko k dalšímu zpracování. Poněvadž jakost a bezpečnost potravin je prioritou EU, je nutné ukazatele jakosti dále zlepšovat.

Ukazatelem úrovně výživy a do jisté míry zdravotního stavu krav je obsah močoviny v mléce. Její průměrná hodnota zjištěná v roce 2009 (24,52 mg/100 ml) signalizuje vyšší metabolickou zátěž organismu zvířat. Sezónní vztahy mezi obsahem močoviny na jedné straně a bodem mrznutí, kysací schopností a dalšími ukazateli na straně druhé lze využít i k posouzení technologické zpracovatelnosti mléka. Z hlediska chovatelů jsou údaje o obsahu močoviny v mléce využitelné ke zlepšení výživy krav, a tím i výrobních ukazatelů (plodnost, dlouhověkost a zdravotní stav krav, jakost mléka aj.) a ekonomiky výroby mléka. Na kolísání obsahu močoviny v mléce v průběhu roku poukazuje graf 2.

Mlékárenská výroba

Mlékárenský průmysl v roce 2009 nakoupil a zpracoval 2 291,7 mil. litrů mléka, což je o 76,9 mil. litrů a 3,2 % méně než v roce 2008. Průměrná realizační cena mléka v I. třídě jakosti se snížila z 8,45 Kč na 6,15 Kč za litr, tj. o 2,31 Kč a 27,3 %.

Na výrobě **konzumního mléka**, která v roce 2009 meziročně vzrostla o 19,4 mil. litrů a 3 %, se cca 83 % podílelo mléko trvanlivé a 17 % mléko pasterované. Výroba školního mléka klesla o 800 tis. litrů (30 %) a pasterovaného mléka o 6,0 mil. litrů (5 %). Výroba trvanlivého mléka se v roce 2009 zvýšila o 26,2 mil. litrů a 5 % (tab. 14).

V roce 2009 se na celkovém objemu vyrobeného konzumního mléka podílelo 3,1 % mléko odstředěné, 82,9 % polotučné a 14,0 % plnotučné (tab. 15). Meziročně se zvýšil podíl mléka plnotučného (o 31 mil. litrů a 53 %) na úkor odstředěného.

Náročnou a významnou součástí výroby mléka je jeho balení. V roce 2009 bylo 87 % konzumního mléka prodáno v kartónových obalech. Zbývající podíl mléka (13 %) byl plněn do jiných obalů. Ve srovnání s rokem 2008 se podíl kartónových obalů nezměnil.

Výroba jogurtů se v roce 2009 meziročně zvýšila o 17,5 tis. tun (13,0 %) na 152,4 tis. tun. Podíl nízkotučných jogurtů na jejich celkové produkci činil pouze 9,3 %, přičemž ve srovnání s rokem 2008 se jejich podíl mírně zvýšil.

Tab. 14 Produkce mlékárenských výrobků

Výrobek	jedn.	2006	2007	2008	2009	rozdíl ¹⁾
mléko konzumní	školní	3,7	3,6	2,7	1,9	-0,8
	pasterované	116,2	114,3	115,2	109,2	-6,0
	trvanlivé	473,6	486,7	526,2	552,4	+26,2
	celkem	593,5	604,6	644,1	663,5	+19,4
smetany konzumní	mil. l	42,4	43,2	45,6	50,1	+4,5
jogurty celkem	tis. t	124,0	141,9	134,9	152,4	+17,5
ost. kysané výr. tekuté		40,6	35,0	34,2	34,5	+0,3
tvaryhy konzumní	tis. t	28,2	29,6	29,5	28,2	-1,3
smetanové krémy		11,7	11,9	11,6	11,2	-0,4
máslo		52,1	51,3	48,6	43,9	-4,7
sýry přírodní		88,1	85,9	81,4	81,2	-0,2
sýry tavené		18,9	19,3	17,3	16,9	-0,4
sušené mléko celkem ²⁾		55,6	38,3	39,3	31,1	-8,2
z toho odtučněné	19,4	23,4	22,5	19,4	-3,1	

Pramen: MZe.

1) rozdíl mezi roky 2009 a 2008;

2) bez produkce kojenecké a dětské výživy a mléčných krmných směsí.

Tab. 15 Skladba konzumního mléka podle obsahu tuku

Konzum. mléko	obsah tuku (%)	výroba (mil. litrů)		podíl (%)		index 2009/2008
		2008	2009	2008	2009	
odstředěné	do 0,5	36,4	19,9	5,8	3,1	54,7
polotučné	1,5 až 2,0	533,5	529,4	84,9	82,9	99,2
plnotučné	3,5 a více	58,6	89,6	9,3	14,0	152,9
celkem	x	628,5	638,9	100,0	100,0	101,7

Pramen: MZe.

V roce 2009 se meziročně zvýšila výroba **konzumní smetany** o 4,5 mil. litrů a 9,9 % a **ostatních kysaných tekutých výrobků** o 0,3 tis. tun a 0,9 %.

Výroba **konzumních tvarohů** se v letech 2006 až 2009 výrazněji nezměnila, v roce 2009 meziročně poklesla o 1,3 tis. tun a 4,4 %. O 0,4 tis. tun se v roce 2009 snížila výroba **smetanových krémů**.

Produkce másla v letech 2006 až 2009 mírně klesala, přičemž v roce 2009 po meziročním snížení o 4,7 tis. tun a 9,7 % dosáhla cca 84 % úrovně roku 2006.

Výroba sýrů je nejvýznamnější skupinou mléčných výrobků s dlouhodobým růstem spotřeby na obyvatele (např. mezi roky 2000 a 2009 o 2,9 kg a 27,6 %, v roce 2009 meziročně o 0,5 kg a 3,9 %). Přesto objem jejich výroby v ČR dlouhodobě klesá (mezi roky 2006 a 2009 o 7,8 % sýrů přírodních a 10,6 % sýrů tavených). V roce 2009 se výroba obou skupin sýrů meziročně snížila.

Výroba **sušeného mléka** (bez kojenecké a dětské výživy) v roce 2009 ve srovnání s rokem 2008 poklesla o 8,2 tis. tun.

Ukazatele nákupu mléka podle výkazu SFTR 6 – 12

Základní údaje o nákupu mléka za rok 2009 převzaté nebo vypočítané z výkazu SFTR (MZe) 6-12, který vede Odbor statistických a informačních služeb MZe, uvádí tab. 16. Vyplývá z ní, že 98,5 % mléka bylo nakoupeno ve třídě I a Q a pouze 1,5 % ve třídách nižších.

Tab. 16 Ukazatele mlékárnami nakoupeného mléka v letech 2008 a 2009

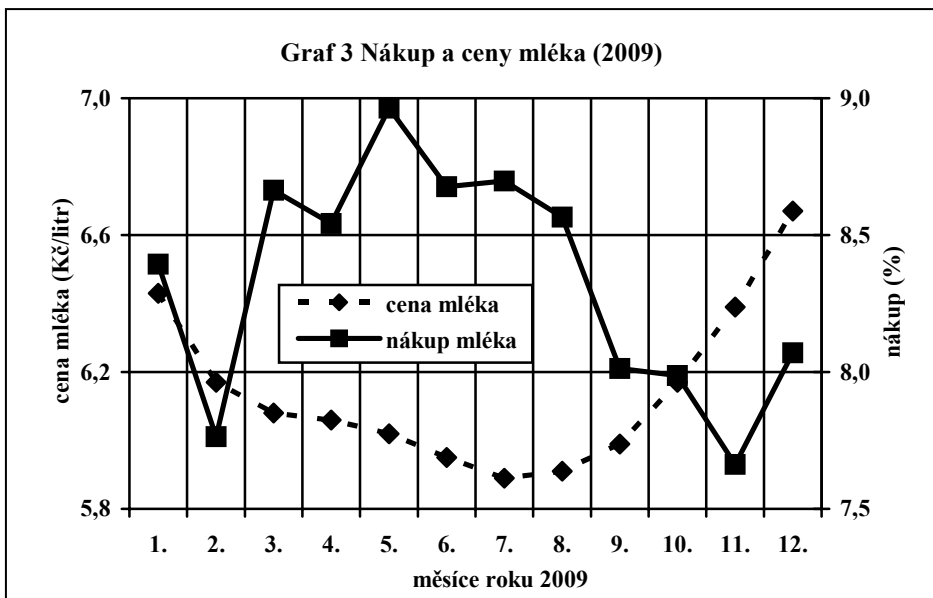
Jakost mléka	jedn.	množství		tržby		cena za litr	
		mil. litrů	%	mil. Kč	%	Kč	%
I. třída a vyšší	2009	2 258,4	98,5	13 879,5	98,7	6,15	100,2
	2008	2 336,9	98,7	19 752,3	98,6	8,45	100,0
celkem	2009	2 291,7	100,0	14 067,4	100,0	6,14	100,0
	2008	2 368,6	100,0	20 022,8	100,0	8,45	100,0
rozdíl ¹⁾	%	-76,9	-3,2	-5 955,4	-29,7	-2,31	-27,3

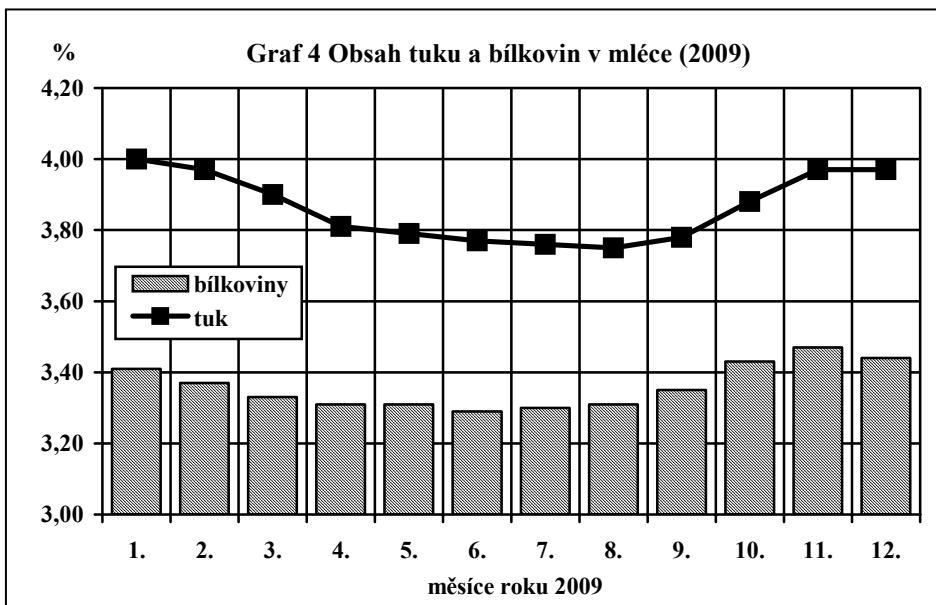
Pramen: MZe.

1) rozdíl mezi roky 2009 a 2008, celkem.

Meziroční pokles nákupních cen mléka o 2,31 Kč a 27,3 % na litr mléka má spolu s mírným snížením objemu prodaného mléka (o 76,9 mil. litrů a 3,2 %) za následek "výpadek" tržeb za mléko ve výši téměř 6 miliard Kč a 30 %. Tento vývoj má za následek další snižování stavů dojených krav a skotu celkem a nepříznivý dopad nejen na agrární sektor (nižší spotřeba krmiv, pokles soběstačnosti v produkci mléka a mléčných výrobků, ztráta pracovních míst aj.).

V grafu 3 jsou uvedeny podíly a průměrné ceny nakoupeného mléka, v grafu 4 obsah tuku a bílkovin v nakoupeném mléce v jednotlivých měsících roku 2009.

Ekonomické ukazatele výroby mléka

V tab. 17 uvedené ukazatele výroby mléka vycházejí z údajů zjištěných *Kopečkem a kol. (2010)* u souboru 110 podniků s chovem dojnic za rok 2009.

Vykázaná tržní produkce mléka (7 356 litrů na krávu a rok, 20,2 litrů na krávu a den) je vyšší než průměrná dojivost v roce 2009 v ČR. Nejvyššími nákladovými položkami chovu dojených krav byly náklady na krmiva (40,5 % celkových nákladů), pracovní náklady (13,2 %), odpisy krav (8,7 %) a režijní náklady (12,5 %). „Vedlejší“ výrobky (telata, chlévská mrva a krmné mléko) snížily náklady o necelých 6 %.

Náklady na chov jedné dojnice lze za rok 2009 u tohoto souboru odhadnout na cca 164 Kč na den, 60 tis. Kč na rok a 8,14 Kč na litr prodaného mléka. Po odpočtu „vedlejších výrobků“ se tyto náklady snížily na cca 155 Kč, 56 tis. Kč a 7,96 Kč. Při značné variabilitě vykazované mezi jednotlivými podniky by u hodnoceného souboru podniků bylo v průměru dosaženo ztráty 1,71 Kč na litr prodaného mléka, 33,15 Kč na krmný den a 12 101 Kč na krávu za rok, resp. v průměru záporné míry rentability nákladů –21,4 % bez započtení přímých a dalších plateb. Přímé a další platby by ztrátu na litr prodaného mléka pouze snížily.

Mezi hlavní faktory, které mohou ekonomické výsledky tohoto důležitého odvětví zlepšit, patří výrobním podmínkám odpovídající užitkovost, dobrý zdravotní stav zvířat a s ním související dobrá plodnost, přiměřená obměna stáda, nízké úhyny a nutné porážky zvířat, vysoká celoživotní produkce krav (dlouhověkost), kvalitní objemná krmiva, živinově vyrovnané krmné dávky, vysoká jakost tržních produktů, spolehliví ošetřovatelé, odpovídající management a organizace práce a maximální příjem všech přímých plateb a dotací. Vývoj ve druhé polovině roku 2008 a v roce 2009 poukazuje na skutečnost, že aktuální propad nákupních cen mléka nemohou plně kompenzovat ani maximální a úspěšná úsporná opatření.

Tab. 17 Ekonomické ukazatele výroby mléka v roce 2009

Ukazatel, položka nákladů	náklady na			
	krávu (Kč)	krmný den (Kč)	litr nadojeného mléka	
			Kč	%
krmiva vlastní	15 990	43,81	2,17	26,7
krmiva nakoupená	8 250	22,60	1,12	13,8
krmiva celkem	24 240	66,41	3,30	40,5
pracovní náklady celkem	7 922	21,71	1,08	13,2
odpisy dlouhodobého majetku	3 265	8,95	0,44	5,5
odpisy krav	5 204	14,26	0,71	8,7
plem. a veter. výkony + léky	3 794	10,39	0,52	6,3
energie, opravy a údržba	2 705	7,41	0,37	4,5
ostatní přímé náklady	5 266	14,43	0,72	8,8
režie celkem	7 507	20,57	1,02	12,5
náklady celkem	59 903	164,12	8,14	100,0
odpočet vedlejších výrobků ¹⁾	3 470	9,51	0,18	5,8
náklady na prodané mléko ²⁾	56 433	154,61	7,96	94,2
tržby za mléko	44 332	121,46	6,25	74,0
rozdíl tržeb a nákladů (zisk)	-12 101	-33,15	-1,71	-20,2
dojivost na krávu	7 356	20,15	x	x
prodej mléka na krávu	7 088	19,42	x	x
Top-up na dojnici za rok	1 461,30	4,00	0,21	2,5
ZISK (včetně Top-up)	-10 640	-29,15	-1,50	-18,4

Pramen: Kopeček a kol. (2010 - záměr MSM 2678846201).

1) tj. telata, chlévská mrva, krmné mléko;

2) po odpočtu vedlejších výrobků.

Systém mléčných kvót

Systém kvót byl v EU zaveden v roce 1984 za účelem omezení nadprodukce mléka, stabilizace trhu a nákupních cen a garance určité cenové hladiny mléčných výrobků.

Tab. 18 Objem a plnění vnitrostátních referenčních množství mléka v ČR

Kvótový rok	národní kvóta mléka							
	pro dodávky			pro přímý prodej			celkem	
	tis. tun	%	% ³⁾	tis. tun	%	% ³⁾	tis. tun	%
2004/05	2 614,4	100,0	99,7	67,7	100,0	4,1	2 682,1	100,0
2005/06	2 679,0	102,5	100,6	3,2	4,7	81,0	2 682,1	100,0
2006/07	2 735,3 ¹⁾	104,6	98,0	2,6	3,9	85,8	2 737,9	102,1
2007/08	2 735,4	104,6	98,6	2,5	3,7	85,0	2 737,9	102,1
2008/09	2 785,4 ²⁾	106,5	96,9	7,3	10,8	30,0	2 792,7	104,1
2009/10	2 810,4	107,5	93,3	10,2	15,1	36,9	2 820,6	105,2

Pramen: SZIF.

1) od 1.4.2006 uvolněna restrukturalizační rezerva ve výši 55 788 000 kg;

2) od 1.4.2008 zvýšení o 50 000,0 tun;

3) plnění v příslušném kvótovém roce.

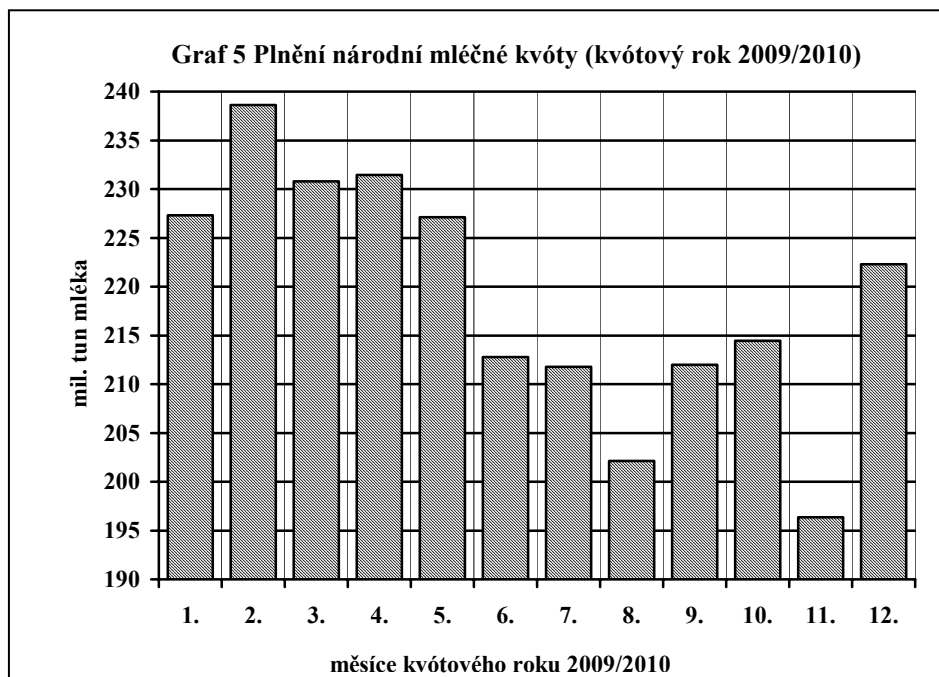
V ČR začal být systém „mléčných kvót“ uplatňován již před vstupem do EU v roce 2001, přičemž "uniijní" legislativa byla plně zavedena až po vstupu ČR do EU v roce 2004. Státům EU jsou systémem kvót stanovena vnitrostátní referenční množství kvóty mléka pro dodávky a přímý prodej. Výše národních kvót je státům EU upravována na základě Komise schválených změn. Vývoj "české" národní kvóty a počtu držitelů kvóty a odběratelů mléka za dobu členství ČR v EU uvádějí tab. 18 až 20 a graf 5.

V rámci národních kvót je vytvářena rezerva, jejíž část může být vyčleněna pro zvyšování stávajících a přidělování nových kvót (tab. 19).

Tab. 19 Rozdělení rezervy v kvótových letech v ČR (tis. tun)

Kvóťový rok	přidělení	kvóta dodávková	přímý prodej
2004/05	1.10.2004	25 500	2 000
	1.3.2005	25 800	7 700
2005/06	1.8.2005	4 897	54 903
2006/07	1.3.2007	50 000	0
2007/08	1.3.2008	22 000	200
2008/09	1.3.2009	50 000	2 500
2009/10	1. 3. 2010	40 000	3 000

Pramen: SZIF.

Tab. 20 Počet držitelů kvóty mléka a schválených odběratelů

Kvótový rok	držitelé kvóty pro		odběratelé
	dodávky	přímý prodej	
2004/2005	2 950	252	82
2005/2006	2 871	264	86
2006/2007	2 699	197	82
2007/2008	2 581	176	82
2008/2009	2 479	162	83
2009/2010 ¹⁾	2 357	191	82

Pramen: SZIF.

1) k 31.12.2009.

4. Produkce jatečného skotu

V období let 2004 až 2009 se celkové stavy skotu snížily o cca 65 tis. kusů a 4,6 %, přičemž v roce 2009 došlo ve srovnání s rokem 2008 k poklesu stavů skotu celkem o 39 tis. kusů a 2,8 %. Stavy dojených krav se snížily o 6 tis. kusů a 1,5 %, po mnoha letech byl vykázán i pokles stavu krav bez TPM o 3 tis. kusů a 1,8 %.

Tab. 21 Základní ukazatele produkce jatečného skotu a hovězího masa

Ukazatel	jednotka	2004	2007	2008	2009	rozdíl ⁴⁾	
početní stav skotu celkem ¹⁾	tis. ks	1 428	1 391	1 402	1 363	-39	
z toho dojené krávy ¹⁾	tis. ks	437	410	406	400	-6	
krávy bez TPM ¹⁾	tis. ks	136	154	163	160	-3	
krávy celkem ¹⁾	tis. ks	573	565	569	560	-9	
produkce jatečného skotu ²⁾	celkem	tis. t. ž. h.	177	170	183	181	-2
	na krávu	kg ž. h.	309	303	326	317	-9
spotřeba hovězího a telecího masa ³⁾	celkem	tis. t ž. h.	151,0	163,5	149,5	149,4	-0,1
	na osobu	kg/rok	10,4	10,9	10,2	10,0	-0,2
dovoz jateč. skotu a hov. masa	tis. t ž. h.	19,2	35,6	29,9	37,1	+7,2	
vývoz jateč. skotu a hov. masa	tis. t ž. h.	46,5	47,3	61,1	65,9	+4,8	
soběstačnost v produkci masa	%	117	104	122	121	-1	

Pramen: ČSÚ, ČSÚ - statistika zahraničního obchodu, VÚZE, ÚZEI, MZE.

1) dle Soupisu hospodářských zvířat k 1.4. daného roku;

2) produkce na krávu je počítána z výroby v ž. hm. na průměrný stav krav v daném roce;

3) spotřeba za rok 2009 – odhad;

4) rozdíl mezi roky 2009 a 2008.

Úměrně poklesu početních stavů hlavních kategorií skotu se dlouhodobě snižuje i počet porážek zvířat a produkce hovězího masa (tab. 21). Celková produkce v živé hmotnosti kolísala v letech 2004 až 2009 mezi 170 až 183 tis. tunami ž. h. I přes pokles domácí spotřeby hovězího masa (v letech 2004 až 2009 o cca 1,6 tis. tun a 1,1 % na 149,4 tis. tun) bylo z důvodu vysokých exportů jatečného skotu a hovězího masa (cca 65,9 tis. tun v živém) v roce 2009 dovezeno kolem 37,1 tis. tun jatečného skotu (v živém) a hovězího masa ze zahraničí.

Zahraněční obchod s hovězím masem a s živými zvířaty

Výsledky zahraničního obchodu s čerstvým a zmrazeným hovězím masem (položky celního sazebníku 0201 a 0202) nelze hodnotit v posledních letech pozitivně (tab. 22). V roce 2009 bylo z ČR do zahraničí prodáno cca 5 tis. tun hovězího masa za 447 mil. Kč, dovoz stejné komodity dosáhl 18,9 tis. tun za 1 750 mil. Kč. Výsledkem této obchodní transakce je pasivní bilance ve výši 13,5 tis. tun hovězího masa a 1 303 mil. Kč. V roce 2009 se meziročně snížil vývoz masa o cca 0,7 tis. tun a 11,3 %, resp. o 26 mil. Kč a 5,5 %. Ve stejném období se zvýšil dovoz masa o 3 963 tun (o 26,5 %), a o 356 mil. Kč a 25,5 %.

V roce 2005 se kg hovězího masa v zahraničí nakupoval za 70,89 Kč, v roce 2009 již za 92,54 Kč. Zatímco v letech 2005 a 2006 byla cena vyvezeného masa za kg vyšší než cena hovězího masa dovezeného, v letech 2007 až 2009 se tento poměr obrátil (tab. 22).

Tab. 22 Zahraniční obchod s hovězím masem

Rok	vývoz			dovoz			saldo		
	tun	mil. Kč	Kč/kg	tun	mil. Kč	Kč/kg	tun	mil. Kč	Kč/kg
2005	2 097	178	84,88	17 337	1 229	70,89	-15 240	-1 051	13,99
2006	2 744	246	89,65	16 542	1 327	80,22	-13 798	-1 081	9,43
2007	3 898	321	82,45	18 164	1 654	91,07	-14 266	-1 333	-8,62
2008	6 069	473	78,00	14 947	1 394	93,30	-8 878	-921	-15,30
2009¹⁾	5 382	447	82,98	18 910	1 750	92,54	-13 528	-1 303	-9,56

Pramen: ČSÚ - statistika zahraničního obchodu.

1) za rok 2009 jsou uvedeny předběžné údaje.

Negativní bilance zahraničního trhu s hovězím masem překročila 10 tis. tun a jednu miliardu Kč v letech 2005, 2006, 2007 a 2009. V důsledku poptávky po zástavových zvířatech a dalších kategoriích skotu (v posledním období např. po chovných jalovicích a prvotelkách) zahraničními chovateli nejen ve státech EU se zvyšuje (zejména z ekonomických důvodů) objem zahraničního obchodu s živými zvířaty.

Tab. 23 Vývoj zahraničního obchodu s živým skotem

Rok	objem (tuny)		cena (Kč/kg)		finanční hodnota (mil. Kč)		
	dovoz	vývoz	dovoz	vývoz	dovoz	vývoz	saldo
2003	1 762	13 690	37,33	44,79	65,8	613,3	547,5
2004	2 256	25 835	40,55	53,34	91,5	1 378,0	1 286,6
2005	1 480	36 709	57,65	55,08	85,3	2 021,9	1 936,6
2006	2 021 ¹⁾	124 073 ¹⁾	x	x	50,9	2 005,1	1 954,2
2007	4 630 ¹⁾	131 726 ¹⁾	x	x	105,5	2 004,3	1 898,8
2008	4 120 ¹⁾	166 642 ¹⁾	x	x	101,9	2 349,7	2 247,8
2009	2 052	55 918	43,38	46,61	89,0	2 606,5	2 517,4

Pramen: ČSÚ - statistika zahraničního obchodu.

1) údaje o dovozu a vývozu živých zvířat jsou v letech 2006 až 2008 uvedeny pouze v kusech.

Z tab. 23 je zřejmé, že objem vývozu živého skotu v posledních letech zřetelně roste, a že dovozy zvířat vykazují při výrazně nižších objemech značné meziroční kolísání. Narozdíl od zahraničního obchodu s hovězím masem je při obchodu s živým (nejen jatečným) skotem dlouhodobě vykazován výrazný převis vývozu nad dovozy.

V roce 2009 bylo do ČR dovezeno cca 2 052 tun skotu za 89,0 mil. Kč, vyvezeno však bylo 55 918 tun živého skotu za 2 606,5 mil. Kč. Znamená to, že objem dovozů živých zvířat dosáhl pouze cca 3,7 % vývozu v tunách a 3,4 % ve finančním vyjádření.

V roce 2009 byla ČSÚ změněna metodika sledování výsledků zahraničního obchodu s živými zvířaty náhradou počtu kusů hmotností (tunami), jak tomu bylo v letech 2003 až 2005. Ve finančním vyjádření došlo v roce 2009 k meziročnímu poklesu importů o 12,9 mil Kč a 12,6 % a ke zvýšení objemu vývozu o 256,8 mil. Kč a 10,9 %.

Pozitivní stránkou zahraničního obchodu s živým skotem je vysoká kladná obchodní bilance a většinou vyšší tržby chovatelů za zvířata prodaná do zahraničí než při jejich uplatnění na domácím trhu. Méně příznivá je skutečnost, že zpravidla kvalitní a zdravá zvířata opouští „domácí teritorium“ s negativními dopady na tuzemskou produkci hovězího masa, zaměstnanost, spotřebu krmiv, využití stájí a objem tržeb za „přidanou hodnotu“ vytvářenou v průběhu dalšího chovu nebo jatečného využití zvířat.

Porážky jatečného skotu

V posledních letech se s poklesem stavů (tab. 21) a zvyšováním vývozu snižují počty porážek všech kategorií skotu (tab. 24). V období 2004 až 2009 poklesl počet porážek býků o 39,4 tis. a 26 %, krav o 16,1 tis. a 11,7 %, jalovic o 7,9 tis. a 23,6 % a skotu celkem o 63,4 tis. kusů a 19,6 %. V roce 2009 se meziročně snížil počet poraženého skotu celkem, býků a telat o 1,7 %, 12,7 %, 2,2 % a zvýšil se počet poražených krav a jalovic o 8,3 % a 11,3 %.

Tab. 24 Porážky jednotlivých kategorií skotu

Kategorie	2004		2007		2008		2009	
	tis. kusů	%	tis. kusů	%	tis. kusů	%	tis. kusů	%
býci a voli	151,7	46,9	129,5	49,4	128,7	48,7	112,3 ¹⁾	43,2
krávy	138,1	42,7	110,8	42,3	112,6	42,6	122,0	46,9
jalovice	33,5	10,4	21,9	8,3	23,0	8,7	25,6	9,9
skot celkem	323,3	100,0	262,2	100,0	264,3	100,0	259,9	100,0
telata	12,5	3,9	7,6	2,9	9,3	3,5	9,1	3,5

Pramen: ČSÚ.

1) rok 2009 – pouze býci, počet porážek volů ve sledovaném období byl zanedbatelný.

Ekonomické ukazatele produkce jatečného skotu

Podle údajů v tab. 25 vykazovaly v letech 2004 až 2009 nákupní ceny jatečného skotu poměrně značnou variabilitu, která se však při uvádění cen jatečného skotu podle klasifikace jatečně upravených těl (JUT) skotu od roku 2007 snížila. V roce 2009 se meziročně zvýšily průmyslové ceny hovězího zadního masa bez kosti o 4,93 Kč a 3,6 % a hovězího předního masa s kostí o 1,50 Kč a 2,7 %. Spotřebitelské ceny stejných druhů hovězího masa se ve stejném období zvýšily o 3,08 Kč a 1,8 %, resp. o 3,21 Kč a 3,9 % za kg hmotnosti.

Tab. 25 NC¹⁾ jateč. skotu (Kč/kg ž. hm.) a ceny hovězího masa (Kč/kg hmotnosti)

Kategorie	jedn.	2004	2006	2007	2008	2009
jateční býci tř. A	Kč/kg živé hmotn.	38,27	41,93	39,84 ²⁾	38,81 ²⁾	39,95 ²⁾
jatečné jalovice tř. A		27,63	31,27	30,36 ²⁾	30,55 ²⁾	30,58 ²⁾
jatečné krávy tř. A		22,96	27,21	27,02 ²⁾	26,97 ²⁾	26,41 ²⁾
prostý průměr		29,62	33,47	33,64	32,11	32,31
hovězí přední s kostí ³⁾	Kč/kg hmotn.	55,85	57,77	55,30	54,95	56,45
hovězí zadní bez kostí ³⁾		126,17	123,36	125,82	137,76	142,69
hovězí přední s kostí ⁴⁾		71,65	77,27	78,55	81,97	85,18
hovězí zadní bez kostí ⁴⁾		150,40	165,08	168,44	174,65	177,73

Pramen: ČSÚ a SZIF.

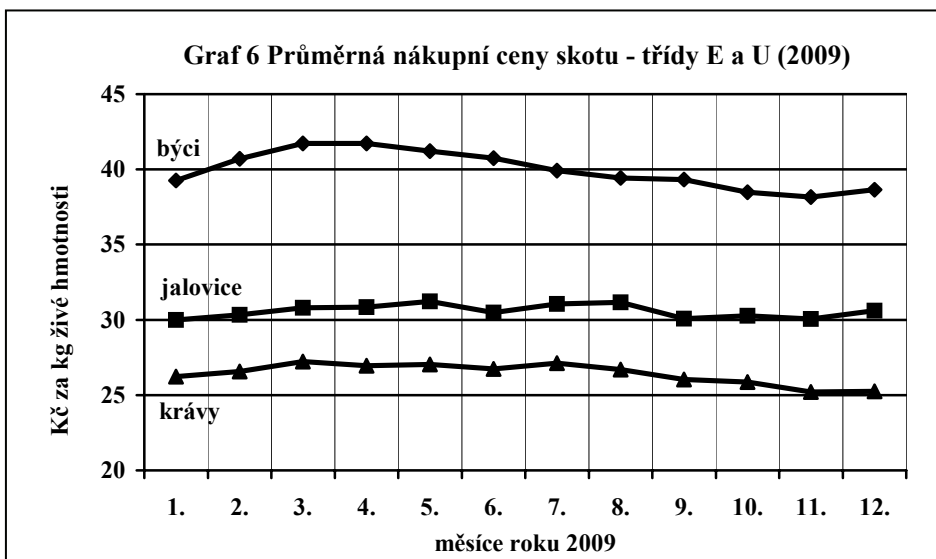
1) nákupní ceny zemědělských výrobců;

2) ceny za jatečné třídy E a U (přepočítány ČSÚ na ceny za kg živé hmotnosti);

3) ceny průmyslových výrobců;

4) spotřebitelské ceny.

Z grafu 6 jsou patrné rozdíly ve výši "měsíčních" cen za kg živé hmotnosti a jejich shodný vývoj v průběhu roku u jatečných býků, jalovic a krav.

Odhad ekonomických ukazatelů výkrmu skotu

V tab. 26 je uveden odhad ekonomických ukazatelů výkrmu býků za roky 2008 a 2009. Cena zástavu je do kalkulace zahrnuta ve výši 8 250 Kč (150 kg x 55 Kč). Pro rok 2009 bylo uvažováno s přírůstkem živé hmotnosti 1 000 gramů na kus a den.

Tab. 26 Odhad nákladů výkrmu skotu a jejich hlavních položek¹⁾ (Kč)

Ukazatel, položka nákladů		2008			2009		
		na kus	na KD ¹⁾	%	na kus	na KD ¹⁾	%
krmiva	nakoupená	2 610	5,70	12,0	2 075	4,6	10,2
	vlastní	9 000	19,60	41,2	8 190	18,2	40,4
	celkem	11 610	25,30	53,2	10 265	22,8	50,6
	léčiva a des. prostředky	35	0,10	0,2	35	0,1	0,2
	ostatní přímý materiál	520	1,10	2,4	480	1,05	2,4
	ostatní přímé náklady	1 005	2,20	4,6	1 055	2,35	5,2
	pracovní náklady celkem	4 215	9,20	19,3	4 250	9,45	21
	odpisy HIM	490	1,05	2,2	490	1,1	2,4
	pomocné činnosti	935	2,05	4,3	890	1,95	4,4
	režie	3 020	6,55	13,8	2 810	6,25	13,9
	náklady celkem	21 830	47,55	100,0	20 275	45,05	100,0
	zástav (150 kg x 55 Kč)	8 250	13,75 ²⁾	37,8	8 250	13,75 ²⁾	40,7
	náklady + zástav	30 080	50,15²⁾	137,8	28 525	47,55²⁾	140,7
	tržby	23 285	38,80 ²⁾	106,7	23 970	39,95 ²⁾	118,2
	ztráta	-6 795	-11,35	-31,1	-4 555	-7,60	-22,5
	míra rentability		-22,5			-16,0	
	přírůstek g/kus/den		980			1 000	

1) na krmný den, porážková hmotnost 600 kg;

2) na 1 kg živé hmotnosti.

Při tržbách 23 970 Kč a nákladech 28 525 Kč na kus by v roce 2009 bylo dosaženo ztráty ve výši 4 555 Kč na kus a 7,60 Kč na krmný den při míře rentability -16 %. Znamená to, že při běžné variabilitě by mohla bez ekonomické ztráty býky vykrmovat jen malá část výrobců. Pro dosažení míry rentability 5 % by tržby musely dosáhnout za rok 2009 cca 50 Kč za kg živé hmotnosti a 30 000 Kč za kus.

Přes orientační charakter ekonomických ukazatelů je zřejmé, že výkrm býků je v ČR v posledních letech v průměru ztrátový. Tržby nezahrnují přímé platby (speciální a porážkové prémie) vyplácené jako „SAPS“ a „top up“ na plochu, z části pak na dobytčí jednotku. Jejich výši připadající na jednotlivé komodity nelze přesně zjistit. Je však zřejmé, že platba „top-up“ na DJ jednotku spolu s platbou na podnik ztrátu snižuje, v některých případech by mohla zajistit dosažení zisku.

Součet nákladů na krmiva, mezd a odpisů HIM dosáhl v letech 2008 a 2009 kolem 75 % celkových nákladů, na ostatní položky pak připadá pouze 25 až 26,0 % nákladů. Poněvadž více než polovina nákladů připadá na krmiva, lze hlavní možnosti úspor hledat u této položky. Jedná se hlavně o zvýšení kvality a produkčního efektu objemných krmiv a ekonomické vynakládání jaderných krmiv.

Z této orientační kalkulace je zřejmé, že při nízkých přírůstcích hmotnosti a nízkých nákupních cenách jatečných zvířat lze pozitivního ekonomického výsledku výkrmu býků dosáhnout jen vyjimečně. Mezi podmínky ekonomicky úspěšného výkrmu býků patří přírůstek nad 1 000 gramů na kus a den, realizace opatření na snížení nákladů a ceny odpovídající nákladům a průměru cen hlavních výrobců hovězího masa v EU-27.

Tab. 27 uvádí průměrné nákupní ceny jatečného skotu zařazeného do jakostních tříd podle klasifikace systémem SEUROP v letech 2007 až 2009.

Tab. 27 Průměrné nákupní ceny jatečného skotu (Kč/kg)

Kategorie	průměr tříd jakosti	rok			index 2009/2008
		2007	2008	2009	
býci v živém	E,U	39,84	38,81	39,95	102,9
	R,O,P	35,67	34,10	34,69	101,7
býci v JUT	E,U	76,58	74,32	75,00	100,9
	R,O,P	68,71	66,77	67,02	100,4
jalovice v živém	E,U	30,37	30,55	30,58	100,1
	R,O,P	25,44	25,91	25,11	96,9
jalovice v JUT	E,U	62,51	66,03	62,56	94,7
	R,O,P	55,42	55,67	53,91	96,8
krávy v živém	E,U	27,02	26,97	26,41	97,9
	R,O,P	21,69	21,37	20,42	95,6
krávy v JUT	E,U	56,25	55,63	55,76	100,2
	R,O,P	46,86	46,72	46,67	99,9
telata v živém	E,U	58,67	52,28	54,88	105,0
	R,O,P	46,10	46,02	43,91	95,4

Pramen: ČSÚ.

Průměr cen býků, jalovic a krav zařazených do jakostních tříd E a U byl v roce 2009 o cca 11 až 23 % vyšší než průměrné nákupní ceny zvířat zařazených do tří nejnižších tříd (tab. 28). Při živé hmotnosti jatečných býků, jalovic a krav 600, 450 a 540 kg by rozdíl v nákupní ceně stejných kategorií zvířat v roce 2009 představoval cca 3 156, 2 462 a 3 235 Kč, při jatečné hmotnosti býků 330 kg a krav 270 kg pak kolem 2 633 a 2 454 Kč. Z této orientační kalkulace vyplývá, že klasifikace, resp. zařazení jatečných zvířat do jakostních tříd koresponduje s nákupní cenou, a že se ve většině případů vyplatí zlepšovat ukazatele zohledňované v systému SEUROP.

Tab. 28 Rozdíly v cenách jatečného skotu v rozdílných jakostních třídách

Kategorie skotu	rozdíl v ceně mezi průměrem jakostních tříd EU a ROP			
	rok 2008		rok 2009	
	Kč/kg	%	Kč/kg	%
býci v živém	4,71	12,1	5,26	13,2
býci v JUT	7,55	10,2	7,98	10,6
jalovice v živém	4,64	15,2	5,47	17,9
jalovice v JUT	10,36	15,7	8,65	13,8
krávy v živém	5,60	20,8	5,99	22,7
krávy v JUT	8,91	16,0	9,09	16,3

Pramen: ČSÚ, třída EU = 100 %.

Nákupní ceny jatečného skotu v roce 2007, 2008 a 2009 v ČR a reprezentativní ceny jatečného skotu v Německu a v ČR za období 28.12.2009 až 17.1.2010 podle Tržní informační služby (TIS) SZIF uvádějí tab. 29 a 30.

Tab. 29 Nákupní ceny jatečného skotu (Kč/kg živé hmotnosti, TIS ČR)

Kategorie skotu	prosinec			leden až prosinec		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009
skot celkem	32,82	31,42	30,89	33,73	32,76	32,12
skot celkem tř. SEUR	35,10	35,14	35,01	36,07	35,98	36,30
býci tř. SEUR	38,42	38,52	39,02	39,48	38,96	40,16
jalovice tř. SEUR	30,98	30,39	30,54	31,51	31,23	31,60
krávy tř. EUR	29,06	28,11	27,80	29,94	29,90	29,47

Pramen: SZIF (TIS).

Tab. 30 Reprezentativní ceny jatečného skotu (za jatečnou hmotnost)¹⁾

Kategorie	průměr Kč/kg		rozdíl (ČR – Německo)	
	ČR	Německo	Kč/kg	% ²⁾
mladí býci R3	70,32	82,28	-11,96	-14,5
býci R3	68,57	74,79	-6,22	-8,3
krávy O3	48,04	56,49	-8,45	-15,0
jalovice R3	57,19	75,38	-18,19	-24,1

Pramen: SZIF; vlastní výpočet.

1) průměr „týdenních“ cen za 28.12.2009 až 17.1.2010, při kurzu 1 EUR=25,44 Kč;

2) Německo = 100 %.

V rámci států EU-27 patří nákupní ceny hlavních kategorií jatečného skotu v ČR mezi nejnižší (tab. 31).

Tab. 31 Reprezentativní ceny jatečného skotu (za jatečnou hmotnost)¹⁾

Země	Kč za kg jatečné hmotnosti			
	mladí býci R3	býci R3	krávy O3	jalovice R3
ČR	70,32	68,57	48,04	57,19
Dánsko	79,77	x	55,37	75,27
Německo	82,28	74,79	56,49	75,38
Francie	80,73	55,80	62,92	80,56
Rakousko	82,92	72,05	51,35	71,24
Polsko	68,21	67,59	48,76	58,97
EU celkem	82,53	67,17	55,76	78,35

Pramen: SZIF; vlastní výpočet.

1) průměr „týdenních“ cen za 28.12.2009 až 17.1.2010, při kurzu 1 EUR=25,44 Kč.

Výsledky klasifikace jatečně upravených těl skotu začátkem roku 2010 uvádí tab. 32.

Tab. 32 Ceny jatečného skotu v ČR (4.1. až 10.1.2010)

Kategorie	třída jakosti	kusů		Ø hmotnost (kg)		Kč/kg jat. hmotn.
		n	%	v živém	v mase	
mladí býci (23 podniků)	U	95	11,9	730	402	73,91
	R	521	65,2	661	364	71,89
	O	160	20,0	579	319	67,03
	P	23	2,9	381	210	59,76
	celkem	799	100,0	645	355	71,08
býci (16 podniků)	U	15	6,2	878	484	71,81
	R	133	55,0	690	380	70,04
	O	80	33,1	611	336	65,32
	P	14	5,8	474	261	56,30
	celkem	242	100,0	663	365	68,18
krávy (21 podniků)	U	6	0,5	832	429	56,98
	R	376	31,7	666	344	54,36
	O	482	40,7	551	284	49,09
	P	321	27,1	448	231	40,07
	celkem	1 185	100,0	561	290	49,19
jalovice (15 podniků)	U	1	0,4	660	350	60,75
	R	105	45,1	565	300	58,02
	O	89	38,2	440	233	53,13
	P	38	16,3	329	174	47,02
	celkem	233	100,0	479	254	55,09

Pramen: SZIF (TIS)

Z uvedených výsledků vyplývá, že mezi hlavní faktory úspěšného výkrmu býků patří vysoké přírůstky hmotnosti, optimální porážkové hmotnosti, nízké úhyny a nutné porážky, vysoká kvalita jatečných zvířat a zajištění odbytu. Předpokladem dosažení těchto parametrů jsou především optimální výživa (vysoká kvalita a produkční účinnost objemných krmiv), odpovědná a svědomitá práce ošetřovatelů a úspornost při vynakládání jednotlivých nákladových položek. Stimulem ke zvyšování jakosti by měla být jednotná klasifikace jatečných zvířat (systém „SEUROPC“) zohledňující a cenově diferencující kvalitu jatečných těl (masa).

Hlavními příčinami nepříznivého vývoje výkrmu býků a výroby hovězího masa jsou snižující se početní stavy dojnic, neuspokojivé ceny jatečného skotu a zástavových telat a s nimi spojené vývozy telat, nízká domácí spotřeba hovězího masa a nerovné ekonomické podmínky mezi státy EU-15 a EU-12.

5. Výsledky kontroly užítkovosti (KU) dojených krav

Kontrola užítkovosti (KU) dojených krav se v ČR řídí pravidly organizace ICAR, Rozhodnutím komise čis. 94/515 z 27.7.1994, normami ISO a dalšími mezinárodními a národními předpisy. V organizaci ICAR (Mezinárodní výbor pro kontrolu užítkovosti) zastupuje ČR od roku 1991 Českomoravská společnost chovatelů, a.s. (ČMSCH).

Výsledky KU jsou zpracovány za kontrolní rok, který trvá od 1.10. do 30.9. dalšího kalendářního roku. Uváděné roky se vztahují ke konci příslušného kontrolního roku.

Podíl krav v KU v ČR (téměř 95 %) patří mezi nejvyšší v Evropě. Proto výsledky KU jsou s určitým omezením platné pro celou populaci dojených krav.

Tab. 33 Rozsah kontroly užítkovosti v ČR

Rok	dojnic (průměrný stav)	krav v KU		metoda KU (% krav)	
		celkem	% ¹⁾	A ₄	A _T
2004	445 000	425 646	95,7	98,9	1,1
2006	422 949	407 348	96,3	99,1	0,9
2007	409 802	398 431	97,2	99,3	0,7
2008	403 638	390 129	96,7	99,3	0,7
2009	394 122	373 199	94,7	99,3	0,7
rozdíl²⁾	-9 516	-16 930	-2,0	0,0	0,0

Pramen: ČMSCH, a.s.

1) z celkového počtu dojnic;

2) rozdíl mezi roky 2009 a 2008.

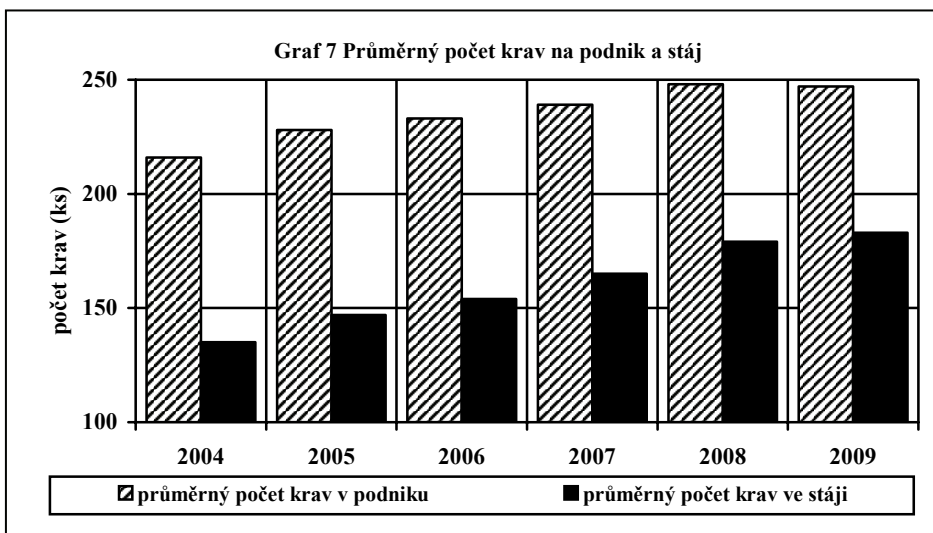
V období 2004 až 2009 se stavy krav v KU snížily o 52,4 tis. a 12,3 %, průměrné stavy všech dojnic poklesly o 50,9 tis. a 11,4 % (tab. 33). Znamená to, že podíl krav v KU je v posledních letech relativně stabilní. Současně s poklesem počtu podniků (o 464 a 24 %) a stájí s KU (o 1 107 a 35 %) se zřetelně zvýšil počet „kontrolovaných“ krav na podnik (o 31 kusů a 14,4 %) a na stáj (o 48 kusů a 36 %, tab. 34 a graf 7).

Tab. 34 Počet podniků a stájí s chovem krav v kontrole užítkovosti

Rok	počet podniků	krav v KU	krav na podnik	stájí s KU	krav ve stáji
2004	1 972	425 646	216	3 146	135
2006	1 749	407 348	233	2 642	154
2007	1 668	398 431	239	2 417	165
2008	1 574	390 129	248	2 181	179
2009	1 508	373 199	247	2 039	183

Pramen: ČMSCH, a.s.

V kontrolním roce 2008/09 došlo k poklesu počtu krav, podniků a stájí v KU o 4,3, 4,2 a 6,5 %, ke stagnaci průměrného počtu krav na podnik a zvýšení počtu krav na stáj o 2,2 %. Při snižování objemu vyráběného mléka, s restrukturalizací podniků a s růstem dojivosti lze pokračování tohoto vývoje očekávat i v dalších letech. Na 16,4 % podniků chovajících 50 a méně dojnic připadá méně než 2 % krav, na 14,1 % podniků s více než 500 dojnicemi (v průměru 2,2 stáje na podnik) pak cca 40 % krav v KU (tab. 35). Velikost stád dojených krav v ČR patří v rámci států EU mezi nejvyšší.

Tab. 35 Podniky a stáje v KU podle počtu chovaných krav v roce 2009

Počet krav	podniky (n = 1 508)			stáje (n = 2 039)	
	podniků (%)	stáji v podniku	podíl krav (%)	stáji (%)	podíl krav (%)
1 až 10	2,2	1,0	0,0	4,3	0,1
11 až 30	7,8	1,0	0,6	7,0	0,8
31 až 50	6,4	1,0	1,0	5,8	1,2
51 až 100	15,9	1,0	4,5	20,5	8,0
101 až 150	10,3	1,1	4,9	12,8	8,1
151 až 200	9,2	1,2	6,1	10,6	9,3
201 až 300	14,0	1,3	13,2	15,1	19,0
301 až 400	11,7	1,4	15,5	11,6	20,3
401 až 500	8,4	1,6	14,4	6,6	14,9
nad 500	14,1	2,2	39,8	5,7	18,3
celkem	100,0	1,3	100,0	100,0	100,0

Pramen: ČMSCH, a.s.

Tab. 36 Zastoupení krav (%) v kontrole užítkovosti podle pořadí laktace

Rok	krav tis.	pořadí laktace						
		1.	2.	3.	4.	5. až 7.	8. a další	průměr
2004	425,6	35,1	25,0	16,6	10,1	11,5	1,7	2,5
2006	407,3	35,2	25,7	17,2	10,2	10,2	1,5	2,5
2007	398,4	35,6	25,7	17,4	10,4	9,7	1,2	2,5
2008	390,1	35,4	25,9	17,3	10,5	9,8	1,1	2,5
2009	373,2	35,6	26,0	17,3	10,3	9,9	0,9	2,4

Pramen: ČMSCH, a.s.

Narozdíl od příznivého podílu krav v KU a struktury stád vykazuje méně příznivý vývoj zastoupení krav v KU podle pořadí laktace (tab. 36). V letech 2004 až 2009 se zvýšil podíl krav na prvních třech laktacích o 2,2 %, o stejný podíl se snížil podíl krav na vyšších laktacích. Průměrné pořadí laktace se snížilo z 2,5 na 2,4. Jednou z příčin tohoto vývoje je vysoká dojivost prvotetek odpovídající intenzivnímu šlechtění na užitkovost. Z hlediska nákladů na obměnu stáda, dojivosti za laktaci a celoživotní užitkovosti není tato skutečnost obvykle hodnocena pozitivně. S vyšší obměnou stáda roste ztráta z brakování (odpisy) krav a obvykle se zhoršuje ekonomika výroby mléka. Při vysoké dojivosti prvotetek, nízkých nákladech na odchovanou jalovici a příznivých cenách jatečných krav nemusejí být ekonomické dopady výrazně negativní.

Dlouhodobý trend zvyšování užitkovosti pokračoval i v roce 2009. Po rekordním nárůstu v roce 1999 (o 399 kg a 7,8 %) se v roce 2009 dojivost krav za normované laktace zvýšila o 122 kg (1,6 %) mléka (tab. 37 a graf 8). Dosažená dojivost (7 659 kg) je srovnatelná s užitkovostí krav v chovatelsky vyspělých státech.

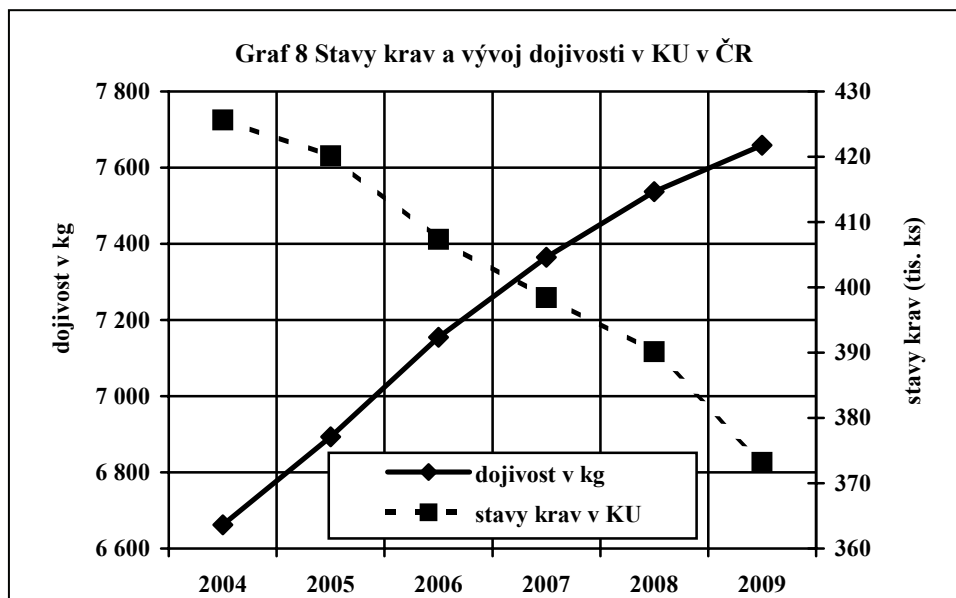
Tab. 37 Výsledky kontroly mléčné užitkovosti krav (hlavní ukazatele)

Rok	krav ¹⁾	laktační dny	mléko (kg)	tuk		bílkoviny		laktóza %
				%	kg	%	kg	
2004	346 877	296	6 662	4,04	269	3,33	222	4,92
2006	334 928	296	7 155	3,94	282	3,36	240	4,94
2007	323 020	297	7 365	3,90	287	3,33	245	4,94
2008	313 366	297	7 537	3,88	292	3,33	251	4,97
2009	305 378	297	7 659	3,87	296	3,32	254	4,91
rozdíl²⁾	-7 988	0	+122	-0,01	+4	-0,01	+3	-0,06

Pramen: ČMSCH, a.s.

1) počet krav s uzávěrkou za normovanou laktaci;

2) rozdíl mezi roky 2009 a 2008.

V roce 2009 se meziročně snížil v mléce obsah tuku i bílkovin o 0,01 % (na 3,87 a 3,32 %), v důsledku zvýšení dojivosti se však produkce těchto dvou hlavních složek v přepočtu na krávu zvýšila o 4 a 3 kg, resp. o 1,4 a 1,2 %. Obsah laktózy dlouhodobě dosahuje fyziologicky normálních hodnot (kolem 4,9 %).

Vývoj doplňkových ukazatelů zjišťovaných v rámci KU charakterizuje další pokles průměrné laktace žijících krav, mírný pokles perzistence laktace (nižší index $P_{2:1}$), pokles věku při prvním otelení a o den kratší mezidobí krav než v roce 2008 (tab. 38).

Tab. 38 Výsledky kontroly mléčné užitkovosti krav (doplňkové ukazatele)

Rok	normov. laktací	pořadí laktace	index ($P_{2:1}$)	1. otelení (měs./dnů)	mezidobí (dnů)
2004	346 877	2,5	85,2	28/01	409
2006	334 928	2,5	86,1	27/23	410
2007	323 020	2,5	87,0	27/15	409
2008	313 366	2,5	87,4	27/10	412
2009	305 378	2,4	87,1	27/03	411
rozdíl¹⁾	-7 988	-0,1	-0,3	-7	-1

Pramen: ČMSCH, a.s.

1) rozdíl mezi roky 2009 a 2008.

Z hlediska vývoje chovu dojnic je významné posouzení početních stavů a užitkovosti v hlavních výrobních oblastech ČR (tab. 39). V roce 2009 se cca 60 % dojnic chovalo v podhorské a horské (H) a 40 % v nížinné oblasti (N). V uplynulém pětiletém období se stavy krav snížily v H oblasti výrazněji (o 12,5 %) než v oblasti N (o 11,2 %). Užitkovost krav je v N oblasti vyšší, ale v uplynulých pěti letech rostla rychleji v H oblasti. V roce 2009 se dojivost krav meziročně zvýšila o 100 kg (1,4 %) v H a o 152 kg (1,9 %) v N oblasti. V H oblasti byl vykázan vyšší obsah tuku a bílkovin v mléce, vyšší věk krav při 1. otelení a kratší mezidobí než v N oblasti. Tyto rozdíly souvisejí s vyšším podílem holštýnských krav v N a českých strakatých krav v H oblasti.

Tab. 39 Výsledky kontroly užitkovosti podle výrobních oblastí

Rok	výr. obl ¹⁾	krávy		mléko kg	tuk %	bílkoviny		první otel. ²⁾	mezid. dnů
		tis.	%			%	kg		
2004	H	205,3	59,2	6 411	4,11	3,35	215	28/19	407
	N	141,6	40,8	7 027	3,95	3,31	233	27/07	413
2006	H	198,0	59,1	6 875	4,02	3,37	232	28/12	408
	N	136,9	40,9	7 560	3,84	3,33	252	26/25	413
2007	H	190,0	58,8	7 094	3,97	3,35	237	28/03	407
	N	133,0	41,2	7 751	3,82	3,30	256	26/20	412
2008	H	184,5	58,9	7 280	3,93	3,35	244	27/28	410
	N	128,9	41,1	7 903	3,80	3,31	261	26/16	414
2009	H	179,6	58,8	7 380	3,93	3,34	247	27/20	409
	N	125,8	41,2	8 055	3,79	3,29	265	26/10	414

Pramen: ČMSCH, a.s.

1) H = podhorská a horská, N = nížinná oblast (definovaná podle nadmořské výšky);

2) věk při prvním otelení měsíců/dnů.

Nárůst mléčné užitkovosti krav od roku 2004 má za následek i posun v podílu stájí zařazených do skupin podle průměrné dojivosti zjištěné v rámci KU (tab. 40). Do roku 2009 se zvýšil podíl stájí s průměrnou dojivostí nad 9 000 kg mléka na krávu o 6,8 % při snížení podílu stájí s dojivostí do 5 000 kg mléka o 10,5 %. Pozitivní posun vyplývá i z vývoje meziročních výsledků za rok 2009.

Tab. 40 Podíl stájí s kontrolou užitkovosti podle průměrné dojivosti krav (%)

Rok	počet stájí	průměrná dojivost za stáj (tis. kg mléka na krávu)					
		do 5	5 až 6	6 až 7	7 až 8	8 až 9	nad 9
2004	3 146	15,2	27,3	27,5	18,6	8,3	3,1
2006	2 642	8,7	21,6	29,9	20,6	13,7	5,5
2007	2 417	6,6	18,7	29,1	22,5	15,6	7,5
2008	2 181	5,2	16,7	28,6	23,5	16,7	9,3
2009	2 039	4,7	14,6	28,9	23,7	18,2	9,9
rozdíl¹⁾	-142	-0,5	-2,1	+0,3	+0,2	+1,5	+0,6

Pramen: ČMSCH, a.s.

1) rozdíl mezi roky 2009 a 2008.

Přibližně shodné tendence jako podíly stájí vykazují za normované laktace i podíly krav podle dojivosti. Z tab. 41 je patrné, že v posledních pěti letech stoupá podíl krav s vyšší užitkovostí a klesá podíl krav s nízkou užitkovostí. Jestliže např. hranici užitkovosti 6 000 kg mléka překročilo v roce 2004 pouze 60,1 %, v roce 2009 to bylo již téměř 77,3 % krav. Ve stejném období se snížil podíl krav s užitkovostí pod 5 000 kg za laktaci z 19,6 % na 9,2 %. Proto se i v dalším období bude průměrná dojivost zvyšovat především snižováním podílu stád a krav s nízkou (podprůměrnou) dojivostí. Poněvadž hlavním cílem chovu dojnic (výroby mléka) je dosahování zisku, je nutno dojivost krav zvyšovat se zřetelem na ekonomické ukazatele.

Tab. 41 Podíl krav v KU podle dojivosti krav za normované laktace (%)

Rok	normov. laktací	mléka na krávu za normovanou laktaci (tis. kg)						
		do 5	5 až 6	6 až 7	7 až 8	8 až 9	9 až 10	nad 10
2004	346 877	19,6	20,3	20,7	16,7	11,1	6,2	5,4
2006	334 928	13,5	17,3	20,1	18,1	13,4	8,7	8,9
2007	323 020	11,2	15,6	19,5	18,4	14,6	9,8	10,9
2008	313 366	10,0	14,4	18,8	18,5	15,2	10,6	12,5
2009	305 378	9,2	13,5	18,1	18,4	15,5	11,3	14,0
rozdíl¹⁾	-7 988	-0,8	-0,9	-0,7	-0,1	+0,3	+0,7	+1,5

Pramen: ČMSCH, a.s.

1) rozdíl mezi roky 2009 a 2008.

Z tab. 42 je patrný významný nárůst dojivosti krav mezi první a druhou laktací a nižší užitkovost na třetí a dalších laktacích než na laktaci druhé. Meziročně se v roce 2009 zvýšila dojivost na první laktaci o 103 kg (1,5 %), na druhé o 92 kg (1,2 %) a na třetí a dalších laktacích o 155 kg (2,0 %) mléka. Obsah hlavních složek byl pořadím laktace ovlivněn méně výrazně.

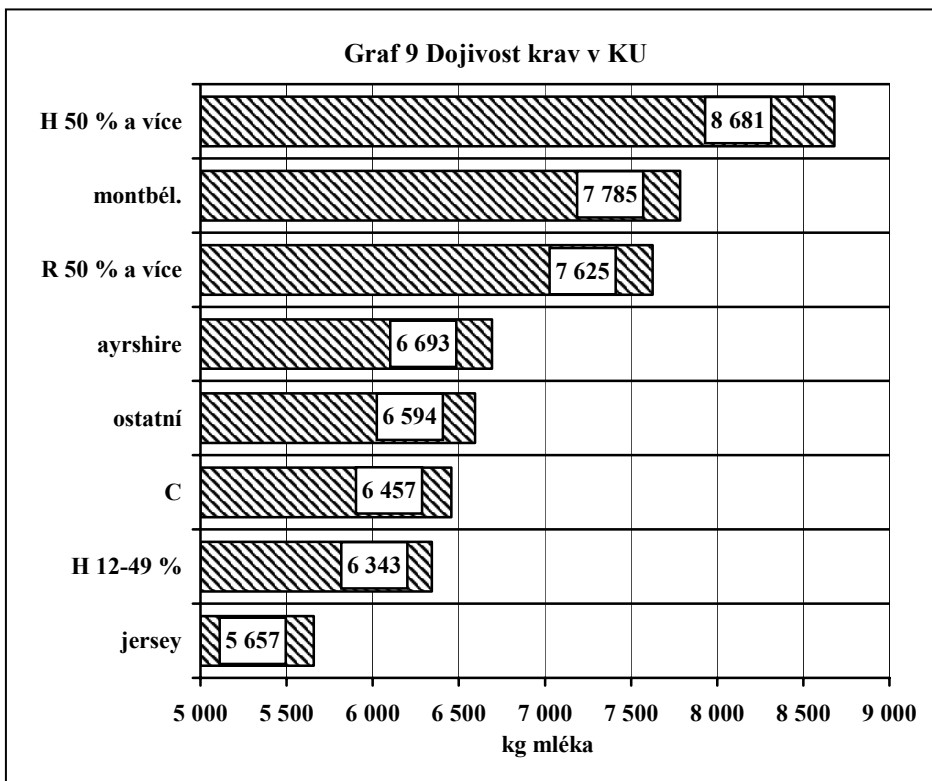
Tab. 42 Užitek v krav v KU podle pořadí laktace za rok 2009

Pořadí laktace	laktací	mléko kg	tuk		bílkoviny		věk ¹⁾ mezidobí
			%	kg	%	kg	
1.	109 423	7 173	3,89	279	3,34	239	27/03
2.	80 512	8 033	3,84	308	3,33	268	413
3. a další	115 443	7 857	3,87	304	3,30	259	410
celkem	305 378	7 659	3,87	296	3,32	254	411

Pramen: ČMSCH, a.s.

1) věk při prvním otelení (měsíců/dnů), délka mezidobí ve dnech.

Rozdíly v produkci mléka mezi hlavními dojenými plemeny krav v KU v roce 2009 jsou patrné z grafu 9. Nejvyšší dojivost dosáhly krávy holštýnského plemene (100 %) s polovičním a vyšším podílem krve následovány vrstevnicemi plemen montbeliard, (90 %), RED 50 a více % (88 %), ayrshire (77 %), české strakaté (74 %), holštýnské 12 až 49 % (73 %) a jersey (65 %).

V roce 2009 se na počtu uzávek krav v KU cca 40 % podílely české strakaté, 51 % holštýnské a 5 % RED holštýnské dojnice (tab. 43). V období 2004 až 2009 obsah tuku v mléce všech plemen poklesl (u plemene H ≥ 50 % o 0,17 %, u plemene C o 0,14 %), obsah bílkovin se ve stejném období změnil u dvou hlavních dojených plemen méně výrazně. Poměrně značná variabilita obsahu obou hlavních složek je zjišťována v individuálních vzorcích mléka krav mezi plemeny i v jejich rámci.

Tab. 43 Výsledky kontroly užítkovosti podle plemen za období 2004 až 2009

Rok	laktaci ¹⁾		mléko kg	tuk		bílkoviny		1. otelení měs./dny	mezidobí dnů
	n	% ²⁾		%	kg	%	kg		
plemeno české strakaté									
2004	164 647	47,5	5 854	4,16	244	3,42	200	28/29	401
2007	144 570	44,8	6 352	4,05	257	3,43	218	28/20	400
2008	137 892	44,0	6 466	4,02	260	3,43	221	28/15	401
2009	120 609	39,5	6 457	4,02	259	3,43	221	28/15	399
plemeno holštýnské (H 50 % a více)									
2004	160 865	46,4	7 597	3,94	299	3,26	248	27/05	420
2007	160 349	49,6	8 373	3,79	318	3,25	273	26/17	419
2008	158 277	50,5	8 561	3,77	323	3,26	279	26/12	423
2009	156 408	51,2	8 681	3,77	327	3,25	282	26/03	422
plemeno červené holštýnské (R 50 % a více)									
2009	15 528	5,1	7 625	3,99	304	3,34	255	27/04	413
plemeno montbéliarde									
2004	1 338	0,4	7 333	3,94	289	3,40	250	29/22	405
2007	1 354	0,4	7 719	3,81	294	3,38	261	29/21	404
2008	1 252	0,4	7 758	3,72	289	3,39	263	29/05	396
2009	1 206	0,4	7 785	3,74	291	3,40	265	28/24	399
plemeno ayrshire									
2004	302	0,1	6 242	4,18	261	3,34	208	30/07	416
2007	296	0,1	6 951	4,17	290	3,34	232	29/16	417
2008	258	0,1	7 075	4,07	288	3,29	233	28/03	428
2009	220	0,1	6 693	3,89	261	3,27	219	28/07	416
plemeno jersey									
2004	263	0,1	5 100	5,97	304	4,08	208	26/30	423
2008	140	0,1	5 862	5,68	333	3,75	220	29/22	432
2009	131	0,1	5 657	5,45	308	3,82	216	28/06	398
ostatní plemena a kříženky									
2004	19 462	5,5	5 744	4,17	239	3,38	194	28/27	407
2008	15 547	4,9	6 610	4,01	265	3,39	224	27/25	407
ostatní plemena a kříženky (bez kříženek H12 až 49 %)									
2009	2 546	0,8	6 594	3,96	261	3,35	221	28/02	414
kříženky (H 12-49 %)									
2009	8 730	2,8	6 343	4,04	256	3,41	216	28/12	403

Pramen: ČMSCH, a.s.

1) počet krav s uzávěrkou za normovanou laktaci (metoda A);

2) z celkového počtu uzávěrek.

Obsah bílkovin a tuku v individuálních vzorcích mléka dojených plemen krav za kontrolní rok 2008/2009 uvádějí tab. 44 a 45.

Tab. 44 Obsah bílkovin v individuálních vzorcích mléka (2008/2009)

Plemeno	počet vzorků (%) s obsahem bílkovin			bílkovin % (průměr ¹⁾)
	do 3,20 %	3,21 až 3,60 %	nad 3,60 %	
české strakaté	19,5	44,7	35,8	3,43
holštýnské	38,0	41,7	20,3	3,26
montbéliarde	18,9	46,8	34,3	3,40
jersey	3,1	17,5	79,4	3,82
ayrshire	37,0	41,1	21,9	3,27
ostatní	28,0	42,5	29,5	3,40
průměr	29,8	43,0	27,2	3,32

Pramen: ČMSCH, a.s.

1) průměr obsahu bílkovin ze všech vzorků za jednotlivá plemena.

Tab. 45 Obsah tuku vzorků mléka v kontrolním roce 2008/2009

Plemeno	počet vzorků (%) s obsahem tuku				tuku % (průměr ¹⁾)
	do 3,40	3,41-3,80	3,81-4,40	nad 4,40	
české strakaté	15,3	20,5	35,9	28,3	4,02
holštýnské	27,5	23,0	28,5	21,0	3,78
montbéliarde	22,9	25,6	34,0	17,5	3,74
jersey	1,2	1,9	7,4	89,5	5,45
ayrshire	15,2	22,3	38,4	24,1	3,89
ostatní	20,0	19,9	31,1	29,0	4,03
průměr	22,2	21,9	31,7	24,2	3,87

Pramen: ČMSCH, a.s.

1) průměr obsahu bílkovin ze všech vzorků za jednotlivá plemena.

V roce 2009 méně příznivý stav stagnoval, popř. se mírně zhoršil, u ukazatelů délky laktace a perzistence laktační křivky (tab. 46). Podíl krav s délkou laktace 305 a více dnů se snížil o 2,3 % na 55 % a o stejný podíl se zvýšil počet kratších laktací.

Tab. 46 Zastoupení ukončených laktací v kontrole užítkovosti (%)

Rok	délka laktace (dnů)		laktace do 240 dnů		laktace celkem	index P _{2:1}
	305	240 až 304	zaprahlé	vyřazené		
2004	54,9	28,2	7,6	9,3	100,0	85,2
2006	55,4	28,0	8,0	8,6	100,0	86,1
2007	57,1	26,8	7,9	8,2	100,0	87,0
2008	57,3	26,6	8,1	8,0	100,0	87,4
2009	55,0	27,3	8,3	9,4	100,0	87,1

Pramen: ČMSCH, a.s.

V roce 2009 se meziročně o 2 % zvýšil podíl krav vyřazených z chovu (na 40,1 %, tab. 47). Tento nepříznivý vývoj byl zřejmě ovlivněn i rušením stád dojníc v důsledku "mléčné" krize. Vzhledem k ekonomickým ukazatelům je obměna stáda vysoká stejně jako na úrovni kolem 30 % dlouhodobě stabilní podíl krav vyřazených ze zdravotních důvodů. Jako poměrně stabilní se v posledních letech jeví i délka mezidobí (cca 409 až 412 dnů), i když ve vztahu k průměrné dojivosti by měla být o 10 až 20 dnů kratší.

Tab. 47 Vyřazování, pořadí laktace a délka mezidobí krav v KU

Rok	krav v KU (tis.)		vyřazeno krav %		Ø pořadí laktace ³⁾	mezidobí dnů
	celkem	vyřazeno ¹⁾	celkem ¹⁾	zdrav. ²⁾		
2004	425,6	162,6	38,2	29,3	3,8	409
2006	407,3	154,2	37,9	29,7	3,8	410
2007	398,4	147,3	37,0	29,2	3,7	409
2008	390,1	143,3	36,7	29,3	3,7	412
2009	373,2	149,7	40,1	30,4	3,7	411

Pramen: ČMSCH, a.s.

1) celkem (100 %) - včetně krav vyřazených z důvodu zrušení KU;

2) ze zdravotních důvodů;

3) při vyřazení.

V roce 2009 bylo 82,5 % krav z chovu vyřazeno ze zdravotních a 17,5 % krav ze zootechnických důvodů (tab. 48).

Tab. 48 Příčiny vyřazování krav v KU¹⁾

Ukazatel	2004	2007	2008	2009
nízká užitkovost	13,2	12,1	11,6	12,0
vysoký věk	1,4	1,0	0,9	1,0
ostatní zootechnické důvody	3,8	3,7	4,0	4,5
zootechnické důvody celkem	18,4	16,8	16,5	17,5
poruchy plodnosti	8,2	22,9	23,0	22,5
těžké porody	22,8	11,3	11,1	11,1
onemocnění vemene	10,7	8,4	9,0	9,0
ostatní zdravotní důvody	39,9	40,6	40,4	39,9
zdravotní důvody celkem	81,6	83,2	83,5	82,5

Pramen: ČMSCH, a.s.

1) celkem (100 %) - bez krav vyřazených z důvodu zrušení KU.

V roce 2008 a 2009 pokračoval trend snižování produkčního věku krav v KU (tab. 49). V porovnání s rokem 2004 se v roce 2008 a 2009 snížilo průměrné pořadí laktace žijících krav o 0,1 a klesl podíl krav na třetí a dalších laktacích o 0,3 %.

Tab. 49 Ukazatele dlouhověkosti krav v kontrole užitkovosti

Rok	průměrné pořadí laktace		krav na laktacích (%)	
	II. a vyšší	celkem	III. a vyšší	V. a vyšších
2004	3,4	2,5	39,9	13,2
2006	3,3	2,5	38,9	11,7
2007	3,2	2,5	38,7	10,9
2008	3,2	2,5	38,7	10,9
2009	3,2	2,4	38,4	10,8

Pramen: ČMSCH, a.s.

V rámci KU se kromě měření „denního nádoje“ u individuálních krav, evidence dalších ukazatelů a poskytování poradenství zjišťuje v laboratořích ČMSCH, a.s. i složení mléka. Jedná se o laboratoře Brno-Tuřany a Buštěhrad. Údaje o obsahu složek mléka se využívají v plemenářské a selekční práci, obsah močoviny a počty somatických buněk ovlivňují management stád v podnicích (pro somatické buňky je dnes počítána plenná hodnota).

Počet analýz na obsah tuku a bílkovin v mléce se snižuje úměrně poklesu stavů krav v KU. Zjišťování obsahu somatických buněk a močoviny v mléce odpovídá zájmu chovatelů krav (meziroční pokles o 166 tis. analýz na počet somatických buněk a mírný pokles analýz močoviny v mléce). Celkový počet analýz v laboratořích ČMSCH, a.s. byl v roce 2009 o 308 tis. nižší než v roce 2008 (tab. 50).

Tab. 50 Počet vzorků analyzovaných laboratořemi ČMSCH, a.s.

Rok	počty analýz vzorků mléka na zjištění obsahu (tis.)				
	tuku, bílkovin a laktózy	somatických buněk ¹⁾	močoviny	analýz celkem	somatických buněk ²⁾
2004	3 594,2	1 914,7	96,3	5 605,2	274,4
2006	3 481,7	2 137,9	121,6	5 741,3	316,6
2007	3 360,5	2 157,9	128,1	5 646,5	365,7
2008	3 302,5	2 229,8	127,9	5 660,2	356,0
2009	3 188,1	2 063,8	100,5	5 352,4	303,1
rozdíl³⁾	-114,4	-166,0	-27,4	-307,8	-52,9

Pramen: ČMSCH, a.s.

- 1) počet somatických buněk v rámci kontroly užítkovosti;
- 2) počet somatických buněk mimo kontrolu užítkovosti;
- 3) rozdíl mezi roky 2009 a 2008.

Od roku 2003 nabízí ČMSCH, a.s. výrobcům kromě analýz na obsah tuku, bílkovin, laktózy, somatických buněk (SB) a močoviny i stanovení bodu mrznutí, zjištění obsahu inhibičních látek, celkového počtu mikroorganismů a močoviny v mléce.

Tab. 51 uvádí přehled o SB v individuálních vzorcích mléka dojených plemen za rok 2008/2009. Ve vzorcích mléka obou hlavních plemen jsou rozdíly v průměrném obsahu i v četnosti vzorků ve zvolených intervalech obsahu SB poměrně malé. Výsledky analýz vzorků mléka pro účely KU i zpeněžování mají chovatelé k dispozici na webu ČMSCH, a.s. (<http://www.cmsch.cz>).

Tab. 51 Počet somatických buněk (SB) ve vzorcích mléka (2008/2009)

Plemeno	podíl vzorků (%) s obsahem SB (tis.) v 1 ml mléka					Ø SB (tis./ml) ¹⁾
	do 50	51-100	101-200	201-600	nad 600	
české strakaté	26,9	18,7	19,8	21,3	13,3	367
holštýnské	24,8	18,9	19,5	21,3	15,5	423
montbéliarde	27,9	18,6	19,6	19,6	14,3	409
jersey	21,5	22,5	26,6	19,2	10,2	276
ayrshire	13,9	15,6	20,0	28,6	21,9	542
ostatní	25,9	19,0	19,2	20,9	15,0	415
průměr	25,6	18,8	19,6	21,3	14,7	403

Pramen: ČMSCH, a.s. 1) průměr ze všech analýz.

Vybrané ukazatele KU krav holštýnského plemene

V rámci holštýnské a RED holštýnské populace v KU se v posledních letech zvyšuje podíl čistokrevných krav a vysokopodílových kříženek. Na celkových počtech krav se v roce 2009 podílely dojnice H \geq 88 % podílem 78,1 %, dojnice R \geq 88 % pak 31,7 % a obě tyto plemenné skupiny na celkové populaci holštýnských krav 74,2 % (tab. 52).

Tab. 52 Plemenná skladba populace krav holštýnského skotu v KU v roce 2009

Plemenná skupina, skot	krav	% ¹⁾	% ²⁾
H1 (H \geq 88%)	142 535	67,1	73,4
H2 (H 88)	9 031	4,3	4,7
H3 (H 75 - 87 %)	25 107	11,8	12,9
H4 (H 50 - 74 %)	17 505	8,2	9,0
černostrakatý a kříženky (H \geq 50 %)	194 178	91,4	100,0
R1 (R \geq 88%)	5 203	2,5	28,6
R2 (R 88)	561	0,3	3,1
R3 (R 75 - 87 %)	4 780	2,3	26,3
R4 (R 50 - 74 %)	7 645	3,6	42,0
červený holštýnský a kříženky (R \geq 50 %)	18 189	8,6	100,0
celkem H, R \geq 50 %	212 367	100,0	100,0

Pramen: Pramen: ČMSCH, a.s.

- 1) z celkového stavu holštýnského skotu;
- 2) z příslušné plemenné skupiny holštýnského skotu.

V období let 2004 až 2009 se užitkovost čistokrevných černostrakatých krav zvýšila o 1 102 kg mléka, 36 kg bílkovin a 27,3 kg tuku a mezidobí se prodloužilo o 2 dny. Meziročně se v roce 2009 zvýšil počet normovaných laktací o 2,9 % při dojivosti vyšší o 1,3 % a o 2 dny kratším mezidobím (tab. 53).

Tab. 53 Vývoj užitkovosti čistokrevných černostrakatých krav v KU – H100 %

Rok	n ¹⁾	mléko kg	tuk %	bílk. %	bílk. kg	mezidobí ²⁾
2004	96 590	7 718	3,92	3,25	250	423
2006	105 115	8 336	3,81	3,26	272	425
2007	106 654	8 527	3,77	3,24	276	423
2008	108 678	8 707	3,74	3,25	283	427
2009	111 786	8 820	3,74	3,24	286	425
rozdíl ³⁾	3 108	113	0	-0,01	3	-2

Pramen: Svaz chovatelů holštýnského skotu ČR, o.s.

- 1) počet uzávěrek za normovanou laktaci;
- 2) dny;
- 3) mezi roky 2009 a 2008.

Průměrnou užitkovost krav plemenných skupin v roce 2009 za všechny laktace uvádí tab. 54, za jednotlivé laktace tab. 55. Z tab. 54 je patrný pokles ukazatelů užitkovosti se snížením podílu "holštýnské" krve, z tab. 55 pak přibližně desetiprocentní nárůst užitkovosti mezi 1. a 2. laktací a malý rozdíl v užitkovosti mezi 2. a dalšími laktacemi.

Tab. 54 Užitkovost plemenných skupin krav holštýnského plemene v roce 2009

Plemenná skupina	laktací	mléko kg	tuk		bílkoviny		1. otelení měs./dnů	mezid. dnů
			%	kg	%	kg		
H 100 %	111 786	8 820	3,74	330	3,24	286	25/29	425
H 88 %	7 205	8 697	3,77	328	3,26	284	26/08	419
H 75 - 87 %	21 889	8 513	3,81	324	3,28	279	26/14	418
H 50 - 74 %	15 528	7 909	3,87	306	3,32	263	27/01	410
H celkem	156 408	8 681	3,77	327	3,25	282	26/03	422
R 100 %	3 887	7 892	3,97	313	3,33	263	26/07	409
R 88 %	447	7 883	3,99	315	3,31	261	26/20	412
R 75-87%	4 264	7 745	3,99	309	3,33	258	27/09	412
R 50-74%	6 930	7 385	4,01	296	3,35	248	27/26	415
R celkem	15 528	7 625	3,99	304	3,34	255	27/04	413

Pramen: ČMSCH, a.s.

Tab. 55 Užitkovost holštýnských krav roce 2009 (H a R 50% a více)

Pořadí laktace	počet uzavěrek	mléko kg	tuk		bílkoviny		věk ¹⁾ mezidobí
			%	kg	%	kg	
1.	66 397	8 007	3,79	304	3,28	262	26/06
2.	47 207	8 987	3,75	337	3,27	294	422
3. a další	58 332	8 919	3,80	339	3,23	288	420
celkem	171 936	8 586	3,78	325	3,26	280	421

Pramen: ČMSCH, a.s.

1) věk při prvním otelení (měsíce/dny), mezidobí (dny).

Pozoruhodná je užitkovost nejlepší holštýnské dojnice (CZ 123809709) z Genoservis, a.s. (na 2. laktaci 20 167 kg mléka a 1 536 kg tuku + bílkovin) stejně jako deseti nejlepších dojnic (17 787 kg mléka, 1 288 kg tuku + bílkovin) za rok 2009 (tab. 56).

Tab. 56 Krávy holštýnského plemene s nejvyšší užitkovostí v roce 2009

Podnik	číslo krávy (CZ)	poř. lakt.	mléko kg ¹⁾	obsah %		T + B (kg)
				bílk.	tuku	
Genoservis, a.s.	123809709	2.	20 167	3,35	4,27	1 536
ZERAS, a.s. Radost. N/O.	017996961	4.	20 145	3,09	3,41	1 310
ZD Brloh	167096931	3.	18 141	3,19	3,90	1 286
VOD Zdislavice	117664921	2.	17 699	3,34	3,86	1 274
Kopecský, P.	118041101	5.	16 811	3,35	4,21	1 272
Genoservis, a.s.	020028971	2.	19 154	3,13	3,48	1 265
Kopecský, P.	019503921	4.	15 507	3,47	4,59	1 250
Agras Bohdalov, a.s.	187330961	3.	18 205	3,04	3,76	1 238
SALIX Morava, a.s.	100577971	2.	15 355	3,18	4,81	1 227
AGRODR. Načeradec	108100921	2.	16 683	3,27	4,06	1 223
průměr	x	2,9	17 787	3,24	4,04	1 288

Pramen: Svaz chovatelů holštýnského skotu ČR, o.s.

1) za normované laktace.

Vysoké ukazatele užítkovosti vykázalo rovněž deset nejlepších stájí s chovem krav holštýnského plemene (tab. 57). Ve všech stájích je vykázána vysoká dojivost (průměr 11 768 kg mléka) i produkce tuku + bílkovin (827 kg). Při průměru 3,21 % bílkovin v mléce není v žádné stáji vykázán jejich obsah pod 3,00 %, při průměru 3,83 % tuku je ve dvou stájích tučnost nad 4 %.

Tab. 57 Stáje s chovem holštýnských krav s nejvyšší užítkovostí¹⁾ v roce 2009

Podnik	počet laktací	mléko kg	tuk %	bílkoviny %	produkce T+B ¹⁾	mezidobí dny
Kopecký, P.	69	12 198	3,96	3,25	880	479
Genoservis, a.s.	80	12 358	3,79	3,26	870	517
Hromas, L.	41	10 879	4,46	3,29	843	470
Basík, M.	57	12 738	3,44	3,16	840	411
AGRAS Bohdalov	617	11 715	3,85	3,21	827	406
ZF Rolnička	103	11 150	4,07	3,29	821	435
ZERAS Radostín	367	12 096	3,55	3,20	817	388
ZOD Brniště	534	11 492	3,78	3,13	793	424
NETIS, a.s.	537	11 715	3,59	3,16	791	406
Val. ZOD, Družstvo	215	11 334	3,80	3,18	791	422
průměr	262	11 768	3,83	3,21	827	436

Pramen: Svaz chovatelů holštýnského skotu ČR, o.s.

1) pořadí podle produkce tuku a bílkovin.

Svaz chovatelů holštýnského skotu ČR, o.s., sleduje a vyhodnocuje krávy s vynikající celoživotní užítkovostí (100 tis. kg mléka a více). Seznam deseti krav s nejvyšší celoživotní užítkovostí (průměr 125 402 kg mléka za 8 až 13 laktací) uvádí tab. 58.

Tab. 58 Krávy holštýnského plemene s nejvyšší celoživotní užítkovostí v roce 2009

Podnik	číslo krávy (CZ)	počet laktací	mléko kg ¹⁾	obsah % ²⁾		T + B (kg)
				bílk.	tuku	
ZERAS, a.s.	063505614	9	142 576	3,19	3,42	8 649
ZERAS, a.s.	063884614	9	127 907	3,16	3,52	8 114
VOD Zdislavice	066210161	12	127 201	3,29	3,86	8 616
AGRODR. Načeradec	100032101	8	125 945	3,16	3,71	7 741
VOS Zemědělců, a.s.	081707621	10	125 397	2,93	3,27	7 218
CRF, s.r.o.	018349203	9	124 607	2,86	2,95	6 567
NETIS, a.s.	017553742	10	121 288	3,04	3,52	7 378
Kopecký, P.	080725161	10	120 290	3,11	4,11	7 561
ZD Šemíkovice	005944610	13	119 418	3,45	4,55	8 959
AGRAS Bohdalov	102115614	8	119 390	3,01	3,03	6 757
průměr	x	9,8	125 402	3,12	3,59	7 756

Pramen: Svaz chovatelů holštýnského skotu ČR, o.s.

1) za celé ukončené laktace (údaje zahrnují i období laktace nad 305 dnů);

2) za normované laktace.

Výběrovou základnou k realizaci selekčního programu je skot evidovaný v plemenné knize. V lednu 2010 obsahovala 175 tis. holštýnských krav. Do testace bylo v roce 2009 zařazeno 131 býků (tab. 59).

Tab. 59 Přehled počtu testovaných býků v letech 2004 až 2009 (plemeno H)

Zdroj	kusů				2009	
	2004	2006	2007	2008	kusů	%
import býka	13	10	10	12	14	11
import embrya	28	11	22	21	8	6
import sperma	63	55	54	47	63	48
z domácího chovu	77	77	60	58	46	35
celkem	181	153	146	138	131	100

Pramen: Svaz chovatelů holštýnského skotu ČR, o.s.

Vybrané ukazatele KU krav českého strakatého plemene

V rámci populace českého strakatého plemene tvořily nejvyšší podíl (79,1 %) krávy plemenné skupiny s podílem 75 % a více českého strakatého plemene (tab. 60). V roce 2010 bylo v plemenné knize zapsáno 133 205 krav.

Tab. 60 Plemenné skupiny v rámci českého strakatého skotu v KU v roce 2009

Plemenná skupina	krav v KU	
	n	%
české strakaté 75% a více	114 679	79,1
české strakaté 51-74%	27 618	19,1
české strakaté 12-50%	2 617	1,8
celkem	144 914	100,0

Pramen: ČMSCH, a.s.

V roce 2009 ukončilo v KU normované laktace celkem 120 609 českých strakatých krav. Z tohoto počtu bylo cca 78 % krav s podílem 75 až 100 %, 20 % s podílem 51 až 74 % a 2 % s podílem 26 až 50 % krve českého strakatého plemene. (tab. 61). Změna podílu jednotlivých skupin v roce 2009 v porovnání s rokem 2008 je ovlivněna změnou metodiky vykazování plemen v KU.

Tab. 61 Užítkovost plemenných skupin krav českého strakatého skotu v roce 2009

Plemenná skupina	laktací		mléko kg	tuk		bílkoviny		1. otelení měs./dnů	mezid. dnů
	n	%		%	kg	%	kg		
C ≥75 %	94 587	78,4	6 466	4,01	259	3,43	222	28/14	398
C 51 - 74 %	23 925	19,8	6 432	4,03	260	3,43	220	28/17	403
C 26 - 50 %	2 097	1,8	6 369	4,08	260	3,41	217	28/27	407
celkem	120 609	100,0	6 457	4,02	259	3,43	221	28/15	399

Pramen: ČMSCH, a.s.

Dojivost českých strakatých krav dosáhla v roce 2009 v průměru 6 457 kg mléka. K hlavnímu vzestupu dojivosti došlo mezi první a druhou laktací (cca 14 %), mezi druhou a dalšími laktacemi byl nárůst dojivosti zanedbatelný (1,4 %, tab. 62).

Tab. 62 Užitekčnost českých strakatých krav dle pořadí laktace (2009)

Pořadí laktace	laktaci ¹⁾		mléko kg	tuk		bílkoviny		věk ²⁾ mezidobí
	n	%		%	kg	%	kg	
1.	38 542	32	5 862	4,09	240	3,47	203	28/15
2.	30 240	25	6 676	4,00	267	3,44	230	400
3. a další	51 827	43	6 772	3,98	269	3,39	230	399
celkem	120 609	100	6 457	4,02	259	3,43	221	399

Pramen: ČMSCH, a.s.

1) počet krav s uzávěrkou za normovanou laktaci;

2) věk krav při prvním otelení (měsíců/dnů), délka mezidobí (dnů).

Věk krav při prvním otelení se v posledních letech mírně snižuje. Jeho další pokles v důsledku lepších podmínek odchovu a vyšších přírůstků hmotnosti jaloviček do věku jednoho roku představuje možnost zlepšování ekonomiky výroby mléka. I přes druhé nejkratší mezidobí z hodnocených plemen (399 dnů) není tento ukazatel uspokojivý.

V tab. 63 je uvedeno deset českých strakatých krav (na 2. až 6. laktaci) s nejvyšší produkcí bílkovin za normovanou laktaci. Jejich průměrné pořadí laktace (3,3) je o 0,9 laktace vyšší než průměrná laktace všech krav v KU. Za vysokou je nutno považovat dojivost (průměr 13 893 kg, rozpětí 11 965 až 15 884 kg) a obsah bílkovin (3,47 %, 3,09 až 4,00 %), za zajímavou vysokou variabilitu tučnosti mléka (3,06 až 4,88 %). Hranici 500 kg bílkovin za normovanou laktaci dosáhly za rok 2009 dojnice z akciové společnosti ALA Řepníky (CZ123460503) a ZAS Horní Bradlo (CZ 083953).

Tab. 63 Krávy českého strakatého plemene s nejvyšší užitekčostí¹⁾

Podnik	okr.	číslo krávy (CZ)	poř. lakt.	mléko kg	obsah %		bílk. (kg)	T+B (kg)
					bílk.	tuku		
ALA, a.s. Řepníky	CR	123460503	3.	13 433	3,84	4,50	516	1 120
ZAS Horní Bradlo	CR	5083953	2.	15 507	3,22	3,22	500	999
ZAS Horní Bradlo	CR	125723503	3.	15 884	3,09	3,56	491	1 056
ZAS Horní Bradlo	CR	5057953	2.	13 590	3,56	3,72	484	990
AGRONEA Polička	SY	138593509	3.	11 965	4,00	4,88	479	1 063
Zem., a.s. Koloveč	BK	102170301	4.	14 935	3,20	3,06	478	935
Agrochov Jezernice	PR	117950708	3.	13 332	3,50	3,88	467	984
AGRONEA Polička	SY	48109501	6.	13 487	3,43	3,66	462	956
AGRO Liboměřice	CR	120541953	3.	13 661	3,37	3,25	461	905
ZD Bělčice	ST	110659207	4.	13 131	3,49	4,20	458	1 010
průměr	x	x	3,3	13 893	3,47	3,79	480	1 007

Pramen: Svaz chovatelů českého strakatého skotu, leden 2010, seřazeno podle kg bílkovin.

1) za normované laktace, bez omezení mezidobí.

Tab. 64 uvádí pořadí nejúspěšnějších stájí s dojnicemi českého strakatého plemene v KU podle produkce bílkovin v mléce za normované laktace v roce 2009. Podmínkou zařazení chovu do tohoto žebříčku je mezidobí do 430 dnů. Vzhledem ke shodnému fylogenetickému původu jsou v rámci této skupiny hodnocena i stáda krav plemene montbéliarde. Z výsledků je zřejmá možnost úspěšné „kombinace“ vysoké užitekčosti a příznivého mezidobí. Při průměrné dojivosti nad 8 000 kg mléka za normovanou laktaci je v šesti případech průměrná délka mezidobí kratší jak 400 dnů.

Tab. 64 Stáje českého strakatého plemene s nejvyšší užitkovostí¹⁾ v roce 2009

Podnik	kraj	n ²⁾	mléko kg	obsah (%)		bílk. kg	mezid. dnů ³⁾
				tuku	bílk.		
AGRODR Načeradec	STC	61	9 458	4,15	3,37	319	388
Doležal, M.	JHC	43	9 479	3,78	3,33	316	423
ZD Bělčice	JHC	216	8 787	4,00	3,47	304	402
AZ Holding, a.s.	PAK	225	8 563	4,14	3,39	291	391
Pošusta, P.	VYS	22	8 382	3,89	3,46	290	397
Koloveč, ZAS	PLK	539	8 450	3,69	3,42	289	392
ZS Nalžovice, a.s.	STC	366	8 091	4,06	3,55	287	378
ZD Nová Ves - Víška	VYS	278	8 452	3,56	3,38	286	402
ZAS Mžany, a.s.	HKK	151	8 141	3,74	3,49	284	383
AGRONEA Polička	HKK	79	8 079	3,66	3,51	283	421
celkem	x	198	8 588	3,87	3,44	295	398

Pramen: Svaz chovatelů českého strakatého skotu.

- 1) stáje seřazeny podle kg bílkovin;
- 2) normovaných laktací;
- 3) délka mezidobí ve dnech.

Ukazatele užitkovosti špičkových krav českého strakatého plemene a nejlepších stáji s chovem krav stejného plemene potvrzují potenciální i v praxi realizovanou schopnost k vysoké produkci mléka a jeho hlavních složek, v mnoha případech i při uspokojivé plodnosti. Zkušenosti z těchto předních podniků by měly být využity ke zlepšení výrobních a ekonomických ukazatelů výroby mléka i v dalších chovech.

Celoživotní užitkovosti deseti českých strakatých krav s nejvyšší produkcí mléka za celý produkční život uvádí tab. 65. Nejvyšší celoživotní produkci (průměr 99 810 kg) vyzkázaly dojnice na 8. až 14. laktaci.

Tab. 65 Krávy českého strakatého plemene s nejvyšší celoživotní užitkovostí¹⁾

Podnik	číslo krávy (CZ)	poč. lakt.	mléko kg	obsah (%)		T + B kg
				bílk.	tuk	
ZESPO CZ, s.r.o.	21747571	10.	108 429	3,29	3,57	7 064
AGR. Lhota p. Libčany	8746501	14.	104 379	3,56	3,58	7 342
DVPM SLAVIKOV	66005502	10.	99 727	3,32	3,61	6 455
ZDV Štichovice	1278347	8.	99 117	3,22	3,75	5 576
Musílek, L.	31329569	14.	99 077	3,11	4,13	6 671
VOD Zdislavice	82715161	10.	98 767	3,44	3,90	6 759
CIZ-AGRO Cizkrajov	10907203	10.	97 396	3,44	3,82	6 054
ZDV Sirákov	49013614	10.	97 214	3,59	3,69	6 167
ZDV Sirákov	6522614	12.	97 106	3,31	3,98	6 317
ZD Okrouhlička	13912502	10.	96 890	3,27	4,09	6 013
průměr	x	10,8	99 810	3,36	3,81	6 442

Pramen: Svaz chovatelů českého strakatého skotu, seřazeno podle kg mléka.

- 1) za kontrolní rok 2008/09.

V roce 2009 bylo do testace zařazeno 83 býků (tab. 66).

Tab. 66 Původ testovaných býků v letech 2004 až 2009 (plemeno C)

Původ	kusů				2009	
	2004	2006	2007	2008	kusů	%
domácí chov	78	71	66	64	65	78
import spermatu	12	18	19	16	15	18
import býka	2	4	0	3	2	3
import embrya	0	0	0	1	1	1
celkem	92	93	85	84	83	100

Pramen: Svaz chovatelů českého strakatého skotu.

6. Kontrola užítkovosti masných plemen skotu

Nařízení rady čis. 1254/1999 ze dne 17.5.1999 o společné organizaci trhu s hovězím a telecím masem definuje krávu chovanou v systému bez tržní produkce mléka (TPM), jako krávu masného plemene (kříženku s masným plemenem), která se chová ve stádě určeném na produkci telat k masným účelům. Mezi plemena, která nelze z hlediska nároku na prémii za krávy bez TPM podle legislativy unie uznat, patří v ČR plemena holštýnské, jersey, ayrshire a kříženky s mléčnými plemeny. V souvislosti s realizací reformy společné zemědělské politiky ztrácí toto vymezení na významu.

Masná plemena skotu, resp. krávy bez TPM, jsou jedinou kategorií skotu, jejichž početní stavy se v posledních letech v ČR postupně zvyšují. K 1.4.2009 dosáhl jejich celkový stav 160 tis. kusů. Strop stavů krav bez TPM s nárokem na přímé platby pro podmínky EU činí pro ČR 90 300 kusů. Znamená to, že nárok na přímé platby se týká cca 56 % aktuálních stavů krav bez TPM. Stejně jako v dalších státech EU se určitý počet krav bez TPM chová nad stanovenou kvótu (bez nároku na „dotace“). Podíl navíc chovaných krav bez TPM dosahuje v ČR 77 % a v EU-15 cca 14 % kvótovaných stavů.

Pro posouzení úrovně chovu krav bez TPM a k realizaci opatření ke zlepšování výsledků je využitelná analýza ukazatelů získaných v rámci KU, která se v ČR provádí od roku 1991. Kontrolní rok zahrnuje období od 1.10. do 30.9. následujícího roku. Vykazovaná období v této kapitole představují rok, v němž byla KU za příslušné období uzavřena. Do KU bylo v roce 2008 zařazeno 23 669 krav, což je o 1 233 krav a 5,5 % více než v roce 2007 (tab. 67).

Tab. 67 Početní stavy krav masných plemen v kontrole užítkovosti (KU)

Rok	krav bez TPM			počet chovů	krav na chov	narozeno telat ¹⁾	
	celkem	v KU	%			celkem	natalita ²⁾
2004	136 081	25 378	18,6	368	69	21 912	85,2
2005	141 146	23 980	17,0	360	67	19 558	79,2
2006	139 706	23 676	16,9	353	67	17 925	75,2
2007	154 337	22 436	14,5	402	56	17 512	76,0
2008	163 163	23 669	14,5	418	57	18 258	79,2
rozdíl³⁾	+8 826	+1 233	0,0	+16	+1	+746	+3,2

Pramen: Český svaz chovatelů masného skotu.

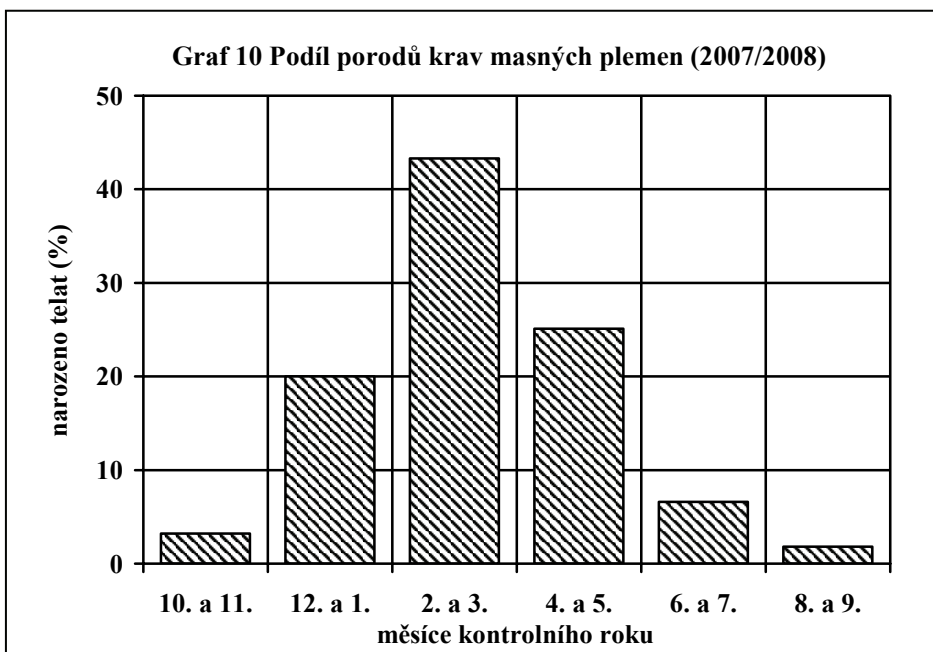
1) živě narozená telata;

2) na 100 krav průměrného stavu;

3) rozdíl mezi roky 2008 a 2007.

V rámci KU se mimo jiné zjišťuje živá a na věk 120, 210 a 365 dnů přepočítává hmotnost telat, registrují se porodní hmotnosti telat, průběhy porodů a základní ukazatele plodnosti. Z tab. 67 je patrné, že do KU bylo v roce 2008 zařazeno 14,5 % masných krav, že se v jednom podniku chovalo v průměru 57 krav, a že v období 2004 až 2008 se snížil počet živě narozených telat na 100 krav průměrného stavu z 85 na 79.

V souladu se zásadami výživy, využívání pastvy a ekonomiky chovu krav bez TPM se i v ČR uplatňuje sezónní telení krav (graf 10). Z telat narozených kravám v KU v kontrolním roce 2007/2008 připadá nejvyšší podíl na měsíce prosinec až březen, nejméně telat se narodilo v měsících srpen až září. Výrazné sezónní telení krav bez TPM pozitivně ovlivňuje výsledky odchovu telat a ekonomické ukazatele tohoto způsobu chovu skotu.

V rámci KU jsou v souladu s příslušnými směnicemi hodnoceny ukazatele samostatně u jednotlivých masných plemen včetně různých stupňů křížení. V tab. 68 jsou uvedeny počty krav masných plemen v KU.

Tab. 68 Počty krav masných plemen a kříženek v KU¹⁾

Plemeno	zkratka	2004	2007	2008		
				krav	% ²⁾	% ³⁾
charolais	CH	5 985	5 919	6 521	27,6	94,3
aberdeen angus	AA	4 649	4 181	4 902	20,7	95,9
masný simentál	MS	5 346	4 001	4 340	18,3	83,7
hereford	HE	2 991	2 546	2 012	8,5	95,7
limousin	LI	2 488	1 893	1 503	6,4	92,1
piemontese	PI	1 286	703	822	3,5	86,4
blonde d'aquitaine	BA	752	705	777	3,3	87,9
galloway	GA	482	436	578	2,4	89,8
gasconne	GS	478	316	499	2,1	93,0
highland	HI	293	278	348	1,5	96,0
salers	SA	164	110	127	0,4	99,2
belgické modré	BM	96	28	21	0,1	85,7
ostatní	x	368	1 320	1 219	5,2	x
celkem	x	25 378	22 436	23 669	100,0	87,2

Pramen: Český svaz chovatelů masného skotu.

1) plemena seřazena podle početních stavů v roce 2008, počty krav k 30.9. příslušného roku;

2) podíly jednotlivých plemen na celkovém počtu krav masných plemen;

3) krav s podílem 50 až 100 % krve příslušných plemen (v %).

Tab. 69 Porodní hmotnosti telat a průběh porodů podle plemen

Plemeno	porodní hmotnost (kg)				podíl obtížných porodů (%)	
	býci		jalovice		2007	2008
	2007	2008	2007	2008		
AA	38	38	35	35	0,6	0,4
BA	43	42	39	40	6,9	2,7
GS	41	39	38	38	1,7	2,8
HE	37	38	34	35	0,5	1,1
CH	42	42	39	39	3,2	1,9
LI	40	41	37	38	0,8	1,7
MS	41	41	38	38	1,4	1,6
PI	41	41	38	38	5,2	1,2
SA	38	36	33	32	0,0	0,0
průměr	40,1	39,8	36,8	37,0	2,3	1,5
BM	43	41	40	38	15,1	21,2
GA	32	34	30	32	1,0	0,0
HI	31	30	29	28	0,5	0,0

Pramen: Český svaz chovatelů masného skotu.

Hlavním ekonomicky významným ukazatelem chovu krav bez TPM je plodnost, resp. počet odchovaných telat. Přední chovy dosahují přes 90 odchovaných telat na 100 krav. Z tab. 67 je zřejmé, že pokles počtu narozených telat na 100 krav se v letech 2007 a 2008 zastavil. Průměrný věk při prvním otelení (tab. 70) vykazuje za roky 2006 až 2008 poměrně malé kolísání (34,6 až 35,2 měsíce), značná variabilita však existuje mezi plemeny.

Tab. 70 Ukazatele reprodukce krav (plemena řazena abecedně)

Plemeno	věk při prvním otelení (měs.)			délka mezidobí (dnů)		
	2006	2007	2008	2006	2007	2008
AA	30,0	30,0	29,9	442	429	408
BA	37,2	36,0	35,7	438	447	439
BM	33,6	31,2	31,9	411	399	441
GA	34,8	34,8	36,0	435	478	433
GS	36,0	36,0	32,4	418	443	418
HE	37,2	36,0	36,1	427	418	408
HI	38,4	39,6	39,2	464	446	437
CH	36,0	36,0	36,2	449	441	429
LI	38,4	37,2	36,6	418	445	430
MS	33,6	32,4	32,1	454	440	404
PI	34,8	33,6	36,0	472	466	519
SA	32,4	33,6	33,4	410	344	412
průměr	35,2	34,7	34,6	437	433	432

Pramen: Český svaz chovatelů masného skotu.

V roce 2008 kolísal věk při prvním otelení mezi 29,9 (u plemene aberdeen angus) a 39,2 měsíce u plemene highland. Délka mezidobí byla i přes meziroční zkrácení v roce 2008 (o 1 den) vzhledem k optimu (kolem 365 dnů) nepříznivá (432 dnů).

Tab. 71 Porody krav a ztráty telat v roce 2008

Plemeno	nar. telat celkem	z počtu narozených telat (%)			porody dvojčat ¹⁾
		mrtvě nar.	zmetání	ztráty celk.	
AA	3 519	3,7	0,1	3,8	2,8
BA	738	6,6	0,1	6,7	2,7
BM	99	5,1	0,0	5,1	8,1
GA	281	1,1	0,0	1,1	0,7
GS	254	5,5	0,8	6,3	3,9
HE	933	2,1	0,0	2,1	2,5
HI	247	2,8	0,0	2,8	0,8
CH	6 171	6,7	0,1	6,8	6,0
LI	1 507	2,9	0,0	2,9	5,1
MS	4 453	3,5	0,1	3,6	5,7
PI	814	2,3	0,2	2,5	4,1
SA	71	0,0	0,0	0,0	5,6
celkem	19 147²⁾	4,5	0,1	4,6	x

Pramen: Český svaz chovatelů masného skotu. 1) z celkového počtu porodů (%); 2) včetně 60 telat pocházejících od ostatních plemen a kříženců.

Některé výsledky mohou být ovlivněny zaměřením chovů na produkci plemenných a chovných zvířat (vyšší věk při 1. otelení k „jistější“ produkci telat, udržení kvalitních plemenic v chovu i při horší plodnosti, dosažení určité hustoty zvířat k optimálnímu využití TTP aj.). Ztráty telat (tab. 71) jsou v posledních letech poměrně stabilní, podíly mrtvě narozených telat, zmetání a ztráty celkem jsou srovnatelné např. s výsledky v Německu. Kolísání ukazatelů mezi plemeny poukazuje na možnost zlepšení natality.

Tab. 72 až 74 uvádějí hmotnosti telat hlavních plemen ve věku 120, 210 a 365 dnů.

Tab. 72 Hmotnost telat masných plemen ve věku 120 dnů (kg)

Plemeno	býčci			jalovičky		
	2006	2007	2008	2006	2007	2008
AA	179	182	180	165	170	167
BA	192	189	188	175	174	172
BM	176	191	191	160	169	163
GS	180	176	167	159	159	155
HE	161	174	162	147	162	155
CH	188	186	181	175	174	170
LI	187	188	188	172	177	172
MS	194	197	189	180	183	176
PI	171	179	166	151	160	157
SA	187	176	180	164	164	166
průměr	182	184	179	165	169	165
GA	147	157	158	139	142	137
HI	124	127	139	120	127	122

Tab. 73 Hmotnost telat masných plemen ve věku 210 dnů (kg)

Plemeno	býčci			jalovičky		
	2006	2007	2008	2006	2007	2008
AA	276	282	284	256	248	257
BA	299	285	292	263	256	267
BM	292	298	288	250	267	239
GS	270	271	250	235	239	235
HE	248	243	251	225	220	228
CH	294	293	284	270	250	262
LI	299	288	292	258	233	268
MS	297	304	286	271	246	264
PI	257	280	260	225	243	240
SA	303	294	287	249	254	251
průměr	284	284	277	250	246	251
GA	225	228	234	214	166	204
HI	190	203	197	170	192	178

Pramen: Český svaz chovatelů masného skotu.

Tab. 74 Hmotnost telat masných plemen ve věku 365 dnů (kg)

Plemeno	býčci			jalovičky		
	2006	2007	2008	2006	2007	2008
AA	525	496	482	356	355	357
BA	526	532	512	401	415	394
BM	450	472	479	330	407	370
GS	475	461	433	333	308	308
HE	404	455	455	322	323	323
CH	546	538	529	400	387	381
LI	513	508	495	359	370	357
MS	548	550	553	397	373	375
PI	458	461	433	308	351	340
SA	558	509	476	355	322	409
průměr	500	498	485	356	361	361
GA	364	341	333	302	288	260
HI	240	284	278	210	257	245

Pramen: Český svaz chovatelů masného skotu.

Nadprůměrnou hmotnost ve 210 dnech (věk a hmotnost přibližně odpovídající prodeji telat po odstavu) dosáhli v roce 2008 býčci plemen limousin (292 kg), blonde d'aquitaine (292 kg) a belgické modré (288 kg), jalovičky plemen limousin (268 kg), blonde d'aquitaine (267 kg) a masný simentál (264 kg). Z údajů za roky 2006 až 2008 vyplývá, že se průměrná hmotnost telat hlavních masných plemen v průběhu tohoto relativně krátkého období zlepšila.

Jedním z kritérií pro výběr býků do plemenitby je jejich růstová schopnost zjištěná v odchovných testem po dobu 120 dnů, popřípadě v odchovu u chovatele. Po ukončení testu je býk předveden k základnímu výběru. Průměrné přírůstky zjištěné v odchovných býků uvádí tab. 75.

Tab. 75 Růst býků vybraných do plemenitby

Plemeno	hmotnost ve 365 dnech (kg)		výška v kříži ve 365 dnech (cm)		Ø přírůstek hmotnosti (g/kus/den)			
	2008	2009	2008	2009	v testu		od narození	
					2008	2009	2008	2009
AA	539	548	131	132	1 760	1 738	1 417	1441
BA	543	548	136	137	1 622	1 732	1 382	1414
BM	453	456	121	121	1 437	1 721	1 099	1214
GS	482	501	132	131	1 531	1 636	1 248	1318
HE	538	541	132	133	1 781	1 759	1 400	1418
CH	559	554	134	133	1 794	1 789	1 455	1444
LI	522	510	134	133	1 667	1 592	1 357	1322
MS	580	579	137	137	1 741	1 765	1 491	1491
PI	474	490	130	130	1 355	1 591	1 197	1255
SA	532	516	138	138	1 467	x	1 354	1325

Pramen: Český svaz chovatelů masného skotu.

Nejvyšší hmotnost ve 365 dnech věku, výšku v kříži a přírůstky v testu i od narození vykázala plemena masný simentál, charolais, aberdeen angus a blonde d'aquitaine.

V roce 2009 meziročně poklesl počet býků masných plemen vybraných k plemenitbě z 1 176 na 936 (o 240 a 20,4 %). Jejich plemenné složení koresponduje s plemennou příslušností krav (tab. 68). Poměr inseminace a přirozené plemenitby lze pro tento systém chovu považovat za srovnatelný s chovatelsky vyspělými státy Evropy.

Z tab. 76 a 77 vyplývá, že v roce 2009 bylo v plemenitbě krav bez TPM využito 936 býků. Z nich 733 (78 %) pocházelo z domácí produkce, 161 (17 %) bylo dovezeno a od 42 (5 %) zahraničních plemeníků bylo dovezeno sperma. Podíl v plemenitbě využívaných domácích a zahraničních býků je přiměřený, přičemž pozitivně je nutno hodnotit upřednostňování plemeníků z domácího šlechtění.

Tab. 76 Plemenní býci vybraní do plemenitby a podíl inseminace v chovech

Plemeno	býci vybraní do plemenitby včetně importů (kusů)			podíl inseminace v chovech (%)		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009
AA	114	177	143	8	8	6
BA	39	73	59	33	34	31
BM	3	7	6	25	39	15
GA	24	13	22	4	8	2
GS	15	15	16	16	35	26
HE	22	32	15	7	8	4
HI	15	14	25	0	1	0
CH	297	418	255	23	22	18
LI	101	179	163	8	11	10
MS	188	201	195	15	13	13
PI	42	37	29	19	17	13
SA	9	10	8	68	38	34
celkem	869	1 176	936	16	16	13

Pramen: Český svaz chovatelů masného skotu.

Tab. 77 Počty a skladba plemeniků vybraných do plemenitby (rok 2009)

Plemeno	původ plemeniků			celkem
	domácí	import	import dávek	
AA	137	0	6	143
BM	2	2	2	6
BA	53	3	3	59
GA	21	1	0	22
GS	14	1	1	16
HE	12	0	3	15
HI	24	1	0	25
CH	196	50	9	255
LI	98	56	9	163
MS	148	42	5	195
PI	21	4	4	29
SA	7	1	0	8
celkem	733	161	42	936

Pramen: Český svaz chovatelů masného skotu.

V období od roku 2004 je při nárůstu počtu dovážených býků (v období 2004 až 2009 o 170,7 %) poměrně stabilní podíl domácích plemeniků využívaných ve stádech krav bez TPM (73,4 až 88,7 %, tab. 78). Vyšší počty býků zařazovaných do plemenitby souvisejí se zvyšováním stavů krav a zřejmě i se snahou o zlepšení reprodukčních ukazatelů. ČR je již několik let soběstačná v produkci býků určených pro plemenitbu. Importovaní plemenci jsou využíváni zejména k produkci synů do plemenitby.

Tab. 78 Býci masných plemen v plemenitbě z domácí produkce a z dovozu

Původ	2004		2007		2008		2009	
	kusů	%	kusů	%	kusů	%	kusů	%
domácí	587	88,7	638	73,4	870	74,0	733	78,4
importy ¹⁾	75	11,3	231	26,6	306	26,0	203	21,6
celkem	662	100,0	869	100,0	1 176	100,0	936	100,0

Pramen: Český svaz chovatelů masného skotu.

1) údaje zahrnují i import inseminačních dávek.

7. Odchov a kontrola výkrmnosti býků českého strakatého plemene

Výsledky odchoven

Podle šlechtitelského programu pro české strakaté plemeno se hodnotí růst a vývin býčků podle výsledku zkoušky vlastní užitkovosti v odchovných, následně pak užitkovost podle užitkovosti synů testovaných býků ve Stanicích kontroly výkrmnosti skotu (SKVS).

V roce 2009 se ve srovnání s rokem 2008 počet býčků českého strakatého plemene nakoupených do odchoven snížil o 33 kusů a 13,9 %, předvedených k výběru se zvýšil o 46 kusů (27,1 %) a vybraných k inseminaci vzrostl o 4 (6,3 %) na 67 kusů (31 % z předvedených). K využití v přirozené plemenitbě bylo vybráno 50 býků. Z údajů v tab. 79 lze, se zřetelem na pokles početních stavů krav, usuzovat na dosažení určité stabilizace počtů do odchoven nakupovaných, předváděných a k plemenitbě vybíraných býků. V roce 2009 se uskutečnilo v odchovných Osík, Rokytno, Nechanice a Bohdalec 18 výběrových řízení a nejvíce zastoupené linie u vybraných býků jsou RADI (30 %), MORELO (24 %) a TARTARS (14 %). České linie BROK a 1 JUNEK jsou zastoupeny pouze do 3 %.

Tab. 79 Přehled o nákupu a výběrech plemenných býků v odchovných

Rok	nákup	předvedeno k výběru	vybráno k		vybráno % ¹⁾
			inseminaci	přir. plem.	
2004	247	171	76	35	44
2006	205	220	76	49	35
2007	219	204	72	49	35
2008	237	170	63	38	37
2009	204	216	67	50	31
rozdíl²⁾	-33	+46	+4	+12	-6

Pramen: ČMSCH, a.s.

1) vybraných k využití v inseminaci z předvedených;

2) rozdíl mezi roky 2009 a 2008.

Hlavní výsledky pěti odchoven českých strakatých býčků za rok 2009 uvádí tab. 80.

Tab. 80 Nákup a výběr býků v odchovných v roce 2009

Odchovna	nákup	předvedeno k výběru	vybráno k		vybráno % ¹⁾
			inseminaci	přir. plem	
Rokytno	0	9	5	2	55,6
Osík	112	123	39	24	31,7
Bohdalec	61	58	15	19	25,9
Nechanice	31	26	8	5	30,8
celkem	204	216	67	50	31,0

Pramen: ČMSCH, a.s.

1) vybraných pro využití v inseminaci z předvedených.

Stejně jako v posledních letech bylo i v roce 2009 k využití v inseminaci vybráno nejvíce býků (97 %) plemenné skupiny C1 a 3 % býků plemene montbeliarde (tab. 81).

Tab. 81 Počty a podíly býků vybraných k využití v inseminaci

Plemeno, plem. skupina		2007		2008		2009	
		ks	%	ks	%	ks	%
české strakaté	C1	66	91,7	60	95,2	65	97,0
	C2	2	2,8	0	0,0	0	0,0
montbeliarde		4	5,5	3	4,8	2	3,0
celkem		72	100,0	63	100,0	67	100,0

Pramen: ČMSCH, a.s.

V roce 2009 pocházelo nejvíce předvedených (42,1 %) a k inseminaci vybraných býků strakatého plemene (38,8 %) původem z Německa, druhé místo (38,4 a 34,3 %) „obsadili“ býci českého strakatého plemene domácího původu (tab. 82). Vyšší podíl strakatých býků využívaných v inseminaci původem z Německa (fleckvieh) potvrzují i údaje v tab. 83.

Tab. 82 Podíl býků strakatého plemene vybraných do inseminace¹⁾

Stát	býci předvedení		býci vybraní k inseminaci		
	kusů	%	kusů	%	podíl % ²⁾
Rakousko	19	8,8	8	11,9	42,1
ČR	83	38,4	23	34,3	27,7
Německo	91	42,1	26	38,8	28,6
Francie	23	10,7	10	15,0	43,5
celkem	216	100,0	67	100,0	31,0

Pramen: ČMSCH, a.s.

1) podle země původu otce v roce 2009;

2) z předvedených.

Tab. 83 Plemenná příslušnost strakatých býků vybraných k inseminaci

Plemeno, plem. skupina		2007		2008		2009	
		ks	%	ks	%	ks	%
fleckvieh		42	58,3	35	55,6	34	50,8
české strakaté	C1	14	19,5	12	19,0	21	31,3
	C2	5	6,9	2	3,2	2	3,0
montbéliarde		11	15,3	14	22,2	10	14,9
celkem		72	100,0	63	100,0	67	100,0

Pramen: ČMSCH, a.s.

V roce 2009 bylo z důvodu nedostatečného vývinu, resp. vad zevnějšku, vyřazeno 40,7 %, resp. 42,0 %, z celkového počtu vyřazených býčků (tab. 84). Podíl býčků vyřazených pro neuspokojivý zdravotní stav se zvýšil v roce 2009 meziročně z 6,1 na 12,3 %. Nedostatky v původu byly v roce 2009 příčinou vyřazení 2,5 % býčků z odchoven.

Tab. 84 Příčiny vyřazování býků z odchoven

Rok	příčina vyřazení (%)						
	vývin	zevnějšek	vývin + zevnějšek	původ	zdraví	typ	celkem
2004	74,3	18,4	92,7	0,0	6,4	0,9	100,0
2006	67,9	28,2	96,1	0,0	2,6	1,3	100,0
2007	70,0	17,2	87,2	0,0	11,4	1,4	100,0
2008	68,2	24,2	92,4	0,0	6,1	1,5	100,0
2009	40,7	42,0	82,7	2,5	12,3	2,5	100,0
rozdíl¹⁾	-27,5	+17,8	-9,7	+2,5	+6,2	+1,0	x

Pramen: ČMSCH, a.s.

1) rozdíl mezi roky 2009 a 2008.

Přírůstky hmotnosti býků za posledních pět let v testu (1 366 až 1 420 g) i v dalších úsecích života jsou na dobré úrovni (tab. 85). Ve srovnání s rokem 2008 jsou za rok 2009 vykázány nižší přírůstky ve všech sledovaných úsecích odchovu býčků.

Tab. 85 Průměrný přírůstek hmotnosti býků v odchovných (gramů/kus/den)

Přírůstky	2005	2006	2007 ¹⁾	2008 ¹⁾	2009 ¹⁾
do začátku testu	941	1 104	1 037	1 135	1 130
v testu (111 až 365 dnů)	1 406	1 414	1 373	1 420	1 366
nad 365 dnů věku	904	1 018	1 026	1 163	1 091
celkem	1 253	1 300	1 274	1 349	1 292

Pramen: ČMSCH, a.s.

1) za období 121 až 365 dnů věku.

Výsledky kontroly výkrmnosti

Počet hodnocených synů po testovaných českých strakatých otcích na SKVS Lysice, Želeč a Podolí se v období 2004 až 2009 snížil z 952 na 468, to je o 488 kusů a 50,8 % (tab. 86). V roce 2009 bylo hodnoceno o 266 býčků (36,2 %) méně než v roce 2008, přičemž, synové některých býků v testaci neprošli stanicí kontroly výkrmnosti.

Tab. 86 Výsledky stanic kontroly výkrmnosti skotu (plemeno české strakaté)

Rok	hodnoceno zvířat	přírůstek gramů na kus a den			
		v testu ¹⁾	celkem ²⁾	netto	netto korig.
2004	952	1 123	1 059	624	646
2006	917	1 126	1 070	622	638
2007	892	1 117	1 065	615	627
2008	734	1 115	1 064	615	627
2009	468	1 133	1 078	617	629
rozdíl³⁾	-266	+18	+14	+2	+2

Pramen: ČMSCH, a.s.

1) ve věku 150 až 530 dnů;

2) od narození do porážky;

3) rozdíl mezi roky 2009 a 2008.

Dosahované přírůstky v období testu (v rozmezí 150 až 530 dnů věku) a pro selekci rozhodující netto přírůstky byly v uplynulém pětiletém období vyrovnané na úrovni cca 1 133 a 617 gramů. Jejich dosahování v praxi by přispělo ke zlepšení dlouhodobě nepříznivé situace ve výkrmu býků.

Vývoj tříd zmasilosti JUT býků českého strakatého plemene uvádějí tab. 87 a 88. Z tab. 87 vyplývá, že vliv plemenné skupiny českých strakatých býků na zařazení do tříd podle zmasilosti je minimální, z tab. 88 je patrné pak mírné zhoršení zmasilosti jatečných býků (nižší podíl v nejlepších třídách) mezi roky 2004 a 2009.

Tab. 87 Třídy zmasilosti býků českého strakatého plemene (2009)

Plemenná skupina	zastoupení býků ve třídách zmasilosti (%)					celkem
	E	U	R	O	P	
C1	0,1	13,5	66,6	19,0	0,9	100,0
C2	0,1	12,2	66,3	20,6	0,8	100,0
C3	0,1	10,3	62,4	26,3	1,0	100,0

Pramen: Svaz chovatelů českého strakatého skotu.

Tab. 88 Vývoj tříd zmasilosti JUT býků českého strakatého plemene

Třída	zastoupení býků ve třídách zmasilosti (%)				
	2004	2006	2007	2008	2009
E	1,3	0,3	0,2	0,1	0,1
U	37,3	14,6	11,0	13,3	12,1
R	53,2	66,4	66,8	66,4	65,3
O	7,9	17,3	21,0	19,2	21,7
P	0,3	1,4	1,0	1,0	0,9

Pramen: Svaz chovatelů českého strakatého skotu.

8. Reprodukce a inseminace skotu

Ekonomický význam plodnosti spočívá v produkci telat a v hormonální stimulaci laktace. Za optimální plodnost se považuje získání jednoho zdravého telete od krávy za rok. Dobré plodnosti krav odpovídají délka inseminačního intervalu do 75 dnů, březost po první inseminaci nad 50 %, inseminační index do 1,5, délka servis periody do 100 dnů a délka mezidobí do 385 dnů. Při vysoké užitkovosti (nad 7 000 kg mléka) lze tolerovat prodloužení mezidobí na cca 400 dnů spolu s adekvátním prodloužením inseminačního intervalu a servis periody.

Tab. 89 Počty prvních inseminací a zabřezávání po všech inseminacích

Rok	první inseminace (tis.)			březích po všech inseminacích (tis.)		
	krávy	jalovice	celkem	krávy	jalovice	celkem
2004	404	167	571	369	160	529
2006	380	162	542	347	156	503
2007	372	159	531	341	153	494
2008	367	157	524	336	152	488
2009	354	150	504	323	144	467
rozdíl¹⁾	-13	-7	-20	-13	-8	-21

Pramen: ČMSCH, a.s.

1) rozdíl mezi roky 2009 a 2008.

V roce 2009 došlo ke snížení počtu prvních inseminací krav (o 13 tis. a 3,5 %), jalovic (o 7 tis. a 4,5 %) i celkem (o 20 tis. a 3,8 %, tab. 89). Znamená to, že stavy skotu budou stagnovat nebo klesat i v dalším období. V souladu s počtem prvních inseminací v roce 2008 se v roce 2009 snížily počty zabřezlých krav (o 13 tis. a 3,9 %), jalovic (o 8 tis. a 5,3 %) a plemenic skotu celkem (o 21 tis. a 4,3 %). Nižší počet březích plemenic ovlivňuje počet narozených telat v roce 2010.

Meziroční změna v podílu prvních inseminací v roce 2009 činila u plemen české strakaté, holštýnské a masných +0,3, -0,7 a +0,4 %. Z počtu prvních inseminací v roce 2009 připadá 53,1 % na holštýnské, 40,2 % na české strakaté a 6,7 % na „masné“ býky (tab. 90).

Tab. 90 První inseminace podle plemenné příslušnosti býků (%)

Rok	1. insem. celkem	plemena – užitkové typy (% z prvních inseminací)				
		C ¹⁾	H ²⁾	C+H	masná ³⁾	celkem
2004	570 569	39,9	52,8	92,7	7,3	100,0
2006	541 570	41,0	52,8	93,8	6,2	100,0
2007	531 193	40,1	52,5	92,6	7,4	100,0
2008	523 558	39,9	53,8	93,7	6,3	100,0
2009	504 088	40,2	53,1	93,3	6,7	100,0
rozdíl⁴⁾	-19 470	+0,3	-0,7	-0,4	+0,4	x

Pramen: ČMSCH, a.s.

1) včetně ostatních plemen s kombinovanou užitkovostí;

2) včetně ostatních dojných plemen;

3) včetně býků českého strakatého plemene - zlepšovatelů masné užitkovosti;

4) rozdíl mezi roky 2009 a 2008.

Meziroční vývoj základních ukazatelů reprodukce dojnic v roce 2009 poukazuje na mírné zkrácení servis periody a mezidobí (123 a 411 dnů) a udržení dalších ukazatelů s malou variabilitou na úrovni roku 2008 (tab. 91).

Tab. 91 Zabřezávání po první inseminaci, servis perioda a inseminační interval

Rok	březost po první inseminaci (%)			délka (dnů)		
	krávy	jalovice	celkem	ins. interv.	SP	mezidobí
2004	42,8	62,3	48,4	86,1	124,9	409
2006	41,8	62,0	47,8	85,3	125,8	410
2007	41,6	61,4	47,5	85,2	125,3	409
2008	41,7	60,7	47,4	83,0	125,1	412
2009	41,5	60,7	47,2	83,6	122,9	411

Pramen: ČMSCH, a.s.

Vzhledem k ekonomickému významu plodnosti by první inseminace krav po otelení měla být provedena v průměru o 10 dnů dříve, zabřezávání by mělo být o 5 až 10 % vyšší, SP a mezidobí by měly být o 10 až 20 dnů kratší. Výsledky chovů s vysokou užitkovostí a dobrou reprodukcí potvrzují, že lze tyto dva základní ukazatele v praxi úspěšně skloubit. Ekonomickou ztrátu prodloužení SP o den, resp. o pohlavní cyklus, nad optimální délku lze odhadnout cca na 50 až 70 Kč, resp. na 1 000 až 1 400 Kč. Nevyhovující plodnost je obvykle z cca 60 % způsobena nedostatkem v managementu a 40 % nedostatkem ve výživě a krmení dojnic. Znamená to, že ji lze často zlepšit bez ekonomicky náročných opatření (organizace práce, evidence a sledování příznaků říje).

Nejlepší výsledky v zabřezávání vykazují masná plemena, české strakaté plemence zabřezávaly úspěšněji než holštýnské (tab. 92).

Tab. 92 Zabřezávání plemenic skotu podle užitkových typů v roce 2009

Plemeno	krávy		jalovice		celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%
<i>po první inseminaci</i>						
holštýnské	64 446	35,5	47 602	58,8	112 048	42,7
české strakaté	66 318	45,1	35 347	61,5	101 665	49,7
masná	16 157	66,1	7 864	71,8	24 021	67,8
celkem	146 921	41,5	90 813	60,7	237 734	47,2
<i>po všech inseminacích</i>						
holštýnské	161 245	36,2	78 193	55,6	239 438	40,9
české strakaté	135 139	44,6	55 109	58,2	190 248	47,9
masná	26 515	59,8	10 999	68,1	37 514	62,0
celkem	322 899	40,6	144 301	57,2	467 200	44,6

Pramen: ČMSCH, a.s.

Podíl plemenic ve zvolených intervalech SP je dlouhodobě relativně stabilní. Podíl plemenic s hodnotou SP nad 120 dnů se v období let 2004 až 2009 pohybuje mezi 41 až 43 % (tab. 93).

Tab. 93 Zastoupení plemenic podle délky servis periody (v %)

Rok	délka servis periody (dnů)			
	do 75	76 až 90	91 až 120	nad 120
2004	27,5	11,7	18,5	42,3
2006	27,0	11,6	18,5	42,9
2007	27,2	11,7	18,3	42,8
2008	27,3	11,9	18,5	42,3
2009	28,3	11,9	18,4	41,4

Pramen: ČMSCH, a.s.

V přepočtu na 100 krav se v roce 2009 meziročně snížil počet prvních inseminací o 2,3 (na 90,0) a počet plemenic zabřezlých po všech inseminacích o 2,5. Tyto ukazatele (tab. 94) poukazují na vysoce pravděpodobný další pokles stavů dojených krav.

Tab. 94 Počty prvních inseminací a zabřezlých plemenic¹⁾ na 100 krav

Ukazatel	2007	2008	2009	rozdíl ²⁾
počet prvních inseminací	94,0	92,3	90,0	-2,3
počet zabřezlých plemenic	87,4	85,9	83,4	-2,5

Pramen: ČMSCH, a.s.; ČSÚ.

1) dojených a masných plemen;

2) rozdíl mezi roky 2009 a 2008.

Počet prvních inseminací spermatem deseti nejvyužívanějších českých strakatých býků v roce 2009 kolísal mezi 3 506 až 22 335, všech inseminací mezi 6 541 až 41 434 na býka. Na každého z deseti v tab. 95 uvedených plemeníků připadá v průměru 6 935 prvních a 13 068 všech inseminací.

Tab. 95 Nejvyužívanější býci českého strakatého plemene v roce 2009¹⁾

Poř. čís.	státní registr	jméno	RN	počet inseminací		SIC	IMU FW	majitel
				prvních	všech			
1.	UF-094	BONSAI	02	22 335	41 434	128	96	CRV
2.	MOR-119	BURAK	02	8 333	16 263	121	99	Reprogen
3.	TAR-040	ZOOM	00	7 260	14 052	130	104	CRV
4.	HG-215	CESNA	03	5 595	10 416	123	99	CRV
5.	RAD-110	APORT	01	5 455	10 983	127	103	Jih. chovatel
6.	HG-192	ASTAR	01	5 225	9 095	119	96	Plemo
7.	RAD-276	RAU	02	4 515	7 938	x	102	Plemo
8.	SAL-073	ARGEN	01	3 579	6 849	119	98	CRV
9.	HEL-043	ALON	01	3 549	7 112	120	101	Jih. chovatel
10.	BJ-157	ZOLA	00	3 506	6 541	112	100	Plemo
Ø	x	x	x	6 935	13 068	122	100	x

Pramen: ČMSCH, a.s.

1) plemenné hodnoty z ledna 2010.

Selekční index (SIC) kolísal mezi 112 až 130 bez zřetelné vazby na počet prvních inseminací. Variabilitu (96 až 104) vykazuje selekční index masné užitkovosti (IMU

FW). Nejvíce inseminací (22 335 prvních a 41 434 všech) bylo v roce 2009 provedeno spermatem býka UF-094 (BONSAI), kterého vlastní společnost CRV.

Tab. 96 Nejvyužívanější býci holštýnského plemene v roce 2009

Poř. čís.	státní registr	kódové jméno	RN	inseminace		SIH	PH ¹⁾ kg	majitel
				první	celkem			
1.	NEA-058	SERMIONE	01	9 841	21 481	124	46	CRV
2.	NXA-271	TERRAY	02	5 628	10 764	121	42	CRV
3.	NEA-700	ALINO	01	5 153	10 195	x	25 ²⁾	Zooservis
4.	NEB-921	ELDORADO	00	4 641	12 955	115	21	CRV
5.	NEA-188	HORTY	03	4 175	8 200	125	35	Natural
6.	NEA-352	IMOLA	04	4 001	8 765	138	39	Genoservis
7.	RED-486	KIAN	97	3 798	6 750	x	16 ²⁾	CRV
8.	NEA-111	LANCELOT	98	3 613	7 289	123	18	CRV
9.	NEA-143	GAVOR	02	3 600	7 375	120	35	Genoservis
10.	NEA-758	YANKEE	03	3 376	6 530	x	20 ²⁾	CRV
Ø	x	x	x	4 783	10 030	124	30	x

Pramen: ČMSCH, a.s.

- 1) plemenná hodnota pro produkci mléčných bílkovin, plemenné hodnoty z ledna 2010;
- 2) u býků bez SIH se jedná o hodnotu z Interbull.

Průměrný počet prvních (4 783, rozmezí 3 376 až 9 841) i všech inseminací (10 030, rozmezí 6 530 až 21 481) deseti nejvyužívanějších holštýnských býků byl v roce 2009 nižší než v roce 2008. Hodnota pro selekční index (SIH) kolísala od 115 do 138 (tab. 96). Podle počtu prvních i všech inseminací se v roce 2009 nejvíce využívali býci SERMIONE (21 481 všech inseminací) a TERRAY (10 764 všech inseminací).

V období 2004 až 2009 se průměrný počet narozených a odchovaných telat na 100 krav o 2 % zvýšil a úhyny telat do tří měsíců věku poklesly o 0,3 % (tab. 97). I přes toto mírné zlepšení neodpovídá zjištěná natalita fyziologickým předpokladům plemenic ani potřebám a požadavkům chovatelů. Nízká produkce telat snižuje tržby, možnosti exportu skotu a výrobu hovězího masa. Při značné variabilitě ukazatelů může být v některých podnicích ohrožena prostá reprodukce stáda.

Tab. 97 Narozená a odchovaná telata

Ukazatel	2004	2008	2009	rozdíl ¹⁾
narozená telata (na 100 krav)	94,8	94,5	96,5	+2,0
úhyn telat do 3 měs. věku (%) ²⁾	10,3	8,7	8,4	-0,3
odchov telat (na 100 krav)	85,0	86,2	88,3	2,1

Pramen: ČSÚ.

- 1) rozdíl mezi roky 2009 a 2008;
- 2) z počtu narozených.

Na zvyšování plemenné hodnoty stád skotu se podílejí i přenosy embryí. V tabulce 98 uvedený přehled o přenosu embryí za období 2007 až 2009 poukazuje mírný nárůst průměrného počtu přenosuschopných embryí získaných od jedné dárkyně (o 13 %) a na výrazný pokles výplachů (na 25 %) i přenosů embryí (na 29 %). Jednou z příčin tohoto vývoje může být zhoršení ekonomické situace výrobců mléka v tomto období.

Tab. 98 Přehled rozsahu a výsledků přenosu embryí v ČR

Ukazatel	2007	2008	2009
počet vypláchnutých dárkyň	1 002	469	255
počet všech získaných embryí	10 589	5 072	2 966
- z toho vhodných k přenosu	5 451	2 654	1 556
průměr získaných embryí do dárkyně	5,4	5,7	6,1
počet přenosů celkem	5 880	2 245	1 725
- z toho embrya čerstvá in vivo	3 361	1 131	779
čerstvá in vitro	12	x	6
zmrazená in vivo	2 467	1 063	940
zmrazená in vitro	40	51	x
zmrazených embryí z přenesených (%)	42,6	49,6	54,3

Pramen: ČMSCH, a.s.

9. Vybrané údaje z ústřední evidence skotu

Organizací pověřenou vedením ústřední evidence, resp. identifikací a registrací skotu, je Českomoravská společnost chovatelů, a.s. (ČMSCH). Ústřední evidence (ÚE) je významnou součástí společné organizace trhu s živočišnými produkty. Jejím hlavním cílem je možnost sledování pohybu (přesunů) zvířat v případě výskytu nakažlivých chorob, současně je nezbytným podkladem pro přímé platby vyplácené na zvířata a na plochu. Z uvedeného cíle vyplývá i evidence podniků a hospodářství podle platné definice. O systému identifikace a registrace skotu pojednává legislativa unie a z ní odvozené „domácí“ předpisy, které vymezují úkoly a povinnosti všech "účastníků" chovu skotu. Chovatelů se týkají hlavně povinnosti hlásit ve stanovených termínech a předepsaným způsobem pověřené organizaci údaje o narození, úhynech a přesunech zvířat (nákupy, prodeje aj.), vést stájový registr zvířat, uchovávat předepsané doklady a umožnit pověřeným osobám provádění kontrol. ČMSCH, a.s. jako organizace pověřená vedením ÚE, vydává metodické "Pokyny pro chovatele", ve kterých je charakterizován způsob provádění identifikace a registrace jednotlivých druhů zvířat a detailně jsou specifikovány povinnosti chovatelů.

Podniky a hospodářství s chovem skotu

Základními výrobními a organizačními jednotkami chovu skotu jsou zemědělské podniky (chovy) a jejich hospodářství. Z tab. 99 vyplývá, že skot se chová v 17,7 tis. podnicích a na 4,4 % chovů s kapacitou nad 500 kusů připadá 63,8 % skotu celkem.

Tab. 99 Zemědělské podniky a hospodářství s chovem skotu¹⁾ (2009)

Počet skotu (kusů)	zemědělské podniky			hospodářství		
	n	%	skotu %	n	%	skotu %
1 - 10	10 969	61,9	2,6	11 142	56,3	2,7
11 - 50	3 766	21,2	6,7	3 988	20,1	7,2
51 - 100	951	5,4	4,9	1 339	6,8	7,0
101 - 200	601	3,4	6,2	1 212	6,1	12,7
201 - 300	295	1,7	5,4	677	3,4	12,2
301 - 400	191	1,1	4,9	447	2,3	11,4
401 - 500	167	0,9	5,5	330	1,7	10,8
501 - 600	113	0,6	4,5	218	1,1	8,7
601 - 700	100	0,6	4,8	160	0,8	7,6
701 - 800	86	0,5	4,7	98	0,5	5,4
801 - 900	68	0,4	4,3	63	0,3	3,9
901 - 1 000	72	0,4	5,0	45	0,2	3,1
nad 1 000	349	1,9	40,5	79	0,4	7,3
celkem	17 728	100,0	100,0	19 798	100,0	100,0

Pramen: MZe.

1) zahrnuje skot celkem, resp. všechny věkové kategorie skotu.

Přibližně ve dvou třetinách podniků s „kapacitou“ do deseti kusů se chová 2,6 % stavů skotu celkem. Většina skotu (85,8 %) je chována na hospodářstvích s kapacitou 100 a více zvířat.

Stavy skotu

Z tab. 100 je zřejmý zvyšující se význam kategorie skotu chovaného v systému bez TPM, který charakterizuje mimo jiné téměř třicetiprocentní podíl zvířat samičího pohlaví na celkových stavech jalovic a krav registrovaných v roce 2009 v ústřední evidenci.

Tab. 100 Stavy zvířat samičího pohlaví podle systému chovu (2009)

Produkční zaměření	jalovice (kusů)	krávy (kusů)	celkem	
			kusů	%
skot bez TPM ¹⁾	152 462	163 608	316 070	29,7
skot dojený	371 425	377 788	749 213	70,3
celkem	523 887	541 396	1 065 283	100,0

Pramen: MZe.

1) bez tržní produkce mléka.

Stavy dojených a kombinovaných plemen (včetně kříženců) byly k 1.1.2010 tvořeny ze 47,6 % plemenem českým strakatým, ze 44,4 % holštýnským a z 3,7 % plemenem RED holštýnským. Ostatní dojená plemena se na stavech dojeného a kombinovaného skotu podílela 4,3 % (tab. 101).

Tab. 101 Stavy plemen skotu k 1.1.2010 – mléčná a kombinovaná plemena¹⁾

Plemeno a kříženci	krávy kusů	jalovice kusů	býci kusů	celkem	
				kusů	%
české strakaté ²⁾	188 925	178 104	125 742	492 771	47,6
holštýnské	192 118	183 770	83 562	459 450	44,4
RED holštýnské	17 170	14 094	8 976	40 240	3,7
ostatní	15 094	12 003	9 965	37 062	3,6
jersey	1 100	1 206	476	2 782	0,3
braunvieh	516	1 275	816	2 607	0,3
ayrshire	433	340	105	878	0,1
celkem	415 356	390 792	229 642	1 035 790	100,0

Pramen: MZe.

1) podle převažujícího plemene;

2) a plemeno montbéliarde.

Nejvyšší podíl na celkových početních stavech masných plemen skotu (a jejich kříženců) na začátku roku 2010 vykazuje plemeno charolais a kříženci s tímto plemenem 38,8 %, následováno plemenem aberdeen angus a jeho kříženci (19,2 %). Nejnižší podíl tvoří plemena salers (1,1 %), belgické modré (1,0 %) a highland (1,0 %) a jejich kříženci. Z databázi ústřední evidence vyplývá, že u masných plemen skotu tvoří nejvýznamnější podíl kříženci masných plemen s českým strakatým plemenem (102).

Tab. 102 Stavby plemen skotu k 1.1.2010 – masná plemena a jejich kříženci¹⁾

Plemeno a kříženci	krávy kusů	jalovice kusů	býci kusů	celkem	
				kusů	%
charolais	48 081	53 651	28 597	130 329	38,8
aberdeen angus	25 419	22 956	16 218	64 593	19,2
limousin	15 077	18 565	10 213	43 855	13,0
hereford	12 017	9 108	5 250	26 375	7,8
piemontese	6 800	7 202	4 421	18 423	5,5
blode d'aquitaine	5 499	6 200	3 368	15 067	4,5
masný simentál	3 907	5 093	3 463	12 463	3,7
galloway	2 187	2 326	1 463	5 976	1,8
gasconne	1 825	2 015	1 093	4 933	1,5
ostatní	1 846	1 192	730	3 768	1,1
salers	1 101	1 631	929	3 661	1,1
belgické modré	680	1 390	1 314	3 384	1,0
highland	1 219	1 278	801	3 298	1,0
celkem	125 658	132 607	77 860	336 125	100,0

Pramen: MZe.

1) podle převažujícího plemene (včetně kříženců).

Zahraniční obchod s živým skotem

V roce 2009 bylo z ČR vyvezeno cca 191 tis. „kusů“ živého skotu (tab. 103), což je o 15,5 tis. zvířat a 8,9 % více než v roce 2008. Největší podíl na exportech (cca 70 %) představovala zvířata samčího pohlaví. Struktura zahraničního obchodu se v letech 2007 až 2009 výrazněji nezměnila. Přehled nejvýznamnějších vývozních teritoriích v roce 2009 uvádí tab. 104.

Tab. 103 Vývozy skotu podle údajů ústřední evidence (všechna plemena)

Rok	býčci (kusů)	jalovičky (kusů)	celkem	
			kusů	%
2007	99 642	47 886	147 528	100,0
2008	123 380	51 693	175 073	118,7
2009	128 246	62 368	190 614	129,2
2009 (%)	67,3	32,7	100,0	x

Pramen: MZe, stav zpracování duben 2010.

Tab. 104 Země vývozu s nejvyššími počty vyvezených zvířat v roce 2009 (kusů)

Země ¹⁾	býčci	jalovičky	celkem	%
Rakousko	29 681	24 443	54 124	28,4
Německo	14 385	10 964	25 349	13,3
Chorvatsko	16 869	4 809	21 678	11,4
Itálie	15 517	4 651	20 168	10,6
Nizozemsko	18 015	592	18 607	9,8
celkem²⁾	128 246	62 368	190 614	100,0

Pramen: MZe.

1) uvedení pouze nejvýznamnější obchodní partneri. 2) všechna zvířata (ze všech států).

Tab. 105 Počty dovezených živých zvířat do ČR v roce 2009 (kusů)

Země		jalovičky	býčci	celkem	%
Německo		161	2 073	2 234	54,3
Nizozemí		0	579	579	14,1
Lotyšsko		63	342	405	9,8
Slovensko		139	201	340	8,3
Francie		213	38	251	6,1
Polsko		103	4	107	2,6
Itálie		0	83	83	2,0
Rakousko		68	9	77	1,9
Belgie		20	0	20	0,5
Dánsko		0	9	9	0,2
GB		5	4	9	0,2
celkem	kusů	772	3 342	4 114	100,0
	%	18,8	81,2	100,0	x

Dovozy živého skotu do ČR registrované v ÚE dosáhly v roce 2009 celkem 4 114 kusů, což jsou pouze 2,2 % počtu zvířat ve stejném roce vyvezených. Přibližně 54,3 % skotu bylo dovezeno z Německa, 14,1 % z Nizozemí, 9,8 % z Lotyšska, 8,3 % ze Slovenska a 6,1 % z Francie. Podíl ostatních zemí na dovozech do ČR dosáhl 7,2 %.

Z bilance zahraničního obchodu vyplývá vysoký převis vývozu nad dovozy živého skotu, resp. vysoká aktivní „početní“ bilance. Z podnikového hlediska se vzhledem k vyšším zahraničním cenám zřejmě většinou jedná o ekonomicky efektivní vývozy. Z hlediska agrárního sektoru není tento stav, zejména vývozy telat, pozitivní. Poklesem stavů je negativně ovlivňována produkce jatečného skotu, pracovní místa, využívání kapacity jatek a rozvoj masného průmyslu, spotřeba krmiv (využití půdy) aj.

V průběhu roku 2005 byla na základě jednání mezi MZe, ČSÚ a ČMSCH, a.s. uzavřena dohoda o předávání dat z ústřední evidence pro potřeby ČSÚ a na jejím základě byl zahájen testovací provoz přenosu dat s cílem sjednotit termíny a zpřesnit vykazované výsledky a ukazatele.

10. Vybrané ukazatele chovu skotu v krajích ČR

Pro možnost posouzení základních ukazatelů chovu skotu z regionálního hlediska jsou v této části ročenky pouze s minimálním komentářem uvedeny vybrané údaje za jednotlivé kraje ČR. Poněvadž význam kraje „Praha“ je z hlediska zemědělské výroby malý, jsou příslušné ukazatele zahrnuty do kraje Středočeského. Používané zkratky krajů, počet obyvatel a výměru zemědělské půdy a TTP uvádí tab. 106.

Přes milion obyvatel žije v Praze a v krajích Středočeském, Moravskoslezském a Jihomoravském, nejméně obyvatel mají kraje Pardubický, Liberecký a Karlovarský. Největší výměru zemědělské půdy mají kraje Středočeský, Jihočeský a Jihomoravský, nejnižší pak Zlínský, Karlovarský a Liberecký. Podíl TTP ze zemědělské půdy nad 50 % vykazují kraje Karlovarský a Liberecký (63,1 a 59,1 %), nejnižší podíl TTP (5,9 %) se nachází v Jihomoravském kraji. V roce 2009 jsou ve srovnání s rokem 2008 za ČR vykázány o 86 tis. a 0,8 % vyšší počet obyvatel, o 25,6 tis. ha a 0,7 % nižší výměra zemědělské půdy a o 7,8 tis. ha a 0,8 % nižší výměra TTP.

Tab. 106 Kraje ČR v roce 2009

Kraj	zkratka	obyvatel (tis.) ¹⁾	zem. půda (tis. ha) ²⁾	TTP ²⁾	
				tis. ha	% ³⁾
Středočeský + Praha	STC	2 463,9 ⁴⁾	572,2 ⁵⁾	63,7 ⁶⁾	11,1
Jihočeský	JHC	636,3	423,1	158,1	37,4
Plzeňský	PLK	569,6	313,1	108,7	34,7
Karlovarský	KVK	308,4	100,8	63,6	63,1
Ústecký	ULK	835,9	222,0	60,0	27,0
Liberecký	LBK	437,3	98,6	58,3	59,1
Královehradecký	HKK	554,5	235,5	63,3	26,9
Pardubický	PAK	515,2	231,9	50,5	21,8
Vysočina	VYS	515,4	367,5	80,6	21,9
Jihomoravský	JHM	1 147,1	369,1	21,7	5,9
Olomoucký	OLK	642,1	247,2	62,1	25,1
Zlínský	ZLK	591,4	152,0	53,8	35,4
Moravskoslezský	MSK	1 250,3	212,8	80,7	37,9
celkem ČR	ČR	10 467,4	3 545,8	925,1	26,1

Pramen: ČSÚ.

- 1) počet obyvatel k 1.1.2009;
- 2) ze soupisu ploch osevů k 31.5.2009;
- 3) z výměry zemědělské půdy;
- 4) z toho Praha 1 233,2 tis. obyvatel;
- 5) z toho 11 352 ha Praha;
- 6) z toho Praha 182 ha.

Značnou variabilitou se v závislosti na výměře zemědělské půdy, TTP a na dalších faktorech (přírodní a výrobní podmínky, pracovní příležitosti, tradice aj.) vyznačují i stavy hlavních kategorií skotu. Nejvíce skotu se chová v kraji Jihočeském, nejméně pak v kraji Karlovarském (tab. 107). Vztah mezi výměrou zemědělské půdy a stavy skotu celkem, krav celkem a dojníc vyjadřují (pro tento nízký počet případů) koeficienty korelace $r = 0,725$, $0,998$ a $0,982$. Těsná závislost ($r = 0,949$) existuje mezi výměrou TTP a počtem krav bez TPM.

V roce 2009 se meziročně zvýšily stavy krav bez TPM o 18,3 tis. (11,9 %) a celkem o 2,3 tis. (0,4 %) a snížily se stavy skotu celkem o 2,2 tis. (0,2 %), chovných jalovic o 7,2 tis. (3,5 %) a býků nad jeden rok věku o 9,9 tis. a 7,5 %.

Tab. 107 Stavy hlavních kategorií skotu (tis. kusů, prosinec 2009)

Kraj	skot celkem	krávy ¹⁾			chovné jalovice ²⁾	býci nad 1 rok ³⁾
		dojené	bez TPM	celkem		
STC	148,5	45,2	12,8	58,0	20,8	15,9
JHC	206,7	52,2	32,6	84,8	28,5	20,3
PLK	150,5	40,1	21,6	61,7	21,9	13,9
KVK	34,8	7,1	7,5	14,6	5,3	2,8
ULK	40,2	8,8	7,3	16,1	5,6	4,0
LBK	43,1	10,2	8,0	18,2	6,0	3,4
HKK	104,1	30,9	10,2	41,1	14,9	10,0
PAK	117,4	37,2	10,1	47,3	18,2	9,5
VYS	205,5	63,5	19,6	83,1	28,6	20,1
JHM	68,5	22,3	5,0	27,3	10,1	5,9
OLK	90,1	26,8	11,2	38,0	13,6	7,5
ZLK	63,8	17,7	10,9	28,6	10,0	3,7
MSK	82,4	21,7	15,5	37,2	12,7	5,0
ČR	1 355,6	383,7	172,3	556,0	196,2	122,0

Pramen: ČSÚ.

1) zapuštěné a nezapuštěné;

2) zahrnuje jalovice ve věku 1 až 2 roky, nezahrnuje jatečné jalovice a jalovice nad 2 roky;

3) zahrnuje býky a voly ve věku 1 až 2 roky a býky nad 2 roky.

Tab. 108 Stavy skotu na 100 ha zem. půdy (TTP, kusů, prosinec 2009)¹⁾

Kraj	skot celkem	krávy			chovné jalovice	býci nad 1 rok	krávy ²⁾ bez TPM
		dojené	bez TPM	celkem			
STC	26,0	7,9	2,2	10,1	3,6	2,8	20,1
JHC	48,9	12,3	7,7	20,0	6,7	4,8	20,6
PLK	48,1	12,8	6,9	19,7	7,0	4,4	19,9
KVK	34,5	7,0	7,4	14,4	5,3	2,8	11,8
ULK	18,1	4,0	3,3	7,3	2,5	1,8	12,2
LBK	43,7	10,3	8,1	18,4	6,1	3,4	13,7
HKK	44,2	13,1	4,3	17,4	6,3	4,2	16,1
PAK	50,6	16,0	4,4	20,4	7,8	4,1	20,0
VYS	55,9	17,3	5,3	22,6	7,8	5,5	24,3
JHM	18,6	6,0	1,4	7,4	2,7	1,6	23,0
OLK	36,4	10,8	4,5	15,3	5,5	3,0	18,0
ZLK	42,0	11,6	7,2	18,8	6,6	2,4	20,3
MSK	38,7	10,2	7,3	17,5	6,0	2,3	19,2
ČR	38,2	10,8	4,9	15,7	5,5	3,4	18,6

Pramen: ČSÚ.

1) výměry půdy převzaty z plochy osevů k 31.5.2009;

2) na 100 ha TTP.

Přesnější „pohled“ na intenzitu chovu v ČR poskytuje přepočten stavů na výměru zemědělské půdy, popř. TTP. Při průměru 38,2 kusů skotu na 100 ha zemědělské půdy kolísá tento ukazatel mezi 55,9 (kraj Vysočina) a 18,1 kusy (kraj Ústecký, tab. 108).

Při průměru 6 870 litrů mléka na krávu dosáhly v roce 2009 nejvyšší dojivosti kraje Středočeský, Zlínský a Moravskoslezský (7 183 až 7 621 litrů mléka), nejnižší (pod 6 000 l) kraj Karlovarský s vysokým podílem TTP. V krajích Pardubický a Vysočina překročila výroba na ha zemědělské půdy 1 000 litrů, v Ústeckém byla nižší než 400 litrů. Údaje o telatech poukazují na méně uspokojivou situaci v reprodukci plemen skotu ve všech krajích (tab. 109).

Tab. 109 Vybrané ukazatele chovu dojníc (2009)

Kraj	výroba mléka		mléka na krávu lt ²⁾	telat na 100 krav		úhyn % ³⁾
	mil. lt	lt/ha z. p. ¹⁾		narozeno	odchováno	
STC	332,4	586	7 183	97,6	89,8	8,1
JHC	327,1	774	6 158	93,2	84,0	9,8
PLK	269,5	869	6 599	95,0	86,6	8,9
KVK	41,9	452	5 758	91,2	82,5	9,6
ULK	62,5	296	6 751	93,6	86,4	7,7
LBK	65,3	660	6 220	94,3	86,5	8,3
HKK	218,9	938	6 889	99,0	91,7	7,4
PAK	262,2	1 105	6 897	99,9	91,6	8,3
VYS	449,5	1 243	6 949	95,4	86,4	9,5
JHM	169,2	484	7 165	99,1	90,7	8,5
OLK	197,5	807	7 143	96,6	89,3	7,6
ZLK	135,7	900	7 523	102,2	95,8	6,3
MSK	175,6	787	7 621	97,5	90,7	7,0
ČR	2 707,3	764	6 870	96,5	88,3	8,4

Pramen: ČSÚ.

1) údaj o zemědělské půdě je ze soupisu ploch osevních 31.5.2009;

2) průměrná roční dojivost;

3) úhyn telat z počtu narozených.

Užitkovost krav v KU v krajích ČR (tab. 110) koresponduje do jisté míry s výrobní užitkovostí (tab. 109). Zajímavý je rozdíl mezi dojivostí zjištěnou v KU a výrobní (statistikou vykazovanou) užitkovostí krav (tab. 109). Tuto skutečnost lze zčásti zdůvodnit rozdílným postupem výpočtu výrobní užitkovosti a při "měření" produkce mléka krav v KU, popř. zvýhodněním krav v KU zjišťováním produkce mléka za normované laktace. Srovnatelné rozdíly existují i v rámci krajů.

Stejně jako u početních stavů dojníc existují značné rozdíly mezi kraji i v porážkách skotu (tab. 111). Více než polovina všech jatečných zvířat (68,7 % býků, 70,4 % krav, 69,1 % jalovic a 65,9 % telat) byla porážena v krajích Plzeňském, Středočeském, Jihočeském, Vysočina a Pardubickém. Z tabulky 111 je patrné, že nejméně porážek vykazují kraje Ústecký, Liberecký, Moravskoslezský, a Karlovarský. Poměrně vysoké rozdíly v porážkových hmotnostech mezi kraji (511 až 640 kg u býků, 427,9 až 574,6 kg u krav, 388,5 až 490,9 kg u jalovic a 94,2 až 154,9 kg u telat) poukazují na možnosti zlepšování tohoto ekonomicky významného ukazatele mezi kraji i v jejich rámci.

Tab. 110 Výsledky kontroly užítkovosti v roce 2009

Kraj	krav v KU	normov. laktace	mléko (kg)	tuk (%)	bílkoviny (%)	mezidobí dnů
Praha	209	181	8 833	3,71	3,20	396
STC	44 268	35 790	8 053	3,82	3,29	417
JHC	51 361	40 859	7 046	3,95	3,35	410
PLK	37 326	29 888	7 315	3,96	3,36	414
KVK	2 708	1 950	5 561	4,19	3,36	433
ULK	4 674	3 662	7 395	3,89	3,24	422
LBK	10 539	9 041	6 503	4,09	3,30	402
HKK	31 261	26 327	7 375	3,85	3,31	407
PAK	37 103	31 018	7 330	3,83	3,36	400
VYS	69 020	55 514	7 784	3,89	3,33	411
JHM	23 042	20 008	7 826	3,80	3,32	409
OLK	26 047	21 113	8 032	3,78	3,32	417
ZLK	16 663	13 889	8 600	3,89	3,27	418
MSK	18 978	16 138	9 074	3,75	3,24	421
ČR	373 199	305 378	7 659	3,87	3,32	411

Pramen: ČMSCH, a.s.

Tab. 111 Počet porážek a porážkové hmotnosti skotu v krajích ČR

Kraj	porážky (tis. kusů) ¹⁾					porážková hmotnost (kg/kus) ²⁾			
	býci ¹⁾	krávy ³⁾	jalov. ³⁾	telata ³⁾	celkem	býci ¹⁾	krávy ³⁾	jalov. ³⁾	telata ³⁾
STC	12,9	11,8	2,5	1,0	28,2	598	552	4623	110
JHC	16,0	14,2	3,7	0,6	34,5	620	575	491	105
PLK	11,3	11,9	2,0	0,9	26,1	585	469	428	107
KVK	0,7	0,3	0,2	0,1	1,3	511	511	389	155
ULK	4,5	2,6	0,6	0,0	7,7	589	525	478	112
LBK	2,2	3,2	1,1	0,2	6,7	627	504	471	98
HKK	7,4	7,4	1,8	0,8	17,4	624	519	470	94
PAK	22,9	27,5	5,7	2,6	58,7	640	540	465	103
VYS	14,1	20,5	3,8	0,9	39,3	601	511	460	100
JHM	7,1	3,8	1,3	0,4	12,6	640	534	477	104
OLK	5,5	3,1	0,8	0,2	9,6	624	555	479	119
ZLK	4,8	13,3	1,6	1,2	20,9	589	428	389	96
MSK	2,9	2,4	0,5	0,2	6,0	602	500	438	x
ČR	112,3	122,0	25,6	9,1	269,0	614	518	460	104

Pramen: ČSÚ.

1) rok 2009;

2) kg živé hmotnosti;

3) rok 2008.

Za rok 2009 se ve srovnání s rokem 2008 zvýšil počet porážek krav a jalovic o 9 300 a 2 700 kusů (9,3 a 11,8 %) a klesl počet porážek býků, telat a skotu celkem o 16 600, 300 a 4 900 kusů (12,9, 3,2 a 1,8 %). Tato situace (hlavně pokles stavů krav a jalovic) signalizuje snižování stavů skotu celkem i v dalším období.

Při průměru 21,7 kg kolísala výroba hovězího a telecího masa na hektar zemědělské půdy v roce 2009 mezi 3,3 kg v Karlovarském a 73,6 kg v Pardubickém kraji. Značná variabilita mezi kraji je charakteristická i pro produkci telecího masa. Objem výroby této komodity za celou ČR dosáhl v roce 2008 pouze 574 tun, což představuje zanedbatelné množství z celkové výroby hovězího a telecího masa. Na nízkou intenzitu chovu skotu a výroby hovězího masa v ČR poukazuje i skutečnost, že se tato komodita na celkové produkci masa (bez drůbeže) podílí pouze 21,3 % (tab. 112).

Tab. 112 Výroba hovězího masa a masa celkem (v jatečné hmotnosti, 2009)

Kraj	hovězí a telecí celkem		telecí (tun) ¹⁾	maso celk. (bez drůbeže)	
	tis. tun	kg/ha z. p.		tis. tun	kg/ha z. p.
STC	8,3	14,4	77	51,1	89,3
JHC	10,5	24,9	44	46,0	108,6
PLK	7,1	22,7	57	27,3	87,2
KVK	0,3	3,3	7	0,4	4,0
ULK	2,3	10,5	8	15,0	67,7
LBK	1,9	19,2	10	3,1	31,1
HKK	5,0	21,2	44	23,6	100,4
PAK	17,1	73,6	180	31,0	133,7
VYS	11,0	30,0	46	51,6	140,5
JHM	3,9	10,5	20	44,4	120,4
OLK	3,0	12,0	14	27,4	110,8
ZLK	4,9	32,4	45	13,0	85,6
MSK	1,7	8,0	22	27,9	130,9
ČR	77,0	21,7	574	361,8²⁾	102,0

Pramen: ČSÚ.

1) rok 2008;

2 z toho 285 tis. tun a 79 % maso vepřové.

Vývoj produkce masa souvisí s pokračujícím snižováním rozměru agrárního sektoru v ČR. Přes intenzivnější vyřazování dojníc se v roce 2009 meziročně snížila produkce hovězího a telecího masa o 3 200 tun a 4,0 %, výroba masa celkem (bez drůbežího) pak o 35 600 tun a 9,0 %.

11. Veterinární léčivé přípravky v chovech skotu

Léčivé přípravky patří v EU mezi komodity s největší regulací. Právní úprava v oblasti veterinárních léčivých přípravků je předmětem stálého vývoje, přičemž se její význam s tvorbou legislativy pro bezpečnost potravin zvyšuje. Přísnější podmínky a technické standardy pro léčiva mají příznivé dopady na ochranu spotřebitele, současně však vyvolaly přísnější požadavky na registraci veterinárních léčiv a omezily jejich dostupnost pro potravinová zvířata, zejména pro málo početné druhy a vzácné indikace (minor use/minor species). Národní předpisy upravující zásady činnosti chovatelů a dostupnosti léčivých přípravků pro chovatele jsou následující:

- Zákon č. 378/2007 Sb., o léčivech a o změnách a doplnění některých souvisejících zákonů a jeho prováděcí předpisy:
- Vyhlášku 344/2008 Sb., o používání, předepisování a výdeji léčivých přípravků při poskytování veterinární péče upravující:
 - bezpečné používání léčiv,
 - používání léčivých přípravků s indikačním omezením,
 - postup chovatele v případě výskytu nežádoucího účinku,
 - kaskádu,
 - vedení záznamů o použití léčivého přípravku, jeho výdeji a předepsání,
 - podmínky pro prostory a zařízení pro uchovávání léčivých přípravků u chovatele.
- Vyhlášku 228/2008 Sb., o registraci léčivých přípravků upravující kritéria pro zařazení mezi vyhrazené veterinární léčivé přípravky
- Vyhlášku 54/2008 Sb., o způsobu předepisování léčivých přípravků, o údajích uváděných na lékařském předpisu a o předepisování veterinárních léčivých přípravků, medikovaných krmiv, veterinárních autogenních vakcín a léčivých přípravků za účelem jejich distribuce chovatelům.

Z navazujících předpisů je nutné dále zmínit zákon o veterinární péči, který upravuje některé povinnosti chovatele s ohledem na zacházení s léčivými přípravky. Stanovuje např. tzv. „standardní“ (minimální) ochrannou lhůtu, upravuje pravidla pro používání látek, jejichž používání je ve veterinární medicíně omezeno nebo zcela zakázáno (látky s hormonálním účinkem, beta agonisté, thyreostatika) apod. Právě poslední jmenovaná pravidla se od 1.1.2011 stanou předmětem kontrol v rámci programu křížové shody (cross-compliance). V průběhu roku 2009 byly zpracovány podklady pro novelu vyhlášky 344/2008. Navržená pravidla by měla lépe vymezit odpovědnost za vedení záznamů o použitých léčivech u chovatele.

Celá oblast veterinární farmaceutické legislativy je aktuálně předmětem diskuse a lze předpokládat, že stávající Evropská komise připraví návrh na novou směrnici, která přinese řadu změn do oblasti právní úpravy veterinárních léčivých přípravků.

Registrace veterinárních léčivých přípravků

Veterinární léčivé přípravky musí být před jejich uvedením na trh registrovány. Registrace je buď udělována vnitrostátními lékovými agenturami (v ČR Ústavem pro státní kontrolu veterinárních biopreparátů a léčiv - ÚSKVBL) nebo Evropskou lékovou agenturou. Registrace touto agenturou platí v celé EU (tzv. centralizovaná registrace). Údaje o počtu registrovaných veterinárních léčivých přípravků jsou uvedeny v tab. 114.

Zákon o léčivech umožňuje za stanovených podmínek použít neregistrovaný léčivý přípravek, pro který byla stanovena výjimka z registrace. O výjimku musí požádat ošetřující veterinární lékař. Výjimky z registrace udělené v roce 2009 uvádí tab. 115.

Tab. 113 Počet registrovaných veterinárních léčivých přípravků v ČR¹⁾

Typ registrační procedury	počet
vnitrostátní postup	966
postup vzájemného uznávání členskými státy EU ²⁾	155/65
centralizovaný postup EU	151
celkem v ČR registrovaných VLP	1337

1) stav k 31. 12. 2009;

2) decentralizovaný postup.

Tab. 114 Přehled registrovaných veterinárních léčiv v ČR¹⁾

Veterinární léčiva	na předpis	volný prodej	vyhrazená ²⁾	aplikace jen vet. lékařem	celkem
farmaceutická	811	64	45	3	923
imunologická	389	0	0	0	389
homeopatická	16	9	0	0	25
celkem	1216	73	45	3	1337

1) podle charakteru a způsobu výdeje a použití;

2) mohou být prodávána i mimo lékárny.

Tab. 115 Přehled udělených výjimek z registrace pro použití u skotu¹⁾

Ustanovení zákona (§)	počet ²⁾	přípravek	cílový druh ³⁾
46	133	XYLASED 500 inj.	S, O, J, D, S
46	1	RINTAL 2,5 susp.	P
46	2	CESTOCUR a.u.v.	O, K, S
46	1	CLOSTRIDIUM PERFRINGES type A toxoid	S – tel.
46	SVS	ZULVAC 8 BOVIS	S
46	1	LYSIGIN	S
46	1	J-VAC	S

1) podle zákona č. 378/2007 Sb. v roce 2009;

2) žádajících veterinárních lékařů;

3) S = skot, O = ovce, J = jelen, D = daněk, S = srnec, P = přežvýkavci, K = koza.

Spotřeba veterinárních léčivých přípravků

Údaje o velikosti trhu s veterinárními léčivými přípravky z pohledu finančního objemu trhu nejsou ze strany ÚSKVBL specificky sledovány. ÚSKVBL sleduje spotřebu léčivých látek a to prostřednictvím údajů o spotřebě léčivých přípravků a následným přepočtem.

Na základě kvalifikovaného odhadu lze roční objem trhu s veterinárními léčivými přípravky odhadovat na cca 2 mld. CZK.

Údaje o spotřebě léčivých přípravků získává ÚSKVBL čtvrtletně a to včetně distributorů, kteří veterinární léčivé přípravky do České republiky distribuují z jiných členských států. Data využívá ÚSKVBL k hodnocení rizik spojených s používáním veterinárních léčivých přípravků.

Narozdíl od Dánska, kde veterinární lékaři hlásí přímou spotřebu veterinárních léčivých přípravků – tedy jejich použití – s ohledem na cílový druh zvířete, tak není v ČR možné generovat specifické údaje spotřeby (použití) jednotlivých léčivých přípravků či jejich typů u konkrétních druhů zvířat a to vzhledem ke skutečnosti, že řada přípravků je registrována pro více cílových druhů zvířat. Odhady spotřeby podle jednotlivých druhů zvířat založené na populačních modelech jsou v omezené míře a ke sledování specifických údajů používány ve Francii a v Nizozemí.

Dalším faktorem limitujícím způsob publikování dat o spotřebě veterinárních léčiv je ochrana obchodního tajemství. V řadě skupin veterinárních léčiv je registrován pouze jeden nebo dva léčivé přípravky, přičemž informace o spotřebě může být předmětem obchodně-právních sporů. Z těchto důvodů publikuje ÚSKVBL data souhrnně pro jednotlivé skupiny léčivých přípravků vyjádřené v kilogramech léčivých látek.

Údaje o spotřebě antibiotik a chemoterapeutik jsou uvedeny v tab. 116 až 117.

Tab. 116 Spotřeba antibiotik v ČR (kg)

Antibiotika	2004	2005	2006	2007	2008
Amfenikoly	181	442	408	530	362
Aminoglykosidy	1 464	905	1 345	489	2 909
Ansamyciny	4	6	6	4	6
Cefalosporiny	208	338	291	420	547
Diterpeny	8 542	4 069	1 695	4 548	6 001
Linkosamidy	338	1 136	493	1 007	457
Makrolidy	1 853	8 874	8 550	6 509	5 762
Penicilinová	19 906	26 591	22 935	12 964	17 865
Penicilinová + CL	521	612	571	1 162	637
Polypeptidy	119	544	485	443	641
Tetracykliny	31 039	35 874	51 245	44 296	44 856
různá ATB	61	45	46	30	38
celkem	64 234	79 436	88 069	72 402	80 083

Tab. 117 Spotřeba chemoterapeutik v ČR (kg)

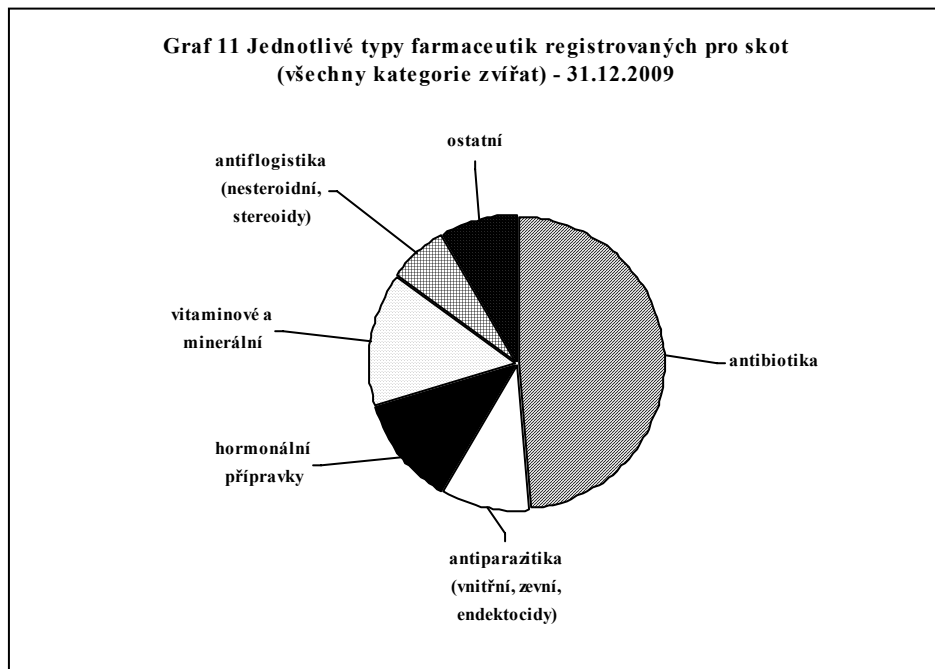
Chemoterapeutika	2004	2005	2006	2007	2008
Chinolony	1 145	1 273	1 124	1 072	1 407
Nitrofurany	1	x	x	x	x
Sulfonamidy	5 267	4 325	4 910	12 640	10 230
Sulfonamidy potenc.	3 377	6 297	5 761	1 854	3 113
celkem	9 790	11 896	11 796	15 566	14 750

Jako příklad jsou v tab. 118 uvedeny registrované intramamární přípravky pro krávy stojící na sucho a jejich roční spotřeba. Pro využití u krav v laktaci je registrováno 15 intramamárních preparátů s roční spotřebou 992,332 aplikátorů.

Tab. 118 Registrované intramamární přípravky pro krávy stojící na sucho

DC	složení
BOVACLOX DC XTRA	cloxacillinum, ampicillinum
CEPRAVIN DRY COW	Cefalonium
Cobactan DC*	Cefquinomum
Codilac 1000 mg intrammam. susp.	cloxacillinum
Drycloxa - kel	cloxacillinum
Fatroximin DC*	rifaximinum
Kefamast DC	cefalexinum, dihydrostreptomycinum
Kloxerate plus DC	cloxacillinum (benz.) 500 mg, ampicillinum (trih) 250 mg/4.5 g
Mastidry intrammam. Susp.	cloxacillinum (benz.) 600 mg, ampicillinum (trih) 300 mg/5.4 g
Nafpenzal DC	procaini benzylpencilinum monohydricum 300 000 IU, nafcillinum Na monohydricum 100 mg, dihydrostreptomycinum sulf. 100 mg/ 3g
Noroclox DC Xtra	cloxacillinum (benz.) 600 mg/5.4 g
Orbenin Dry cow susp.	cloxacillinum (benz.) 600 mg/3 g (= 4.5 ml)
Orbenin Extra Dry Cow	cloxacillinum (benz.) 600 mg/3.6 g
Polydry intrammam susp	cloxacillinum (benz.) 500 mg, neomycini sulfas 500 mg/10 ml)
Rilexine 500 intrammam susp	cefalexinum (benz.) 375 mg/8 g
15 DC přípravků / 992,332 aplikátorů	

* - *přípravek s indikačním omezením*

Připravili: MVDr. Jiří Bureš a Prof. MVDr. Alfred Hera, CSc, Ústav pro státní kontrolu veterinárních biopreparátů a léčiv.

12. Výživa a krmení dojených krav

Výživa krav bezprostředně souvisí s jejich užitkovostí, přičemž náklady na krmiva jsou největší (cca 35 až 45 %) a nejobtížněji zjistitelnou nákladovou položkou výroby mléka. S růstem dojivosti rostou nároky na kvalitu krmiv, optimální složení krmných dávek a udržení dobrého zdravotního stavu krav. V mnoha podnicích s výrobou mléka v ČR i v zahraničí je proto výživa krav zajišťována poradenskými firmami. V této krátké kapitole jsou uvedeny především zahraniční (německé) ukazatele a výsledky, přičemž "evropská" měna je na českou přepočítána v kurzu 1 € = 26,00 Kč.

Z tab. 119 je zřejmé, že z 1 751 v Německu *Thomsenem* (2009) hodnocených chovů byly přibližně ve stejném rozsahu v krmných dávkách krav využívány pastevní porosty (pastva), travní a kukuřičné siláže. Největší produkce energie z hektaru byla získána z kukuřičné siláže, přibližně stejné náklady na výrobu 1 MJ NEL byly vynakládány na pastvu (0,54 Kč) a kukuřičné siláže (0,53 Kč).

Tab. 119 Ukazatele výroby objemných krmiv ve Šlesvicku-Holštýnsku

Ukazatel	jednotka	pastva	siláž travní	siláž kukuřičná
podniků	n	563	597	591
výměra	ha	17,0	34,7	26,9
produkce sušiny	tun/ha	x	8,80	11,43
energie v sušině	MJ NEL/kg	x	6,06	6,62
energie z 1 ha	tis. MJ NEL	40,0 (odhad)	53,3	75,7
náklady na hektar	Kč	22 022	37 752	40 586
přímé platby	Kč/ha	338	234	598
náklady na energii	Kč/MJ NEL	0,54	0,70	0,53
	%	100	130	98

Pramen: Thomsen (2010), údaje za rok 2008/2009.

Náklady na jednotku energie v silážích jsou ovlivňovány hlavně produkcí sušiny, koncentrací energie a náklady na hektar. U obou druhů siláží je zajímavý vysoký podíl pracovních nákladů (56 a 51 %) z průměrných nákladů na hektar (tab. 120 a 121).

Tab. 120 Ukazatele výroby travní siláže ve Šlesvicku-Holštýnsku (2008/2009)

Ukazatel	jednotka	celkem (průměr)	produkce sušiny z hektaru (tun)			
			do 8	8 - 10	10 - 12	nad 12
podniků	n	597	114	370	102	11
výměra	ha	34,7	38,5	34,7	31,2	27,1
produkce sušiny	tun/ha	8,80	7,19	8,83	10,56	12,41
energie v sušině	MJ NEL/kg	6,06	6,09	6,05	6,06	6,12
energie z 1 ha	tis. MJ NEL	53,3	43,8	53,4	64,0	75,9
přímé náklady	tis. Kč/ha	7,5	7,0	7,4	8,0	10,5
pracovní náklady		21,2	20,3	21,2	22,6	24,4
ostatní náklady		9,0	8,9	9,1	9,5	10,5
náklady celkem	tis. Kč/ha	37,7	36,2	37,7	40,1	45,4
náklady na energii	Kč/MJ NEL	0,71	0,83	0,71	0,63	0,60
	%	100	116	100	88	84

Pramen: Thomsen (2010).

Tab. 121 Ukazatele výroby kukuřičné siláže ve Šlesvicku-Holštýnsku (2008/2009)

Ukazatel	jednotka	celkem (průměr)	produkce sušiny z hektaru (tun)			
			do 8	8 - 10	10 - 12	nad 12
podniků	n	591	48	295	226	22
výměra	ha	26,9	29,7	27,8	25,0	30,6
produkce sušiny	tun/ha	11,43	9,32	10,84	12,51	14,21
energie v sušině	MJ NEL/kg	6,62	6,59	6,64	6,60	6,60
energie z 1 ha	tis. MJ NEL	75,7	61,4	72,0	82,6	93,7
přímé náklady	tis. Kč/ha	11,3	11,1	11,1	11,4	11,9
pracovní náklady		20,9	20,7	20,7	21,4	19,0
ostatní náklady		8,5	8,2	8,6	8,3	8,5
náklady celkem	tis. Kč/ha	40,7	40,0	40,4	41,1	39,4
náklady na energii	Kč/MJ NEL	0,54	0,65	0,56	0,50	0,42
	%	100	120	104	93	78

Pramen: Thomsen (2010).

Při spotřebě 3,20 MJ NEL na kg lze z travní siláže vyrobené z hektaru získat v průměru cca 16 655 kg mléka, a to v rozpětí od 13 690 kg při "výnosu" pod 10 tun do 23 720 kg mléka při výrobě sušiny nad 14 tun z hektaru. Stejně ukazatele týkající se kukuřičné siláže odpovídají v průměru 23 655 kg mléka, 19 190 kg při výrobě nižší než 10 tun sušiny a 29 280 kg mléka při výrobě vyšší jak 14 tun z hektaru. Náklady na travní siláž vycházející z průměrných nákladů na MJ NEL by dosáhly 2,27 Kč, při zohlednění minimálního a maximálního výnosu sušiny (do 8 a nad 12 tun) by kolísaly od 2,66 do 1,92 Kč na kg mléka. Rozdíl mezi oběma krajními hodnotami a průměrem by dosáhl 0,39 Kč na kg mléka, což je při dojivosti 7 500 kg mléka cca 2 900 Kč na krávu a rok. Přibližně stejný rozdíl v nákladech vychází i u kukuřičné siláže. Znamená to, že nezohlednění výnosu sušiny v nákladech na objemná krmiva může mít za následek výrazné zkreslení nákladů a ekonomických výsledků výroby mléka. Z dat v tab. 120 a 121 lze odhadnout, že nárůst produkce sušiny o tunu z hektaru snižuje náklady na 10 MJ NEL o 0,44 Kč v travní a o 0,46 Kč v kukuřičné siláži. Vliv kvality objemných krmiv na ekonomiku výroby mléka potvrzují údaje v tab. 122.

Tab. 122 Náklady na krmiva ve spolkové zemi Schleswig-Holstein (2008/2009)

Ukazatel		jedn.	mléka na krávu (tis. kg ECM)					
			celk.	pod 7	7 - 8	8 - 9	9 - 10	nad 10
počet podniků		n	597	49	124	225	147	52
ECM na krávu		kg	8 555	6 412	7 680	8 490	9 433	10 461
mléka z objem. krmiv		kg ECM	3 588	2 766	3 228	3 565	3 884	4 479
jadrná krmiva	na krávu	kg	2 350	1 730	2 110	2 330	2 630	2 830
	na kg ECM	gramů	275	270	275	274	279	271
příjmy z chovu krav		Kč/kg	8,58	8,67	8,69	8,61	8,46	8,45
náklady na krmiva	objemná	Kč/kg	3,26	4,15	3,60	3,26	2,90	2,66
	jadrná		2,09	3,02	2,05	2,10	2,13	2,10
	celkem		5,35	6,17	5,65	5,35	5,04	4,76
náklady celkem		Kč/kg	10,51	12,30	11,20	10,43	9,86	9,31

Pramen: Thomsen (2009).

Při srovnatelných nákladech na objemná krmiva (26,6 až 27,7 tis. Kč na krávu a rok) se s růstem dojivosti na krávu (od cca 6 400 do 10 460 kg) zvyšuje produkční účinnost objemných krmiv (z 2 766 na 4 479 kg) a v přepočtu na kg mléka klesají náklady na objemná krmiva (ze 4,15 na 2,66 Kč), na krmiva celkem (z 6,17 na 4,76 Kč) i náklady celkem (z 12,30 na 9,31 Kč). Se zvýšením produkce mléka o 1 000 kg na krávu a rok se průkazně snížily náklady na krmiva objemná i celkem o 0,35 Kč na kg mléka.

Podle *Fürsta a kol. (2008)* je přes zvyšování kvality, optimalizaci krmných dávek a další opatření produkční efekt objemných krmiv omezen na 5 000 až 5 500 kg mléka. Dojivost nad tuto hranici je hrazena živinami jaderných krmiv. *Dörflner (2008)* považuje za nutné podmínky nízkých nákladů produkci z objemných krmiv nad 4 000 kg mléka na krávu a rok a spotřebu jaderných krmiv pod 250 gramů na kg mléka. Na vysoký produkční efekt objemných krmiv a na vysokou dojivost krav poukazují data v tab. 123.

Tab. 123 Ukazatele managementu výživy dojnic v Mecklenburg-Vorpommern

Ukazatel		jedn.	2006 (Ø)	2007 (Ø)	2008		
					Ø	min. ¹⁾	max. ²⁾
příjem sušiny na krávu a den		kg	20,74	19,86	20,66	20,07	22,11
náklady na energii	objemná krmiva (OK)	Kč na 1 MJ NEL	0,50	0,50	0,51	0,48	0,57
	koncentrovaná OK		0,44	0,41	0,39	0,18	0,51
	jaderná a doplňk. krmiva		0,64	0,71	0,94	0,89	1,03
	směsné krmné dávky		0,55	0,58	0,66	0,65	0,73
výroba mléka	z objemných krmiv	kg na	5 209	5 260	5 111	4 977	5 514
	z jaderných krmiv	krávu	4 162	4 020	4 112	3 605	4 526

Pramen: Harms a Heilmann (2009). 1) průměr "lepší" poloviny podniků;

2) průměr horší poloviny podniků

Vztah mezi náklady na krmiva a dalšími ukazateli výroby mléka v ČR a Německu uvádějí tab. 124 a 125. U obou souborů je se zvyšováním nákladů na krmiva na litr (kg) mléka patrna tendence k nižší dojivosti, k většímu růstu nákladů na vlastní (objemná) krmiva než na krmiva nakupovaná (jaderná) a k horší "ekonomice" výroby mléka.

Tab. 124 Vybrané ukazatele výživy krav u souboru podniků v ČR (2008)

Ukazatel		jedn.	náklady na krmiva (Kč/litr mléka)				
			do 3,00	3,00-3,50	3,50-4,00	4,00-4,50	nad 4,50
počet podniků		n	4	11	17	9	7
dojivost		kg mléka	7 618	7 491	7 870	7 365	7 180
krmiva	vlastní	Kč na krmný den	32,26	39,41	49,87	47,58	56,80
	nakoupená		18,99	28,55	25,35	33,80	26,69
	celkem		51,25	67,96	75,22	81,38	83,49
krmiva	vlastní	Kč na kg mléka	1,76	1,93	2,44	2,55	3,23
	nakoupená		1,01	1,33	1,29	1,69	1,49
	celkem		2,77	3,26	3,73	4,24	4,72
zisk na litr mléka ¹⁾		Kč	0,89	0,55	-0,33	-0,30	-0,56

Burdych a kol. (2010). 1) bez dotací.

Tab. 125 Vybrané ukazatele výživy krav v Rheinland-Pfalz (2007/08)

Ukazatel	jedin.	náklady na krmiva (Kč/kg ECM ¹⁾)						
		do 4,7	4,7-5,2	5,2-5,7	5,7-6,2	6,2-6,8	nad 6,8	
počet podniků	n	16	20	26	26	20	12	
dojivost	kg ECM	8 833	8 505	7 922	8 255	7 636	7 467	
krmiva	objemná	Kč na krmný den	62,19	68,04	74,01	82,78	86,19	103,52
	jadrná		44,04	47,07	44,71	51,57	49,58	51,55
	celkem		106,24	115,11	118,72	134,34	135,77	155,07
krmiva	objemná	Kč na kg ECM	2,57	2,92	3,41	3,66	4,12	5,06
	jadrná		1,82	2,02	2,06	2,28	2,37	2,52
	celkem		4,39	4,94	5,47	5,94	6,48	7,58
jadrná krmiva	kg/krávu	2 240	2 270	2 310	2 410	2 270	2 320	
pů ²⁾ objem. krmiv	kg ECM	4 253	3 867	3 210	3 323	2 989	2 733	
jadrná krmiva	g/kg ECM	246	257	282	285	289	305	
	Kč za tunu	6 344	6 630	6 370	6 734	6 760	6 968	
travní siláž	kg sušiny	7,0	7,2	7,8	6,9	7,1	8,3	
kukuřičná siláž	na krávu	5,1	4,7	4	4,5	4,3	2,5	
travní siláž	Kč na MJ	0,65	0,71	0,70	0,89	0,89	1,05	
kukuřičná siláž	NEL	0,44	0,46	0,50	0,55	0,55	0,65	

Pramen: BZA – Rind (2009).

1) Z EUR přepočítané náklady zaokrouhleny na 0,1 Kč.

2) produkční účinnost.

Mezi "českými" a "německými" výsledky existuje malý rozdíl v dojivosti, výrazný však v nákladech na krmiva v přepočtu na krmný den i na litr (kg) mléka.

Ve státech s vysokým podílem TTP (Irsko, Rakousko, Nizozemí aj.) je pozornost věnována pastvě skotu. Např. v Rakousku (*Leithold, 2009*) se od pastvy dojnic očekává nižší spotřeba "cizí" energie a stabilní a příznivé náklady na výrobu mléka, mezi rizika patří nižší dojivost a kolísání hlavních složek, popř. i nákupních cen mléka. Srovnání vybraných ukazatelů pastvy s dalšími systémy krmení v Rakousku uvádí tab. 126.

Tab. 126 Objemná krmiva a ekonomické ukazatele výroby mléka v Rakousku

Ukazatel	jednotka	pastva	seno	kukuřičná siláž	jadrná krmiva
tržby	Kč/krávu/rok	62 946	52 832	65 832	65 234
	Kč/kg mléka	9,88	9,23	10,11	9,91
přímé náklady	Kč/krávu/rok	13 962	14 430	14 794	18 252
	Kč/kg mléka	2,20	2,55	2,18	2,62
rozdíl tržeb a přímých nákladů	Kč/krávu/rok	48 984	38 402	51 038	46 982
	Kč/kg mléka	7,68	6,68	7,85	7,10

Pramen: Leithold (2009).

Over (2009) upozorňuje, že pastva dojnic je (stejně jako využívání čerstvých krmiv v krmných dávkách) z hlediska nákladů příznivější variantou než výroba siláží. Poněvadž ji lze realizovat jen ve speciálních podmínkách podniku, není obecně doporučitelná.

Podle *Thomsena (2010)* jsou přednosti a nedostatky pastvy dojníc následující:

Přednosti	Nedostatky
- využití vysoké koncentrace energie píce; - žádné konzervační a skladovací ztráty; - příznivější vynakládání práce; - nižší náklady na práci techniky; - příznivější tvorba drnu v důsledku střídání pastvy a seče porostu; - nižší produkce kejdy; - větší pohoda krav (paznehty, končetiny); - lepší plodnost; - nižší celkové náklady.	- vysoká variabilita obsahu živin; - rozdílná struktura porostů; - obtížné přikrmování objemnými i jadrnými krmivy; - náročné zachování skupin krav; - problémy s přiháněním krav na pastvinu; - velká stáda poškozují při pastvě drn; - pastvu stád s více než 250 dojnícemi nelze "uřídit".

Mezi opatření k udržení ekonomicky efektivní pastvy v Irsku (pastevní období trvá až 285 dnů, prostřednictvím mléčných výrobků je z Irska exportováno cca 80 % vyrobeného mléka) patří opatření na zvýšení produktivity práce, resp. normy obsluhy (150 dojníc na jednoho ošetřovatele), zvýšení dojivosti, zlepšení organizace práce, snížení nákladů aj. Jedná se např. o sezónní zapouštění a telení krav, co nejkratší doby dojení, přechod z dojení dvakrát denně na dojení jedenkrát denně po prvních 100 dnech laktace, prodloužení produkčního věku krav, prodloužení pastevního období apod. (*Lassen a kol., 2009*).

Krmiva představují největší nákladovou položku chovu dojených krav. Jejich výši ovlivňují kromě nákladů na hektar především výnosy a kvalita krmných plodin, sklizňové a skladovací ztráty aj., resp. náklady na jednotku zkrmitelných hlavních živin a energie. S růstem dojivosti se v přepočtu na krávu a rok (na krmný den) náklady na krmiva zvyšují, v přepočtu na litr (kg) mléka se v důsledku ředění nákladů na záchovnou krmnou dávku snižují. Z literárních údajů a vlastních výpočtů lze odhadnout, že zvýšení dojivosti o 1 000 litrů (kg) na krávu a rok má v přepočtu na litr (kg) mléka za následek snížení nákladů na objemná krmiva v průměru o 0,21 Kč (-0,12 až -0,37 Kč), nárůst nákladů na jadrná krmiva o 0,03 Kč (+0,07 až -0,05) a snížení nákladů na krmiva celkem o 0,28 Kč (-0,05 až -0,53 Kč).

13. Závěr

O dobré schopnosti českých farmářů chovat dojnice a vyrábět mléko svědčí mimo jiné nárůst dojivosti krav. V letech 2000 až 2009 se roční produkce mléka na krávu zvýšila z cca 5 400 na 7 055 kg, to je o 1 655 kg a 31 %. Na přelomu let 2007 a 2008 se vyrovnala průměrná dojivost krav v ČR a ve státech EU-15, a v roce 2009 byla v ČR o cca 145 kg a 2 % vyšší. Srovnatelná se státy EU-15 je jakost syrového mléka, technika, technologie a hygiena jeho výroby a další ukazatele. Nepříznivé ekonomické ukazatele výroby mléka a nízké ceny jatečných zvířat jsou hlavními důvody dalšího meziročního snížení stavů dojnic a skotu celkem a poměrně vysokých exportů syrového mléka a živého (zástavového a jatečného) skotu. Za rok 2009 lze odhadnout soběstačnost ve výrobě syrového mléka na cca 102 % a v produkci konzumního mléka a mléčných výrobků na 86 %. Podle údajů SZIF se snížil počet držitelů dodávkové kvóty z 2 950 v roce 2004 na 2 357 v roce 2009. Znamená to, že v tomto období ukončilo výrobu mléka 593 (20 %) chovatelů (v roce 2009 meziročně o 122 a 4,9 % držitelů), zatímco počet schválených odběratelů syrového mléka (n = 82) se v tomto období nezměnil.

Podle ČSÚ se k 1.4.2009 ve srovnání s předchozím rokem snížily stavy dojených krav o 16 tis. a 4 % a skotu celkem o 15 tis. a 1 % a zvýšil se stav masných krav (o 8 tis. a 5 %) Tržní produkce mléka a prodej jatečného skotu se v roce 2009 meziročně snížily o 51 mil. litrů (1,9 %) a 2 tis. tun (1,1 %) v živém. Příznivým ukazatelem je odhadnutý meziroční nárůst spotřeby mléčných výrobků v roce 2009 o 6,9 kg a 2,8 % na obyvatele.

Přes nízkou národní „kvótu“ (90,3 tis. kusů) se úspěšně rozvíjí a s vyspělými státy srovnatelné výsledky vykazuje chov krav bez TPM. Tento vývoj ovlivňuje kromě dobré práce chovatelů a jejich profesních svazů zapojení špičkových stád do KU, využívání jejich výsledků ve šlechtitelské práci a poměrně příznivé dotace chovu masných krav především z domácích zdrojů (platby „top-up“). Vzhledem k zájmu zahraničních chovatelů a příznivějším cenám však značná část zástavového skotu pokračuje v dalším intenzivním výkrmu mimo ČR.

Za jeden z problémů nejen chovatelů je nutno považovat nízké početní stavy skotu neumožňující na žádoucí úrovni plnit neprodukční funkce, mezi které patří ekonomické a ekologické využívání TTP, udržování krajiny v přirozeném a kulturním stavu, rozvoj venkova a zachování zaměstnanosti především v podhorských a horských oblastech.

Některé z uvedených problémů mohou být alespoň z části řešeny na úrovni podniku. Jedná se např. o jakost produkce, organizaci práce, reprodukci, obměnu stáda, náklady a jejich hlavní položky apod. Řešení dalších „nadpodnikových“ záležitostí (podpora podnikání, početní stavy a rozmístění skotu, ozdravování stád, nákupní ceny, odbyt, rozdělení dotací, podpora vývozu a spotřeby domácích potravin, uplatňování stejných zásad společné zemědělské politiky ve všech státech unie apod.) vyžaduje pochopení, politickou podporu a spolupráci nadpodnikových orgánů, služeb, zpracovatelů a celé společnosti. Aktuální je především podpora a pomoc při řešení propadu cen mléka. Snížení nákupních cen mléka v roce 2008 a jejich pomalý návrat na přijatelnou úroveň v letech 2009 a 2010 nemůže dlouhodobě „ustát“ většina výrobců mléka ani při maximální úspornosti a využití všech rezerv. Proto je účinná pomoc unie, stejně jako příslušných „domácích“ politických a nadpodnikových institucí, nezbytná. Z hlediska perspektivy výroby mléka a chovu skotu patří mezi nezbytná opatření i příprava na zrušení systému kvót mléka v roce 2015 a oprávněný požadavek na odstranění rozdílů ve společné zemědělské politice (především v přímých platbách) mezi státy EU.

14. Summary

Livestock production in the Czech Republic provides more than half of the total agriculture income. In 2009, cattle breeding reached 56 % of the animal product and 24 % of the agricultural product. The development of basic figures in cattle breeding over the past three years is presented in the following table.

Main figures of cattle breeding in the Czech Republic

Figure	2007	2008	2009
Cattle numbers in total ('000 head)	1 391	1 402	1 364
Cattle per 100 hectares of agricultural land (head)	33.0	32.1	31.8
Dairy cow numbers ('000 head)	410	404	394
Milk recording dairy cows (% of the total number)	97.2	96.7	94.7
Cows per 100 hectares of agricultural land (head)	13.4	13.2	13.0
Dairy cow - milk production (kg)	6 548	6 776	6 870
- milk fat content (%)	3.88	3.86	3.85
Recorded dairy cows - milk production (kg)	7 365	7 537	7 659
- milk fat content (%)	3.90	3.88	3.87
- milk protein content (%)	3.33	3.33	3.32
Milk supply to dairies ('000 tons)	2 390	2 369	2 292
Per capita annual milk consumption (kg)	245	243	250
Export of milk products ('000 tons of milk)	958	937	910
Import of milk products ('000 tons of milk)	836	810	854
Production of beef cattle ('000 tons of live weight)	170	183	181
Per capita annual beef consumption (kg)	10.9	10.2	10.0

The increase of the milk yield per cow per year, the high quality and increasing domestic consumption of milk and milk products, high share of dairy cows in milk recording, suitable structure of cattle and dairy farms, good results of suckler cows herds, increase in labour productivity and implementation of arrangements within the CAP are the main positive figures of the last three-year period. Less favourable during the same period were the economic results of beef production, reproduction results, decrease of the total cattle population and share of dairy cows, decrease of exports of certain products, low beef production and beef consumption per capita etc.

On the basis of the above mentioned strong and weak points of the present situation in cattle breeding, the next development of the cattle sector should be focused on the tasks related to the Czech Republic's membership in the EU.

Under the EU conditions it is extremely necessary to achieve a certain stabilisation in breeding of all categories of cattle within EU quotas, to increase domestic consumption of milk and beef, to improve production (especially reproduction) and economic results and to continue to improve the quality of bovine products.

15. List of Tables

Nr	Title of Tables	Page
1	Main agricultural figures	6
2	Agricultural land and cattle breeding	7
3	Livestock number in total	8
4	Livestock number per 100 hectares of agricultural land (cattle unit)	9
5	Development of agricultural foreign trade	9
6	Milk production figures	10
7	Filling of national milk quota, milk production, dairy cow number	10
8	Balance sheet of milk products and milk product improvement	11
9	Foreign trade in milk and milk products	11
10	Amount of balance, exported and imported milk product prices	12
11	Balance sheet of foreign trade in milk and milk products	12
12	Per-capita consumption of milk and milk products	12
13	Raw milk quality figures	14
14	Production of milk products	16
15	Composition of market milk according to fat content	16
16	Characteristics of raw milk deliveries in the Czech Republic	17
17	Economic figures of milk production	19
18	Milk quotas in the Czech Republic	19
19	Milk quotas in the Czech Republic	20
20	Milk quotas in the Czech Republic	21
21	Main figures of beef cattle and beef production	22
22	Foreign trade with beef meat	23
23	Export and import of live animals	23
24	Number of cattle slaughtered	24
25	Prices of beef cattle	24
26	Estimation of cost of beef cattle production	25
27	Farmers' prices of beef cattle	26
28	Farmers' prices - differences	27
29	Prices of slaughtered cattle	27
30	Prices of slaughtered cattle in the Czech Republic and Germany	27
31	Prices of slaughtered cattle	28
32	Prices of slaughtered cattle in the Czech Republic and Germany	28
33	Development of milk recording	30
34	Herd size of milk recording cows	30
35	Size of herd	31
36	Lactation number of recorded cows	31
37	Results of milk recording (main figures)	32
38	Results of milk recording (additional figures)	33
39	Results of milk recording according to production regions	33
40	Share of recorded herds according to milk production of dairy cows	34
41	Share of recorded cows according to average milk production of cows	34
42	Milk production of recorded dairy cows according to lactation number	35
43	Milk recording results according to cattle breed	36
44	Protein content in milk	37
45	Fat content in milk	37

46	Lactation in milk recording	37
47	Culling and longevity of cows in milk recording	38
48	Culling of cows in milk recording	38
49	Indicators of longevity of cows	38
50	Number of samples analysed in milk recording laboratories	39
51	Number of SCC in milk recording	39
52	Holstein cattle in the Czech Republic - structure	40
53	Milk production of recorded Holstein cows	40
54	Milk production of recorded breeding groups of Holstein cows	41
55	Milk production of recorded Holstein cows according to lactation	41
56	The best Holstein cows	41
57	The best Holstein herds	42
58	The Holstein cows with the best life production	42
59	Number of Holstein bulls in the test	43
60	Bohemian spotted cows - structure	43
61	Milk production of recorded breeding groups of Bohemian spotted cattle	43
62	Milk production of recorded Bohemian spotted cows	44
63	The best Bohemian spotted cows	44
64	The best herds of Bohemian spotted cattle	45
65	The Bohemian spotted cows with the best life production	45
66	Number of Bohemian spotted bulls in the test	46
67	Number of suckler cows in beef production recording	47
68	Number of suckler cows and their crossbred	48
69	Birth weight and the process of the birth according to breed	49
70	Reproduction of suckler cows	49
71	Births and deaths of calves	50
72	Calves' live weights of the beef breeds at 120 days	50
73	Calves' live weights of the beef breeds at 210 days	51
74	Calves' live weights of the beef breeds at 365 days	51
75	Growth of bulls selected for breeding	52
76	Number of bulls selected for breeding and share of A.I. in herds	52
77	Number and structure of breeding bulls selected for breeding	53
78	Number of native and imported beef breeding bulls	53
79	Purchase and selection of breeding bulls in central bull stations	54
80	Purchase and selection of breeding bulls in stations	54
81	Number of bulls of Bohemian spotted cattle for AI	55
82	Number of bulls of Bohemian spotted cattle for AI - structure	55
83	Number of bulls of Bohemian spotted cattle for AI - structure	55
84	Causes for bull selection in central bull stations	56
85	Average daily gains of bulls in central rearing stations	56
86	Results from testing stations of cattle fattening capacity and carcass value	56
87	Carcass classification - Bulls of Bohemian spotted cattle	57
88	Carcass classification - Bulls of Bohemian spotted cattle	57
89	Rate of first insemination and conception	58
90	First insemination according to bull breeds	58
91	Conception rate after A.I., service period	59
92	Conception rate after A.I.	59
93	Representation of breeding cows according to the service period	60

94	Number of A.I. and conceptions per 100 dairy cows	60
95	Bulls of Bohemian spotted cattle according the A.I.	60
96	Bulls of Holstein cattle according the A.I.	61
97	Number of born, bred and deceased calves	61
98	ET in the Czech Republic	62
99	Structure of herds in The Czech Republic	63
100	Number of cows according to system of breeding	64
101	Number of beef cattle	64
102	Number of dairy cattle	65
103	Export of live animals	65
104	Main exporting territories	65
105	Main importing territories	66
106	Regions in the CR	67
107	Number of cattle according to region	68
108	Number of cattle per 100 ha of farmland	68
109	Main figures in cow breeding	69
110	Results of milk recording	70
111	Number and weight of cattle slaughtered in the Czech Republic	70
112	Production of beef cattle according to region	71
113	Institute for State Control of Vet. Biologicals and Medicines - overview	73
114	Institute for State Control of Vet. Biologicals and Medicines - overview	73
115	Institute for State Control of Vet. Biologicals and Medicines - overview	73
116	Institute for State Control of Vet. Biologicals and Medicines - overview	74
117	Institute for State Control of Vet. Biologicals and Medicines - overview	74
118	Institute for State Control of Vet. Biologicals and Medicines - overview	75
119	Feed production in Schleswig-Holstein	76
120	Feed production in Schleswig-Holstein	76
121	Feed production in Schleswig-Holstein	77
122	Feed production in Schleswig-Holstein	77
123	Feed management in Mecklenburg-Vorpommern	78
124	Feed management in the Czech Republic	78
125	Feed management in Rheinland-Pfalz	79
126	Feed management in Austria	79

16. List of Graphs

Nr	Title of Graph	Page
1	Total number of micro-organisms in milk, somatic cell count in milk	14
2	Volume of urea in milk	15
3	Purchase and prices of milk	17
4	Fat and protein content in milk	18
5	Fulfilment of milk quota in the Czech Republic	20
6	Prices of cattle for slaughter	25
7	Development of forced seizure in cattle	31
8	Size of farm and stables in milk recording	32
9	Milk recording results according to cattle breeds	35
10	Number of beef breed cattle born during test year	48
11	Institute for State Control of Vet. Biologicals and Medicines - overview	75

17. Přílohy

A) Struktura plemenářských a chovatelských organizací v ČR

Svazy chovatelů	Organizace oprávněné k plemenářské činnosti	Českomoravská společnost chovatelů, a.s.
Svaz chovatelů českého strakatého skotu	CRV Czech Republic, spol. s r.o.	PLEMDAT, s.r.o. – výpočetní centrum
Svaz chovatelů holštýnského skotu ČR, o.s.	Jihočeský chovatel, a.s. České Budějovice	
Český svaz chovatelů masného skotu	Reprogen, a.s. Planá n. Lužnicí	
Asociace chovatelů masných plemen skotu	Plemenářské služby, a.s. Otrokovice - Kvítkovice	
Svaz chovatelů jerseykého skotu	Genoservis, a.s. Olomouc	
Svaz chovatelů normanského skotu ČR, o.s.	ISB Genetic, s.r.o.	
	Natural, spol. s r.o.	
	Plemko, s.r.o. Pardubice	
	ABS, s.r.o. Praha	
	Chovservis, a.s. Hradec Králové	PLEMO, a.s. Brno
	AGRO - Měřín, a.s. Žďár n. Sáz.	
	Chovatelské družstvo Impuls, družstvo	
	Zooservis	

B) Adresy ČMSCH, a.s. a chovatelských svazů

➤ Českomoravská společnost chovatelů, a.s.

Sídlo společnosti

Českomoravská společnost chovatelů, a.s., U topíren 2/860, 170 41 Praha 7

Hlavní pracoviště

Českomoravská společnost chovatelů, a.s.

Hradištko 123

252 09 Hradištko

tel.: +420 257 896 444, fax: +420 257 740 491

E-mail: cmsch@cmsch.cz, <http://www.cmsch.cz>

➤ Svaz chovatelů českého strakatého skotu

Sídlo svazu

U topíren 2, 170 41 PRAHA 7

ústředna - tel.:(+420) 220 416 289, fax: (+420) 266 710 853

e-mail: svaz@cestr.cz

Pracoviště svazu

Horní 28, 591 01 Žďár nad Sázavou,

tel.: (+420) 566 620 970, fax.: (+420) 566 620 929, mobilní tel.: (+420) 607 618 476

e-mail: kral@cestr.cz, <http://www.cestr.cz/>

➤ Svaz chovatelů holštýnského skotu ČR, o.s.

Sídlo organizace a adresa pro fakturaci

Těšnov 17, 117 05 Praha 1

e-mail: office@holstein.cz, <http://www.holstein.cz>

Pracoviště Svazu

Hradištko 123, Hradištko; 252 09

tel.: 257 896 248, mobil: 602 116 740

e-mail: motycka@holstein.cz

➤ Český svaz chovatelů masného skotu

Těšnov 17, Praha 1, 117 05,

tel.: 221 812 865,

e-mail: info@cschms.cz, <http://www.cschms.cz>

➤ Asociace chovatelů masných plemen skotu - Rapotín

Výzkumníků 267, 788 13 Vikýřovice

➤ Unie chovatelů hospodářských zvířat

U topíren 2, Praha 7, 170 41

pracoviště Přátelství 815, P.O. Box 1, Praha – Uhřetíněves, 104 01

tel.: 267 009 584

➤ Svaz chovatelů normanského skotu ČR, o.s.

Karlovo-Bílkov 120

380 01

Dačice

➤ **Český svaz chovatelů jerseykého skotu**

Klírova 1916, PRAHA 4 - Chodov

Česká Republika

telefon : 271 913 916

email : flouda@seznam.cz

C) Vybrané adresy plemenářských organizací

➤ **Jihočeský chovatel, a.s.**

Dobrovodská 2054/53a, Č. Budějovice, 370 06,

tel.: 387 413 756, fax: 387 413 756,

e-mail: jchovatel@jchovatel.cz, <http://www.jchovatel.cz>

➤ **Chovservis, a.s.**

Zemědělská 897, Hradec Králové, 500 03

tel.: 495 404 124, fax: 495 404 199

e-mail: info@chovservis.cz, <http://www.chovservis.cz>

➤ **CRV Czech Republic, spol. s r.o.**

Vídeňská 340, Vestec u Prahy, 252 42

tel.: 244 912 201, fax.: 244 910 804

e-mail: info@czdelta.cz, <http://www.czdelta.cz>

➤ **Plema, a.s.**

Horní 1692/32, Žďár nad Sázavou, 591 01

tel.: 566 694 111,

e-mail: plema@zdar.agro-merin.cz

➤ **Reprogen, a.s. Tábor**

Husova 607, Planá nad Lužnicí, 391 11,

tel.: 381 291 190, fax.: 381 291 179,

e-mail: reprogen@reprogen.cz, <http://www.reprogen.cz>

➤ **Plemenářské služby, a.s.**

U Farmy 275, Otrokovice –Kvítkovice, 765 02

tel.: 577 100 221-7, fax: 577 100 227

➤ **Natural, spol. s r. o.**

Rubešova 10, Praha 2, 120 00

pracoviště Hradištko p. Medníkem, 252 09

tel. Hradištko: 257 740 364, 257 740 348

e-mail: natural@vol.cz, <http://www.naturalgenetics.cz>

➤ **ABS, s.r.o.**

Modletice 136, 251 01 Říčany

tel.: 323 655 000, fax: 323 655 001

e-mail: abs@abs.cz

➤ **Plemko, s.r.o.**

Hřebčín Nemošice 29, Pardubice, 530 03
tel.: 466 303 545, fax.: 466 303 607
e-mail: plemko@cmail.cz, <http://www.plemko.cz>

➤ **Genoservis, a.s.**

J. Jabůrkové 1, Olomouc, 779 74
tel.: 585 425 005
fax: 585 413 387
e-mail: sekretariat@genoservis.cz, <http://www.genoservis.cz>

➤ **AGRO - Měřín, a.s.**

Zarybník 516, Měřín, 594 42
tel.: 566 501 211
e-mail: agro@agro-merin.cz

➤ **ISB Genetic, s.r.o.**

Ledečská 2917, Havlíčkův Brod, 580 01
tel.: 569 429 940, fax: 569 429 940
e-mail: stastny@isbgenetic.cz, <http://www.isbgenetic.cz>

➤ **Chovatelské družstvo Impuls, družstvo**

Bohdalec 122, Bobrová, 592 55
tel.: 564 034 097, fax.: 226 015 139
e-mail: info@chdimpuls.cz, <http://www.chdimpuls.cz>

➤ **Zooservis**

Malá Bystřice 158
765 27 Valašská Bystřice
tel.: 571 443 558

D) Adresy vybraných chovatelských a centrálních laboratoří

➤ **Laboratoř pro rozbor mléka Brno-Tuřany**

Popelova 53, Brno, 620 00
tel.: 724 332 569
e-mail: lrnbrno.vedouci@cmsch.cz, <http://www.cmsch.cz>

➤ **Laboratoř pro rozbor mléka Buštěhrad**

Lidická 334, Buštěhrad, 273 43
tel.: 312 250 190
e-mail: lrmbustehrad@cmsch.cz, <http://www.cmsch.cz>

➤ **Centrální laboratoř JČM, a.s.**

Rudolfovská 83, České Budějovice, 370 05

E) Adresy vybraných institucí

➤ **Ministerstvo zemědělství České republiky**

Těšnov 17, Praha 1, 117 05
tel.: 234 431 111, fax: 224 810 478
<http://www.mze.cz>

➤ **Agrární komora ČR**
Štěpánská 63, Praha 1, 112 10
tel.: 224 215 946, fax: 224 215 944
e-mail.: sekretariat@akcr.cz, <http://www.agrocr.cz>

➤ **Státní veterinární správa ČR**
Slezská 7, Praha 2, 120 00
tel.: 227 010 111

➤ **Státní zemědělská a potravinářská inspekce**
Květnová 15, Brno, 612 54
tel.: 543 540 111, 543 540 202
e-mail.: epodatelna@szpi.gov.cz, <http://www.szpi.gov.cz>

➤ **Česká plemenářská inspekce**
Štěpánská 63, Praha 1
tel.: 296 236 223, fax: 296 326 222
e-mail: sekretariat@cpinsp.cz, <http://www.cpinsp.cz>

➤ **Státní zemědělský a intervenční fond**
Ve Smečkách 33, Praha 1
tel.: 222 871 620, fax.: 222 871 765
e-mail.: info@szif.cz, <http://www.szif.cz>

➤ **Výzkumný ústav živočišné výroby**
Přátelství 815, Praha 10 - Uhřetěves, 104 00
tel.: 267 009 511, fax: 267 710 779, <http://www.vuzv.cz>

➤ **Výzkumný ústav pro chov skotu, s.r.o. Rapotín**
Vikýřovice, 788 13
tel.: 583 392 111, <http://www.vuchs.cz>

F) Seznam inseminačních stanic býků

- Hradištko pod Medníkem majitel: Natural, spol. s r. o.
- Homole majitel: Jihočeský chovatel, a.s
- Třeboň majitel: Reprogen, a.s. Planá nad Lužnicí
- Zásmuky majitel: CRV
- Pomezí majitel: CRV
- Grygov majitel: Genoservis Olomouc, a.s.
- Havlíčkův Brod majitel: ISB Genetik Havlíčkův Brod
- Litoňoř majitel: PLEMO, a.s.
- Staré Město majitel: Plem. služby, a.s. Otrokovice – Kvítkovice
- Bohdalec majitel: Chovatelské družstvo Impuls, družstvo

G) Zdroje informací

Českomoravská společnost chovatelů, a.s., Praha

Českomoravský svaz mlékárenský, Praha

Český statistický úřad, Praha

Český svaz chovatelů masného skotu, Praha

Legislativa EU

Milcom servis, a.s.

Ministerstvo průmyslu a obchodu, Praha

Ministerstvo zemědělství České republiky, Praha

Sdružení centrálních laboratoří pro hodnocení jakosti mléka, Praha

Státní veterinární správa, Praha

Svaz chovatelů holštýnského skotu v ČR, Praha, o.s.

Svaz chovatelů českého strakatého skotu, Praha

Výzkumný ústav mlékárenský, Praha

UZPI

Výzkumný ústav živočišné výroby, Praha-Uhřetěves

Zentrale Markt - und Preisberichtsstelle (ZMP), Berlín

International Dairy Federation

Výzkumný ústav pro chov skotu Rapotín

Časopis Farmář

SZIF – informační systém TIS

CRV Czech Republic, spol. s r.o.

Natural, s.r.o.

Český svaz chovatelů masného skotu

MVDr. Jan Bažant, Státní veterinární správa ČR

EUROSTAT, FAOSTAT a další WWW stránky

Genoservis, a.s.

VVS Verměřovice

Poznámky:

Poznámky:

Poznámky:

**Kapitoly 3 "Produkce mléka" a 13 "Ceny mléka a přímé platby" zpracovány
v rámci řešení projektu NAZV čís. čís. QH 81309.**

**Kapitola 4 "Produkce jatečného skotu" zpracována v rámci řešení výzkumného
záměru MZe čís. 0002701404.**

**Kapitola 6 "Kontrola užítkovosti masných plemen skotu" zpracována v rámci
řešení projektu NAZV čís. QH 81280.**

Název: Ročenka-CHOV SKOTU V ČESKÉ REPUBLICĚ
Hlavní výsledky a ukazatele za rok 2009

Autoři: Jindřich Kvapilík
Zdeněk Růžička
Pavel Bucek

Lektoroval: Jaroslav Pytloun

Vydal: Českomoravská společnost chovatelů, a.s.
Svaz chovatelů českého strakatého skotu
Svaz chovatelů holštýnského skotu ČR, o.s.
Český svaz chovatelů masného skotu

Tisk: Tiskárna V.& A. Janata, s.r.o., Nový Bydžov, tel.: 495 493 036
www.tiskarnajanata.cz

ISBN 978-80-904131-4-6

**Neprodejné
Praha 2010**

OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

Foto 1 Fotografie ze slavnostního předávání certifikátů kvality ICAR na 37. kongresu ICAR v Rize v Lotyšsku. Českomoravská společnost chovatelů, a.s. získala Certifikát kvality ICAR pro identifikaci a kontrolu masné užitkovosti pro masná plemena a pro identifikaci a masnou užitkovost českého strakatého plemene. Na fotografii z leva doprava: Joseph Cretenand (Švýcarsko), Pavel Bucek (ČMSCH, a.s., Česká republika), Neil Petreny (Kanada, prezident ICAR) a Štefan Ryba (PS SR, s.p.). Vedle získání Certifikátu kvality ICAR byl zaznamenán další úspěch ČR, kdy se Josef Kučera stal finančním auditorem ICAR.

Foto 2 Certifikát kvality ICAR – logo, které se bude využívat v oblastech identifikace a kontroly užitkovosti u masných plemen skotu a identifikace a kontroly masné užitkovosti českého strakatého plemene.

Foto 3 Certifikát kvality ICAR pro masná plemena a masnou užitkovost českého strakatého plemene (identifikaci a kontrolu užitkovosti). Certifikát byl projektem Českomoravské společnosti chovatelů, a.s., Plemdat, s.r.o., Českého svazu chovatelů masného skotu a Svazu chovatelů českého strakatého skotu.

Foto 4 Český strakatý skot má za sebou další úspěšné vystoupení v zahraničí. Na nejvýznamnější alsaské výstavě EURO Genetic ve francouzském Epinalu se v předváděcí utkaly skupiny jalovic ze 4 států: Francie, Rakouska, Německa a České republiky. Podle rozhodnutí italského rozhodčího Dr. Daniele Vicaria si ze soutěže DVP Pyšel odvezlo titul za nejlepší, nejvyrovnanější a harmonickou kolekci jalovic.

Foto 5 Plemenný býk Expert HG-255, chovatel ZOD Čáslavice, plemeno české strakaté (foto archiv Chovatelské družstvo Impuls, družstvo).

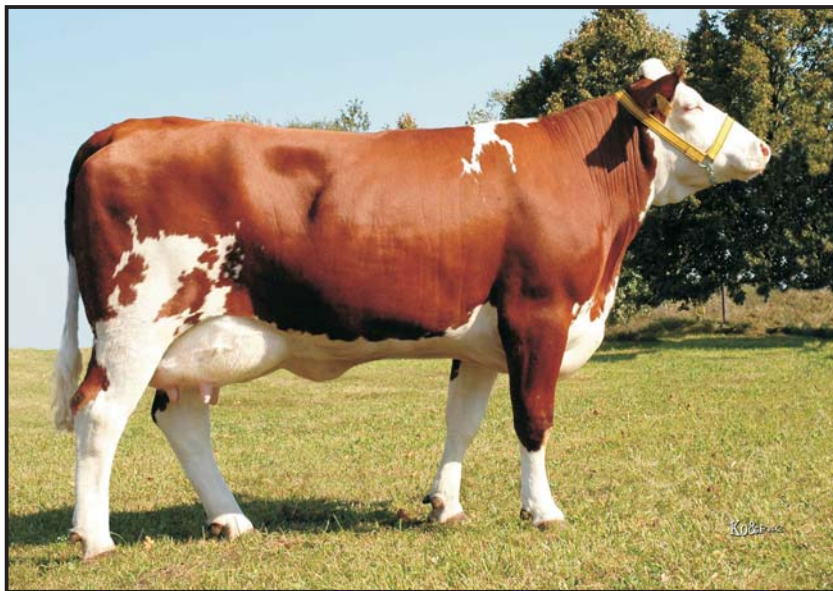

Foto 6 Kráva číslo CZ 1123931, plemeno české strakaté, datum narození 15.3.2003, otec TAR-040, majitel Družstvo AGRA Březnice (foto CRV Czech Republic, spol. s r.o.).

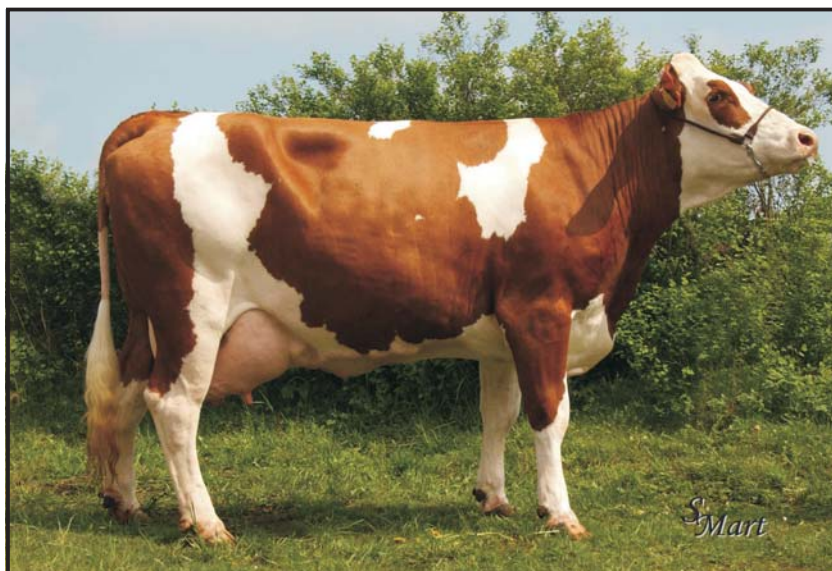

Foto 7 Kráva číslo CZ 129914932, plemeno české strakaté, datum narození 19.5.2005, otec UF-094, majitel LUKRENA, a.s. (foto CRV Czech Republic, spol. s r.o.).

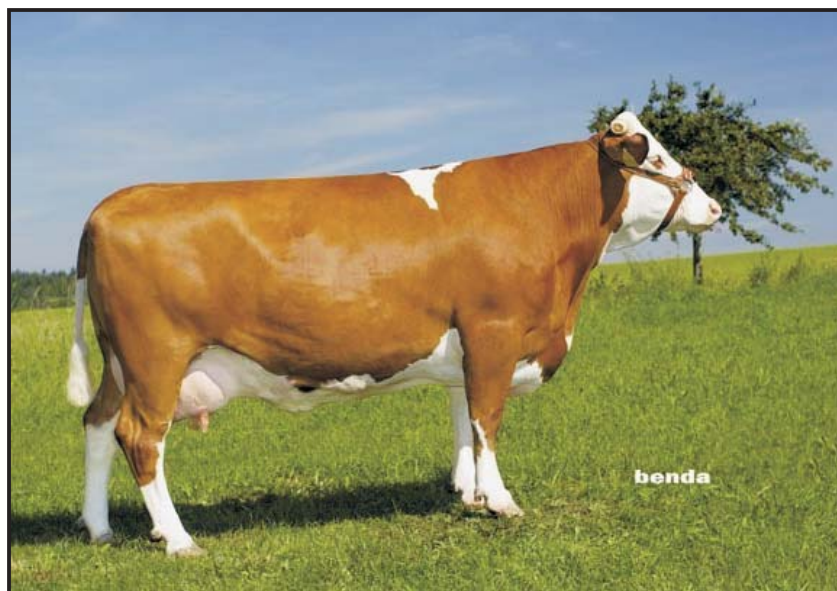

Foto 8 Kráva číslo 221768961, plemeno české strakaté, datum narození 15.9.2005, otec RAD-175, majitel ZDV Hodiškov (foto Chovservis, a.s.).

Foto 9 Kráva číslo 244466961, plemeno české strakaté, datum narození 12.8.2005, otec RAD-171, majitel Proagro Radešínská Svatka, a.s. (foto Svaz chovatelů českého strakatého skotu).

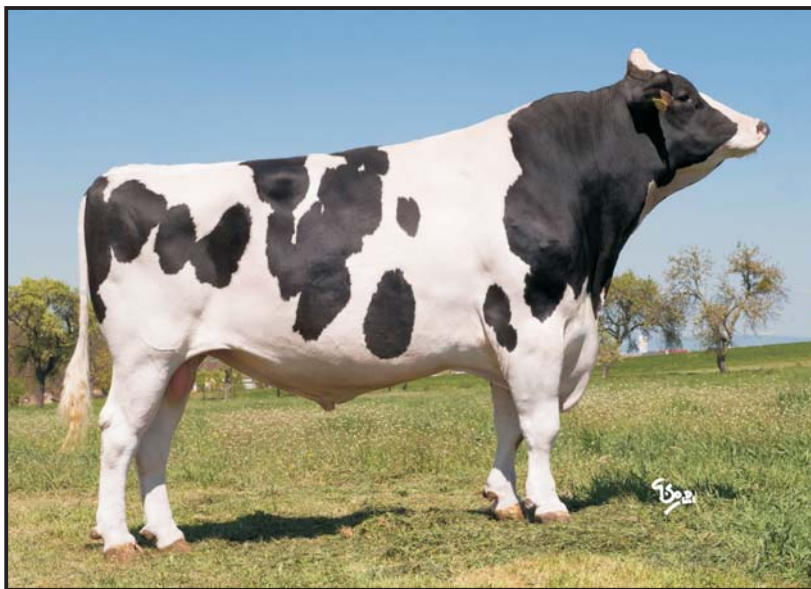

Foto 10 Plemenný býk NEA-352 (IMOLA), datum narození 27.6.2004, plemeno holštýnské, majitel Genoservis, a.s. (foto Genoservis, a.s.).

Foto 11 Kráva číslo 138494981, plemeno holštýnské, datum narození 7.8.2006, otec NEA-352, majitel NETIS, a.s. (foto Genoservis, a.s.).

Foto 12 Kráva číslo 161724981, plemeno holštýnské, datum narození 2.6.2007, otec NXA-513, majitel Moravan, a.s. (foto Genoservis, a.s.).

Foto 13 Ostřetín Marketa 50, dcera býka Horty NEA-188, plemeno holštýnské, chovatel ZS Ostřetín, a.s. (foto Natural, spol. s r.o.).

Foto 14 Plemenný býk Imalot NEA-439, plemeno holštýnské, datum narození 13.10.2004, majitel Natural, spol. s r.o. (foto Natural, spol. s r.o.)

Foto 15 Dobronin Imalota, dcera býka Imalota NEA-439, plemeno holštýnské, chovatel Dobrosev Dobronín (foto Natural, spol. s r.o.).

Foto 16 Kráva číslo CZ 255409961, plemeno holštýnské, datum narození 26.8.2006, majitel Dobrosev, a.s. (foto CRV Czech Republic, spol. s r.o.).

Foto 17 Plemenný býk ZCH-687 (TES BEAU), plemeno charolais, datum narození 1.1.2002, v nabídce společnosti Natural, spol. s r.o. (foto Natural, spol. s r.o.)

Foto 18 Plemenný býk ZBM-261 (PARADE) plemeno belgické modrobílé, datum narození 24.11.2007, v nabídce společnosti Natural, spol. s r.o. (foto majitel Natural, spol. s r.o.).

Foto 19 Plemenný býk ZSI 451 (OIDIPUS), datum narození 7.4.2006, plemeno masný simentál, v nabídce společnosti Natural, spol. s r.o. (foto majitel Natural, spol. s r.o.).

Foto 20 Plemenný býk ZGA 342 (MORIC DB), plemeno galloway, datum narození 30.4.2004, v nabídce společnosti Natural, spol. s r.o. (foto majitel Natural, spol. s r.o.).

Foto 21 Plemenný býk ZPI 342 (KOVBOJ), datum narození 2.5.2002,
plemeno piemontese, v nabídce společnosti Natural, spol. s r.o.
(foto majitel Natural, spol. s r.o.).

Foto 22 Plemenný býk ZCH 455 (CHINA), plemeno charolais, datum
narození 28.12.1999, v nabídce společnosti Natural, spol. s r.o.
(foto majitel Natural, spol. s r.o.).